

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ НАУКИ І ОСВІТИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ФОНД «РУССКИЙ МИР»
ХАРКІВСЬКИЙ ЦЕНТР УКРАЇНОЗНАВСТВА
ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ»

ОБРІЇ ТАЛАНТУ
(до 200-річчя від дня народження
Т. Г. Шевченка)

Матеріали
міжнародної студентської
наукової конференції

Харків
Видавництво НУА
12 березня 2014 р.

УДК 821.161.2.09 Шевченко
ББК 83.3(4 УКР)5-8 Шевченко 4
О-24

Редакційна колегія:

В. І. Астахова, д-р іст. наук (гол. ред.);
К. В. Астахова, д-р. іст. наук;
Т. М. Берест, канд. філол. наук;
Г. В. Купрікова, канд. філол. наук;
Є. А. Подольська, д-р соціол. наук;
І. О. Помазан, канд. філол. наук;
О. В. Слоніна, канд. філол. наук;
В. Ф. Сухіна, д-р. філос. наук

О-24 **Обрії таланту** (до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка) : матеріали міжнар. студ. наук. конф., Харків, 12 березня 2014 р. / М-во освіти і науки України, Ін-т вищої освіти НАПН України, Харк. гуманітар. ун-т «Нар. укр. акад.» [та ін. ; редкол.: В. І. Астахова (гол. ред.) та ін.]. – Х. : Вид-во НУА, 2014. – 172 с.

У збірці представлено матеріали міжнародної студентської наукової конференції до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка «Обрії таланту», що відображають зміст доповідей на пленарному засіданні, а також доповідей і виступів на основних студентських секціях конференції: «Шевченко – поет», «Шевченко – художник», «Проза Кобзаря» і «У пам'яті нащадків».

Таким чином, у матеріалах конференції знайшла віддзеркалення багатовекторна рецепція творчої спадщини великого українського письменника і художника. Зокрема, істотну увагу приділено аналізу російськомовних прозових творів Тараса Шевченка, а також дослідженню інтернаціональних мотивів у творчості й біографії Кобзаря.

УДК 821.161.2.09 Шевченко
ББК 83.3(4 УКР)5-8 Шевченко 4

© Народна українська академія, 2014

ПОСТАНОВЧІ ДОПОВІДІ

Гасій К. Р.

*І курс, факультет «Соціальний менеджмент»
Народна українська академія*

ДО ПИТАННЯ ПРО ВПЛИВ РІЗНИХ ЧИННИКІВ НА ТВОРЧІСТЬ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Т. Г. Шевченко увійшов в українську історію як видатний письменник, художник, перший український академік, творець «Букваря», основоположник сучасної української мови. Його вірші, повісті та оповідання є унікальним явищем у літературі. Уся художня сила Шевченка – у його «Кобзарі». За обсягом «Кобзар» невеликий, але за внутрішнім змістом ця пам'ятка складна й багатогранна. Т. Г. Шевченко демонструє історичний розвиток української мови, показує тяжке життя в умовах кріпацтва, а поряд із цим демонструє спогади про козацьку звиягу. На творчості Кобзаря позначились пошуки й філософські думки Г. С. Сковороди, а також знайшли своє відображення міркування А. Міцкевича, В. А. Жуковського, О. С. Пушкіна й М. В. Лермонтова. У «Кобзарі» зображено київські святині, запорізьке степове життя, ідилію українського селянства. Т. Г. Шевченко широко використовує козацький

епос, стару українську й частково польську культуру. Подекуди досить складно визначити, де закінчується фольклор і де починається особиста творчість Кобзаря – настільки деякі поетичні твори близькі до народної лірики («Тече вода з-під явора...»).

Більш детальне вивчення творчості Т. Г. Шевченка відкриває літературні джерела, якими користувався письменник. Одним із таких джерел була поезія інших майстрів слова. Наприклад, Т. Г. Шевченко любив О. С. Пушкіна, знав багато його поезій напам'ять, але при всьому тому вплив російського письменника на поезію Кобзаря важко визначити за власне українськими здобутками. Помітний вплив «Братів-розбійників» на «Варнака», вплив «Єгипетських ночей». Є ще одна особливість творчості Т. Г. Шевченка – художня цілісність, простота й задушевність його віршів. Його поеми важко піддаються холодному й сухому розбору. Щоб визначити погляди письменника, потрібно звернути увагу на ті рядки, де йдеться про щастя, про те, як розуміє це поняття поет. Досить показовим у цьому плані є фінал оповідання «Музикант», де письменник фактично зізнається, що прагнув звичайного людського щастя, що хотів би мати дружну родину й навіть заздрих талановитому кріпакові Тарасу Федоровичу, бо той зумів влаштувати своє життя, зумів знайти дівчину, яка покохала його щиро й віддано.

Особливо важливі також ті місця, де говориться про кобзаря, про пророка. У більшості випадків поет має на увазі під кобзарем самого себе; тому цей образ характеризується особливою ліричністю. Історично сформований образ народного співака був до душі поету, адже в житті Тараса Григоровича справді було багато кобзарського. Про кобзаря

Т. Г. Шевченко говорить дуже часто; трохи рідше натрапляємо на образ пророка. До віршів про пророка належить невеликий вірш про апостола правди, у якому письменник «дивується», чого ж досі нічого у світі не змінюється на краще, запитує, де ж той «апостол правди й науки».

Отже, на творчості Т. Г. Шевченка позначилися художні пошуки інших видатних митців (Г. С. Сковороди, А. Міцкевич, В. А. Жуковського, О. С. Пушкіна, М. В. Лермонтова), а також великий вплив на становлення митця мала українська народна творчість.

Грибанова М. А.

*III курс, факультет изобразительного искусства
РГПУ имени А. И. Герцена*

Т. Г. ШЕВЧЕНКО В САНКТ-ПЕТЕРБУРГЕ. АРХИТЕКТУРНЫЙ ОЧЕРК

В судьбе Т. Г. Шевченко Петербург занимает важное место. Это город, где Тарас Григорьевич обрел друзей и покровителей, испытал творческий подъем и разочарования. К моменту приезда Шевченко в Петербург центральные районы столицы получили уже законченный архитектурный облик. Перед молодым Тарасом во всем великолепии предстали неповторимые по своей красоте архитектурные ансамбли, площади, улицы, набережные.

С именем Т. Г. Шевченко связано в городе несколько адресов. Первый из них – ул. Моховая, 26. В тридцатые годы XX в. Моховая улица была местом жительства людей высшего сословия. Именно сюда приезжает Шевченко в

начале 1831 г. семнадцатилетним казачком П. В. Энгельгардта. Это трехэтажное здание с флигелями было выстроено купцом Г. Щербаковым в начале XIX в. Поскольку часть помещений сдавалась в наем, семья Энгельгардт жила здесь некоторое время. Именно сюда приходили художники К. П. Брюллов и А. Г. Венецианов с целью выкупа Шевченко из крепостной зависимости. Стены фасада были отделаны просто. Первый этаж, обработанный рустами, отделялся от верхних, узким штукатурным пояском. Сейчас это светло-серое пятиэтажное здание с уцелевшим на фасаде графским гербом рода Граббе – последних владельцев здания, при которых дом сильно изменил свой первоначальный вид.

В период «обучения» у живописца Ширяева, Тарас Шевченко жил в доме, современный адрес которого – Загородный проспект, 8. Это здание, построенное в стиле классицизма, отличается сдержанностью в решении фасадной композиции. В 1961 г. на доме была установлена мемориальная доска с надписью: «В этом доме в 1832–1838 гг. жил великий украинский поэт, революционер-демократ Тарас Григорьевич Шевченко».

Следующий адрес: 7-я линия Васильевского острова, дом 36, связан с периодом посещения Т. Г. Шевченко Общества поощрения художников, размещавшегося когда-то в доме госпожи Кастюриной, где проходили занятия в рисовальных классах. Лицевой корпус построенного в 1797 г. здания сохранился до наших дней.

В доме № 5 на Площади искусств произошло знаменательное событие в жизни молодого художника. Именно здесь состоялся розыгрыш портрета В. А. Жуковского,

который подарил Шевченко свободу. Это здание в то время являлось собственным доходным домом архитектора П. П. Жако. Возведен дом в 1831 г. с использованием проекта фасада К. И. Росси. Позже, в 1862–1863 гг. его надстроил архитектор И. Д. Корсини. В 1990–1991 гг. здание полностью перестроено с сохранением фасадов.

После освобождения из крепостной зависимости Шевченко вынужден скитаться по разным адресам. Какое-то время он даже живет у К. П. Брюллова на Съездовской линии, 21. В ноябре 1838 г. Шевченко переезжает к художнику И. М. Сошенко в дом 47 на 4-й линии Васильевского острова. Дом многократно перестраивался и до наших дней сохранился в сильно измененном виде.

Жизнь художника была полна событиями, но он часто возвращался в город, в котором обрел множество друзей. С марта по июнь 1858 г. Шевченко живет в доме Уварова у М. М. Лазаревского на ул. Большой Морской, 48. Дом подвергался неоднократным перестройкам, после чего некогда двухэтажное здание на высоких подвалах превратилось в многоэтажный дом.

В 1858–1861 гг. Шевченко живет в своей мастерской в здании Академии художеств. Именно здесь в 1911 г. здесь была открыта выставка, посвященная памяти Т. Г. Шевченко.

Великий украинский поэт и художник оставил значительный след в истории Санкт-Петербурга. Из сорока семи лет жизни Т. Г. Шевченко почти семнадцать лет провел в Петербурге. Этому городу и его лучшим людям Шевченко обязан многим в своей жизни, творчестве и общественной деятельности.

Пишкун Я. О.

*І курс, факультет «Референт-перекладач»
Народна українська академія*

ШЕВЧЕНКО І РЕЛІГІЯ

У творчості велика людина виражає свою особистість лише опосередковано й не завжди адекватно. У моменти тяжких духовних переживань Шевченко писав, випалював, у своїм серці слова невіри. «Християнський атеїзм», саме ці взаємовиключні слова якнайкраще характеризують систему релігійних поглядів поета. Для розуміння цього явища недостатньо одностороннього дослідження життя й творчості Шевченка:

- обізнаність з українськими обрядовими традиціями;
- тема смерті у творах («Причинна», «Тополя», «Думка»);
- закиди Богові, у яких виражається невдоволення від невідповідності реального життя ідеалові справедливості, який мав би втілювати Господь;
- переміна у світогляді після заслання, твори на релігійну тематику;
- поєднання любові до Бога й милосердя до ближнього – лейтмотив творчості;
- життя в гармонії із собою та з Богом;
- осудження католицького духівництва.

Повноцінне духовне життя людини й щастя можливе, коли її почуття, думки, дії пов'язані з ученням Христа.

Свідомі українці – патріоти справедливо поцінують Тараса Шевченка як великого патріота, геніального поета,

одного з найбільших будителів народу. Рішучий осуд насильства, релігійного лицемірства й соціальної несправедливості ставлять Тараса Шевченка на один рівень зі старозавітними пророками.

Могутній протест проти неправди в Шевченка сполучений із глибокою правдивою вірою, що впливає з глибин його єства. Т. Шевченко говорить, що Бог «...може бачить, та помагає як оті гори предковічні». Такі вислови ми маємо й у Святому Письмі.

Типово романтичним було ставлення Шевченка до релігії. У щоденниках, творах поета багато гострих висловів на адресу церковної обрядності, усіляких забобонів, є виступи проти зловживання релігією з політичними цілями, проти релігійних війн, кровопролиття та сліз через релігійні пристрасті тощо. Архієрейську службу Шевченко розглядав як щось «тибетське», «лялькову комедію», апокаліпсис вважав алегоричною дурницею, розцінюючи вказане як виродження, занепад дійсної релігійності, викривав у релігії все те, що робить з неї якусь абстрактну силу, яка стає байдужою до живих потреб людини, виступає проти індивіда, перешкоджає вільному розвитку особи, задоволенню її внутрішніх потреб. Для Шевченка релігія мала сенс як засіб боротьби за свободу людини, її щастя. Ось чому, критикуючи все те, що затьмарює дійсний зміст віри, він постійно цікавився релігійними проблемами, перечитував Біблію, часто цитував її, брав з неї епіграфи, називав «єдиною моєю відрадою».

Біблія для Шевченка – наймудріша книга, джерело невичерпної наснаги. Мудре Христове вчення, поняття, пов'язані з Богом, проймають більшість творів Шевченка.

Поет часто «тихенько» молиться, просить то долі-таланту, то снаги на плекання своїх дітей – творів, то смерті, бо «на все Божа воля». За старими традиціями, він оспівував Богоматір як ідеальний тип матері, антропологізуючи Христа, наближав його до людини, цінував у ньому вищі людські якості – високе, святе, правдиве. Його вчення, вважає поет, треба завжди пам'ятати, «щоб брат брата не різав, не окрадав». Жити треба так, щоб «не гнівити Бога», боятися гріха, відвідувати «церкву святую». У парі зі словом «Євангеліє» в Шевченка стоїть слово «правда». Така ж – і ще величніша – синонімічна пара «Бог» і «правда». Тільки справжній християнин може заявити: «не нам діла Твої судить». Шанобливо ставиться Шевченко до атрибутів церковних – «святі корогви», «свічечки», «пречисті образи», перед якими він щиро молиться. «Тихенько Богу помолюся, молися й ти», – звучить, як заповіт, виконання якого відкриває кожній людині шлях до вічного життя.

Секція І

«ШЕВЧЕНКО – ПОЕТ»

Керівники секції

канд. філол. наук, ст. викл. **Слюніна О. В.**,

Народна українська академія;

завідувач бібліотеки художньої літератури

Чинська Г. О., Народна українська академія

Секретар

зав. кабінетом загальної та прикладної психології

Кучеревська О. М., Народна українська академія

Аскерова Л. Х.

III курс, факультет «Референт-перекладач»

Народна українська академія

ЖАНР ПОСЛАННЯ У ТВОРЧОСТІ

Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Послання, або епістола – це літературний вірш, написаний у формі звертання чи листа до однієї особи або групи людей. Первісно в посланнях висловлювалися дружні почуття. Згодом у них почали виражати найрізноманітніші настрої та думки: інтимні переживання,

літературно-естетичні погляди, почуття пошани, роздуми над явищами суспільного життя.

Основною ознакою цього жанру є звернення до конкретної особи, а також наявність таких елементів, як побажання, прохання, умовляння та ін.

Серед творів Т. Г. Шевченка послання посідає важливе місце. 1839 р. поет пише вірш «До Основ'яненка», спричинений публікацією історичного нариса Квітки. Вірш засвідчує велику повагу автора до письменника, до його внеску в розвиток української культури. Твір належить до жанру поетичного послання, однак має більш широкий зміст. Це, передусім, роздуми про історичну долю України, роздуми над колишньою славою запорозького козацтва, пісня-плач за знищенням козацтвом.

Значна частина вірша, аж до звернення «*Чи так, батьку отамане...*» – це логічно завершене коло авторських роздумів про минуле й сучасне України, його біль за долю батьківщини. Тут маємо перший зразок специфічно шевченківської форми ліричного вірша – медитації на історичну тему.

Друга частина твору є власне посланням, у ньому з'ясується, що автор, вважаючи Основ'яненка одностороннім у поглядах на історію, просить оспівувати героїчне минуле, висловлює сумніви щодо своїх можливостей, говорить про особисті страждання людини, відірваної від рідного краю.

Послання «І мертвим, і живим,...» звернене фактично до всіх українців, і в цьому вагомий художній сенс, який дозволяє жити поезії у «великому часі», нести свій художній смисл до всіх прийдешніх поколінь українського суспільства. Саме тому поетове послання зберігає актуальність для всіх періодів нашої історії.

Шевченкове послання побудоване на внутрішній опозиції: з одного боку, поет дуже гостро, з усією силою сатиричного таланту картає земляків за їхні провини перед Україною, її народом, а з іншого – намагається «по-доброму» усовістити їх, звертається до їх гуманних і патріотичних почуттів з тим, щоб привернути до служіння знедоленій Батьківщині. Шевченкове послання фіксує й виражає драматизм ситуації, коли освічені представники нації шукають щастя «на чужому полі» й через те не задіяні в підтримці життєзабезпечувальних процесів у власному домі. Аналіз головної проблеми послання буде неповним, якщо не вказати на її гостру актуальність. Можливо, для сучасної України немає більш важливої проблеми, ніж проблема сьогоднішніх «дітей», які перебувають на чужині, працюють на добробут інших держав.

Є й інша проблема – проблема тих, хто живе в Україні й не відчуває перед нею свого синівського обов'язку. Якщо перша проблема стосувалась таких визначальних для національної еліти ознак, як патріотизм, служіння своєму народові, то друга стосується її інтелектуального рівня. Закордонна освіта відривала інтелігенцію від національного ґрунту. Під впливом чужої науки українські інтелігенти втрачали усвідомлення свого національного походження. Третій смисловий мотив твору – це заклик до єднання всіх національно свідомих сил України. Спочатку цей мотив звучав тільки в словах «*Розкуйтеся, братайтеся...*». Але на завершення послання він став головним.

Розглядаючи жанрову специфіку поезії Шевченка, можна відзначити наскрізну присутність у ній форми послання, яка протягом усього творчого шляху поета зазнавала модифікацій. Поезія Шевченка виросла на ґрунті

світових здобутків, але, до глибини засвоївши традиції, поет надав жанру послання нового ідейно-естетичного спрямування.

Близнюк А.

11-А клас СЕПШ

Народна українська академія

ОБРАЗ БОГА (ШЕВЧЕНКО І РЕЛІГІЯ)

Говорити про ставлення Шевченка до релігії досить складно. Він критично висловлювався на адресу священиків, які служили не правді і Богові, а владі, до того ж антинародній, і освячували загарбницькі війни колонізаторів («Кавказ», «Єретик»). На ставлення Шевченка до отців церкви мало вплив і те, що заслав поета в оренбурзькі степи солдатом не якийсь безбожник, а таки християнин Микола І; Київський митрополит Арсен категорично виступив проти розповсюдження в недільних школах Шевченкового «Букваря».

Але великий поет жодного разу не заперечив існування Бога. Є, правда, у «Кобзарі» кілька місць, де віра Шевченка в Бога ставиться в залежність від долі сторозтерзаної, уярмленої Російською імперією України. Уже в «Заповіті» поет лине *«до самого Бога молитися»*, але за умови, якщо той покарає ворогів пригнобленого українського народу (*«як понесе з України У синєє море кров ворожу»*). Фраза *«А до того я не знаю Бога»* є художнім прийомом молодого автора-романтика. Окрім того, це і власне шевченківське ставлення до Бога, ставлення людини, яка, споглядаючи

тяжкі страждання свого народу, упала в розпач, оскільки на землі ніхто не чує (*«оглухли, не чують»*) і не рятує людей, поет посилає свої згорьовані, часто різкі думи до Бога, захисника зневажених. В іншому творі Шевченко готовий проклясти Святого Бога і *«погубити душу»* заради волі і щастя своєї України. Та це не заперечення Бога чи невірництво, адже проклинати можна те, що існує, що визнаєш. Епіграфи багатьох поем Шевченка взяті з Біблії, а відомо ж, що в них – основна ідея твору. Поет захоплюється Біблією. Автор «Кобзаря» свято дотримувався релігійних обрядів, вважав неділю «святою», Різдво Христове й Великдень – найбільшими святами свого народу, а вчення Ісуса Христа – запорукою спасіння душі, самого ж Христа – *«Великомученником, святим, пророком»*. У вірші «Полякам» читаємо: *«І знову іменем Христовим ми оновим наш тихий рай»*. Отже, повноцінне духовне життя й щастя людини можливе, коли її почуття, думки й вчинки пов'язані з ученням того, хто задля нашого спасіння зійшов на Голгофу.

У багатьох Шевченкових творах згадується слово *Пречиста*, тобто Богоматір. З найгарячішою молитвою звертається Шевченко до Богородиці в поемі «Неофіти»:

*Благословенна в жєнах
Святая праведная мати
Святого Сина на землі
Пошли мені святеє слово,
Святої правди голос новий...*

За змістом цього твору, апостол Петро передає неофітові євангельські істини – слово про *«любов, і правду, і добро»*, після чого юнак стає Христовим воїном. *«Живого істинного Бога слово правди»* понесла й мати неофіта. Отже, Шевченко – проповідник Христового вчення. Про

Божу Матір, що «в мир наш Бога привела», він пише з особливим пієтетом:

Все упованіє мое

На тебе, мій присвітлий раю...

Святая сила всіх святих.

Її він називає «пренепорочною», «благою», «царицею неба і землі», «благоуханним крином», «незаходимим світом нашим» і просить у неї для всіх спраглих сили, щоб гідно жити й працювати. Поет вірить, що коли людина поєднає у своєму серці триєдиний образ Матері (тієї, яка тебе народила, матері України та Богоматері), то вона буде жити по правді, пам'ятаючи Заповіді Христові. Читаймо уважно Шевченків «Кобзар» – і завжди матимемо в душі надійний компас, який не дасть нам розминутись з істиною, з праведним Богом і нашою заступницею – Богоматір'ю.

Гаджиахмедова Г.

II-A клас СЕПШ

Народна українська академія

ІСТОРИЧНА ДОЛЯ КОЗАЦТВА У ТВОРЧОСТІ Т. ШЕВЧЕНКА

Запорозьким козацтвом мала б пишатися не тільки Україна, а й уся Європа, бо саме ця мілітарна сила захистила її від турецької експансії, а демократичний устрій Козацької Республіки став праобразом республіканського устрою всіх держав нашого континенту. Тарас Шевченко (сам з козацького роду Грушевських) це добре знав і як справжній патріот свого народу вельми пишався при-

належністю до «Країни козаків». Саме тому він так натхненно оспівав славозвісне лицарство, а образ козака в його творах один з основних. У своїх творах поет називав конкретних ушлявлених козацьких отаманів, полковників, гетьманів – Наливайка, Павлюгу, Остряницю, Богуна, Трясину, Дорошенка, Полуботка. Проте найчастіше з'являється в «Кобзарі» узагальнений образ козака-лицаря, захисника народу, його волі та православної віри. Завдяки цим якостям козаки здобули собі славу, яка ніколи *«не вмере, не поляже»*. У чому джерела козацької сили? У любові до рідної землі, у вірі в Бога й високу мораль. Козак майже ніколи не плаче (*«Босфор зроду не чув козацького плачу»*), але коли вже несила втримати сльози, то від того плачу здригається земля. Козаки сильні духом, життєрадісні, вірять у свої сили. Автор «Кобзаря» не приховує від читача своєї закоханості в запорозьке козацтво, він ідеалізує його в цьому збірному образі, наділяє романтичним ореолом. Український козак у Шевченка хоробрий до відчайдушності, козаки – нездолана сила, яка, *«як та хмара, ляхів обступила»* і за народ і віру православну проливає свою кров, *«живу»*, *«чисту»*, *«святую»*. Описуючи козаків, поет не шкодує яскравих кольорів: козацьке військо, *«як море червоне»*, *«орли сизокрили»*, і вже зовсім любовно, по-рідному – *«мої діти»*. Автор голубить своїм словом кожного козака, *«як рідну дитину»*. Мимоволі долучається читач до традиційних козацьких форм звертання: *пане-брате, панове-молоді, батьку-отамане, діти*. Досить часто на сторінках «Кобзаря» зустрічаємо не козака-воїна, а закоханого козака, палкого й вірного, якого автор з ніжністю називає *«козаченьком»*, *«серцем»*. Козацтво в часи Шевченка було вже минувщиною, про що пише поет із

сумом та болем: *«Козацтво гине – гине слава, батьківщина»*; *«Не заревуть в Україні вольнії гармати»*; *«Де поділось козачество, червоні жупани?»* Шевченко нагадує про ту давню славу України, щоб викликати в читача бажання скинути із себе рабські пута, знову перейнятися запорозькою звитягою, відродити громадянську мужність. Козацтво – загальнонаціональна гордість українців, тому воно *«преславне»*, а гетьмани – *«праведні»*.

Але треба зауважити, що козацьку старшину к. XVII поч. XVIII ст. Шевченко зображує як звиродніле панство, яке за мастки продалося займанцям, а про інтереси народу й гадки не має. Це *«славних прадідів великих правнуки погани»*, що занепастили Україну й довели її до економічного, морального, а головне – до політичного занепаду, трагічної втрати державності. І поет проклинає їх. Дісталось й гетьманові Богдану Хмельницькому за його легковірність, необачність, історичну сліпоту. Нерозумним, *«ледачим сином»*, *«славним, та не дуже»* називає його Шевченко за приєднання України до Росії. Поет гнівно картає гетьмана в багатьох своїх творах: *«Розкрита могила»*, *«Стоїть в селі Суботові»*, містерія *«Великий льох»*. А найдужче – у вірші *«Якби то ти, Богдане п'яний»*. Хмельницького, Брюховецького, Тетерю та інших гетьманів навічно прибив Шевченко до ганебного стовпа історії, назвавши їх *«рабами, підніжками»*. Однак ця чорна сторінка нашої історії не перекреслила велич і красу козацької звитяги, її ореол завжди буде сіяти у віках: *«Тії слави козацької вовік не забудем»*.

Ганшина П. Е.

*II курс, факультет «Референт-перекладач»
Народна українська академія*

**БІБЛІЙНІ МОТИВИ Й ПРОРОЦТВО
МАЙБУТНЬОГО У ТВОРЧОСТІ Т. ШЕВЧЕНКА
(на матеріалі поезії
«ІСАІЯ. ГЛАВА 35 (ПОДРАЖАНІЄ)»)**

В останній період творчості за мотивами Біблії Т. Шевченко написав такі поезії, як «Подражаніє 11 псалму», «Ісаія. Глава 35», «Подражаніє Іезекіїлю. Глава 19», «Осії. Глава XIV». Разом із переспівами псалмів вони становлять високий зразок громадянської лірики. Письменник надає біблійному тексту музичну риму й крилатий ритм, при тому майже не відступає від першоджерела. Подражанія пророкам Т. Шевченка не мають рівних за силою слова й близькістю до оригіналу. Будучи речником українського народу, Т. Шевченко добре знав життя й пророкування своїх біблійних предтеч. Теологи під словом *пророк* розуміють, по-перше, людину, яка передбачає майбутнє; по-друге, людину, яка завіщає слово, повчання через натхнення Святим Духом. Святе Письмо свідчить про те, що через пророків говорив Святий Дух і що книги, написані ними, створені через натхнення Духа Божого. Біблія як велика й вічна книга є супутницею життя багатьох поколінь в історії людства. Була вона й супутницею життя Т. Шевченка від народження до самої смерті. Інтерес Т. Шевченка до Біблії стимулювався особливим змістом його релігійності. Митець виріс у патріархальній українській родині, де любов

до Бога була неодмінною умовою життя. Українці свято вірили в Бога й ревно молилися, а жорстоку панщину сприймали як замах на їхню віру. Пророчі книги справили на Т. Шевченка таке глибоке враження, що він часто бачив себе в образі одного з них, здебільшого – пророка Єремії, чий особисті переживання, поставу, жести й дії Біблія зафіксує дуже яскраво. Удаючись до наслідування Божих пророків, поет запозичив у них алегорії, образи, повчальні історії. Проте події й героїв він переносить в Україну. В описаних пророками гріхах єврейського народу й у житті сучасних йому українців поет бачить багато спільного. В останній період творчості поета переспіви й травестії біблійних сюжетів посідають значне місце. Увагу автора полонили ті легенди, псалми, пророцтва, у яких ідеться про боротьбу правди з неправдою, добра зі злом, про неминуче покарання «нечестивців», настання щасливого життя земних мучеників. Біблійні образи наповнювалися певним змістом, служили пропаганді визвольних ідей. Поет склав для своїх сучасників молитви, з якими вони могли звертатися до Бога, благаючи прощення особистих гріхів та порятунку України й усіх людей. Переспів з Біблії – «Ісаія. Глава 35 (Подражаніє)» – сповнений світлої, піднесеної, емоційної тональності: у ньому показана всезагальна радість людей, які отримали волю, вийшли на «шляхи святії», закриті для владик. У багатьох поезіях Т. Шевченко пророкував майбутнє визволення України, її народу. «Ісаія. Глава 35 (Подражаніє)» є чи не єдиною поезією у творчості письменника, яка повністю присвячена темі щастя народу, що дочекався волі. Тема поезії – мрія поета про неодмінність повалення самодержавства й розбудову нового суспільства. Ідея – упевненість Т. Шевченка

у святості Божої правди, яка запанує на землі, віра в щасливе й вільне життя. Митець звертається до землі, прохає її розквітати, оновитися. Т. Шевченко вірить, що настане Божий суд, коли справедливість переможе, а зло буде покаране. Він змальовує ідеальне життя нещасного народу-мученика, який заслужив цей рай, зображує щасливе життя в майбутньому. Свобода слова, свобода здобувати освіту для автора стають провідною умовою процвітання суспільства. Картина творчої свободи передається через метафору плідної, квітучої землі. Автор проголошує: люди повинні радіти й вільно веселитися на своїй землі. Настання блаженства Божого показано через конкретні біблійні образи. Шевченко показує прихід блаженства як фізичного одужання людей, коли сліпим повертається зір, глухим – слух, кривим – здатність рухатися.

Отже, у переспіві «Ісаія. Глава 35 (Подражаніє)» Т. Шевченко повністю засвоїв мову символів, якими оперує Біблія. Знаходячи в старозавітних пророків зразки цікавих йому тем, поет адаптує їх до реалій свого часу.

Герасименко В. О.

І курс, факультет «Референт-перекладач»

Народна українська академія

МОТИВИ КАЗЕМАТНОГО ЦИКЛУ

Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Тараса Шевченка без перебільшення можна вважати генієм українського народу та світової літератури. Людина, яка мала палке серце, беззаперечний літературний дар,

розуміння людей, гостре відчуття справедливості й щирою любов до свого народу та країни... Така людина напевно варта якнайкращої долі й прижиттєвого визнання. Але в житті буває по-іншому. У 1847 р. Т. Г. Шевченко був заарештований за участь у Кирило-Мефодіївському братстві. До закінчення слідства перебував у казематі «Третього відділу», а потім був відправлений на заслання в Орську фортецю. Тривалі роки поет страждав у неволі. Проте палке його слово проростало не тільки крізь адміністративні заборони, але й крізь жахіття ув'язнення.

Перебуваючи під арештом, Тарас Шевченко створив 13 віршів, які потім об'єднав у цикл «В казематі». Майже всі поезії пройняті мінорним настроєм, таким чином, цикл відображає духовний стан ув'язненого. Цикл «В казематі» – свідчення непростих часів у житті Т. Г. Шевченка, але водночас і свідчення незламності його духу, незгасної любові до України й віри в її майбутнє. Поезії перейняті сумом і самотністю, навіть приреченість та розпач часом проглядають крізь рядки. Проте заслання не зламало поета, не покріпачило його дух. У жодному разі. Прямим свідченням безсмертя сили духу Кобзаря здається вірш «Садок вишневий коло хати». Т. Г. Шевченко не втрачає духовного зв'язку зі своєю Батьківщиною.

Не менш відома поезія циклу – «Мені однаково...». Ліричний герой щиро говорить про свою байдужість до власної долі, до своєї прижиттєвої та посмертної слави, щоб тільки його народ був щасливим. Він переймається загрозою, що нависає над рідною землею в образі «злих людей», «лукавих»...

Уже в місці заслання Т. Г. Шевченко пише своєрідний заспів, ліричну увертюру до циклу «В казематі» – поезію

«Згадайте, братія моя...». У цьому вірші започатковано мотив самотності ліричного героя, який близький особі автора. Герой відчуває гостру потребу в духовному спілкуванні, тому звертається до «братії» – членів Кирило-Мефодіївського товариства. У цій поезії окреслюється й мотив любові до України, який зазнає варіювання в інших поезіях циклу.

Майже в усіх казематних віршах наявний мотив самотності, яка викликана різними причинами. Це й самотність дівчини-сироти у поезії «Ой одна я, одна», і самотність, що спричинена розлукою або нерозділеним коханням; цікавою є й інтерпретація у творі «За байраком байрак», герой якого не має спокою у могилі, бо за життя був причетний до братовбивства.

У деяких творах поєднано мотиви самотності й смерті. Наприклад, у поезії «Чого ти ходиш на могилу?» самотня мати вічно дожидає дочку, яка страждає через смерть коханого. Поєднані ці мотиви й у поезії «Ой три шляхи широкії». У вірші «Косар» мотив смерті набуває філософського осмислення.

У циклі простежуються також мотиви окраденої долі й порожнечі. Пустує, сумує оселя, яку покинула нерадива донька заради розкошу, нарікає на вкрадену долю каліка-москаль, повернувшись у село, де його вже ніхто не чекає. Злилися в циклі особисті переживання поета зі стражданнями рідного народу. Чуже горе сприймається як своє.

Виділяється своєю тональністю із всього циклу поезія «Садок вишневий коло хати», у якій змальовується сільське життя на лоні прекрасної української природи. Атмосфера спокою, щасливого родинного життя ллється з цього вірша, що має ознаки ідилії.

В останній поезії циклу, що адресована сучасникам автора, лунає мотив патріотизму і любові до вітчизни.

У циклі, таким чином, використано прийом обрамлення, що надав смислової єдності і завершеності усьому циклу. Волі прагнуло єство митця. Волі не тільки для себе, але й для України, від якої його було силоміць відірвано, чиею долею він журився, про яку так натхненно писав.

Гузій А.

II-A клас СЕПШ

Народна українська академія

ВІДОБРАЖЕННЯ ТРАГІЧНИХ ПОДІЙ 1768 РОКУ В ПОЕМІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА «ГАЙДАМАКИ»

Постать Шевченка – це постать пророка, співця народного. Він був гнівним словом цілого поневоленого народу, у пам'яті якого дотлівали останні задимлені «головешки» з гайдамацьких пожеж. А бурхлива епоха одлунювала в змучених душах сліпих бандуристів, та й сама Україна була потрощеною бандурою з обірваними струнами. Історична основа поеми «Гайдамаки» – селянське повстання на Правобережній Україні 1768 року – Коліївщина.

Коліївщина була одним з найбільших гайдамацьких повстань українського народу проти польсько-шляхетського гноблення, які спалахували одне за одним упродовж усього XVIII століття. Розпочавшись у районі Чигирин, воно

швидко поширилося майже на всю Київщину й частково на Поділля й докотилося до Умані. Перекази дали Шевченкові не тільки матеріал для поеми, а й можливість зобразити Коліївщину з народної точки зору, відбити народний погляд на зображувані події. Під час роботи над поемою Шевченко ознайомився з романом польського письменника М. Чайковського «Вернигора» і взяв з приміток до нього деякі подробиці для відтворення епізоду захоплення гайдамаками Умані, зокрема – вбивства Гонтою своїх синів. Головний герой твору – повсталий народ. «Гайдамаки» – поема полум'яного, грізного народного гніву, породженого соціальною й національною кривдою. Гайдамаки – нещадні й непримиренні у своєму всенародному визвольному пориві, у відплаті панам за заподіяні кривди, знущання. Шевченко змальовує сильних, мужніх людей, які піднялися на захист Батьківщини, рідного краю від польських панів-поневолювачів. Образ повсталого народу конкретизується в поемі в трьох героїчних постатях – Яреми Галайди, Максима Залізняка та Івана Гонти.

Слід відзначити, що Шевченко вже в цьому ранньому творі з великою любов'ю змалював образи борців проти влади панів. У пізнішій творчості поета ці образи набули дальшого розвитку. Важливу роль у гайдамацькому повстанні відігравали народні співці-кобзарі. Вони надихали повстанців, підтримували їхнє завзяття. Таким у поемі «Гайдамаки» змальований кобзар Волох – натхненник селянських повстанців, виразник їхніх інтересів і настроїв.

Поема «Гайдамаки» перейнята глибоким революційним пафосом. І саме тому твір Шевченка мав велике виховне значення для багатьох поколінь борців за народне

щастя. Поет постійно наголошує на глибоких повчальних уроках Коліївщини:

*Слухайте, щоб дітям потім розказать,
Щоб і діти знали, внукам розказали,
Як козаки шляхту тяжко покарали...*

Змальовуючи боротьбу українського народу в минулому, Шевченко прагнув збудити героїчний дух народних мас, підняти їх на боротьбу проти самодержавно-кріпосницького ладу. З боєм і сарказмом говорить поет про пасивність і байдужість до суспільного зла, до своєї неволі сучасного йому покоління – нащадків славетних героїв-гайдамаків:

*А онуки? Їм байдуже, –
Панам жито сіють.*

Приклад ватажків гайдамацького руху, на думку поета, повинен нагадувати сучасникам про славні традиції народного опору панівним класам, їх імена не повинні забуватись. І для нас гайдамаки завжди будуть прикладом мужності й вірного служіння рідній землі.

Джерелий А. А.

II-A клас

Харківська середня ЗОШ I–III ступенів № 164

ИДЕЙНО-ХУДОЖЕСТВЕННАЯ СПЕЦИФИКА ПОЭМЫ Т. Г. ШЕВЧЕНКО «СЛЕПАЯ»

Творческая история поэмы «Слепая», написанной в сентябре 1842 г., берет начало от драмы «Слепая красавица». В послании к Г. Ф. Квитке-Основьяненко от

8 декабря 1841 г. Шевченко сообщает, что создает драму «Слепая красавица» на русском языке. Известий о том, закончил ли ее Шевченко, нет. Текст этой драмы не сохранился. Вероятно, в процессе работы начальный замысел трансформировался, и Шевченко написал драматическую поэму «Слепая». В письме к Я. Г. Кухаренко от 30 сентября 1842 г. он вспоминал о «Слепой» как о законченном произведении. Рукопись поэмы Шевченко возил с собой в первое путешествие в Украину. О прочтении им «Слепой» в октябре 1843 г. в поместье Репниных и большое впечатление, которое оказало произведение на слушателей, вспоминает В. М. Репнина в письме к Шарлю Ейнару от 27 января 1844 г. Из воспоминаний А. О. Козачевского узнаем о том, что в 1845 г. Шевченко уже не имел рукописи «Слепой»: «На мой вопрос о «Слепой» Шевченко сказал, что, помнится, он отдал ее Щепкину и советовал мне написать О. М. Бодянскому, чтобы он спросил ее у Щепкина и выслал мне; но у Щепкина ее не оказалось». Много лет поэма считалась потерянной. В 1885 г. ее автограф найден в бумагах Н. Костомарова, к которому рукопись попала от М. Лазаревского. По этому автографу с редакторскими исправлениями поэму опубликовано в журнале «Киевская старина» (1886, № 6, с. 310–338). В автографе немногочисленные редакторские исправления, подчеркивания и нумерация строчек (каждой пятой) карандашом рукой Ф. Г. Лебединцева, сделанные во время подготовки поэмы к печати. Дальнейшие публикации «Слепой» создавались на основе текста «Киевской старины» вплоть до публикации в «Полном собрании произведений» в десяти томах, где поэму впервые напечатали без исправлений по автографу.

Глубокий трагизм изображен в поэме «Слепая». Поэт раскрывает перед нами чувства опозоренной матери, которая стоит на страже чистоты своей дочери. Пан-тиран не только мать, но и дочь хотел опозорить. Но благодаря предостережениям матери, она не дала себя обесчестить: зарезала тирана, спалила двор и сама нашла смерть в огне. Судьба женщины в крепостническом обществе была поистине трагической. На защиту погрязших женских прав встал гневный Шевченко. Он собрал воедино все страдания закрепощенных женщин всех эпох и громко рассказал о них всему миру. Произведение «Слепая» – драматическая поэма с философско-символическим подтекстом. Поэт строит глубоко личностную концепцию человека, его психологии, внешнего, собственно телесного образа, движения чувств и поведения, внимательно воспринимает каждую грань этого движения, сливаясь при этом с ним в одно целое. На сюжете, композиции и стиле «Слепой» сказалось влияние мировой романтической поэмы байронического типа, в частности русской романтической поэмы 1820–1830-х гг. Один из центральных мотивов произведения Шевченко – безумие оскорбленной женщины – важный сюжетный ход в поэмах «Безумная» И. И. Козлова и «Полтава» А. С. Пушкина. На сцене безумия главной героини Оксаны, как и в самом зарождении ее образа в творческом представлении Шевченко, могли отразиться также воспоминания о таких классических литературных образах доведенных до безумия женщин, как Офелия из «Гамлета» У. Шекспира и Гретхен из «Фауста» И. В. Гете. Трагическая судьба последней героини после рождения внебрачного ребенка была созвучна судьбе «шевченковских кормящих

жінчин». Для Тараса Шевченка жіноча доля була не просто однією з ряду тем його творчості, а сгустком крові, котра запеклась в його серці. Доля крепостної жінки для нього – прежде всего доля його рідної матері, котрую преждевременно «в могилу нужда и работа положила». Из этого следует то, что жіноче нещастя було для нього не тільки соціальною, но и лічною трагедією.

Задьорна Л. С.

*IV курс, український мовно-літературний факультет
імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди*

РОСЛИННА СИМВОЛІКА В ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Вивчення семантики народнопоетичних символів та їх функціонування у творах конкретного письменника є однією з актуальних проблем сучасної лінгвістики, бо певний символ корегує цілісне семантичне наповнення твору конкретного автора.

Розгляд символіки в лінгвокультурологічній площині представлений працями українських етнолінгвістів В. Жайворонка, О. Тищенка, Л. Савченко. Метою роботи є аналіз народнопоетичних фітосимволів, з'ясування їх семантики й текстового функціонування на матеріалі поетичної спадщини Т. Шевченка. Символ – поняття художнього мислення, зокрема поетичного, саме в сим-

воліці виявляється сутність національного духу, народно-поетичної творчості, літератури.

Символ є культурною реалією, здатною ретранслювати етноментальну інформацію. Т. Шевченко одухотворював природу у своїх творах. Він органічно ввів рослини в поезію, надаючи їм особливого підтексту, розкодувавши який, можна глибше зрозуміти ідею, проблематику твору.

Дуб як тверде й великого розміру дерево споконвіку поважаний у народі; вірили, що це незвичайне дерево, бо його нібито любили боги й жили на ньому. У поемі «Катерина» дуби порівнюються з могутніми дідами, що надає цьому символу величності, піднесеності: «*Мов ті діди високочолі, / Дуби з гетьманичини стоять*».

У народних віруваннях дуже поширене перетворення людини на *тополю*. У баладі «Тополя» спостерігаємо саме таке перетворення дівчини, яка тужила за своїм коханим: «*Таку пісню чорнобрива / В степу заспівала. / Зілля дива наробило – / Тополею стала*».

Лоза – традиційний символ дівочості, також незахищеності, гнучкості, сирітства, бідності, нужденного стану. У поемі «Катерина» спостерігаємо, що люди порівнюються з лозою, і лоза є символом незахищеності: «*Люди гнуться, як ті лози, куди вітер віє!*»

Калина – символізує передусім сонце, вогонь, а отже, усе червоне («червоний, як калина»); оскільки українці люблять червоний колір, узагалі червона калина фігурує як символ краси. У баладі «Утоплена» бачимо саме таке потрактування цього фітосимволу: «*Як калина при долині / Вранці під росою, / Так Ганнуса червоніла, / Милася сльозою*».

Терен – символ непрохідності в просторі й часі,

бездомного життя. У вірші «Заросли шляхи тернами» автор відображає цей символ саме з такою семантикою: *«Заросли шляхи тернами / На тую країну, / Мабуть, я її навіки, / Навіки покинув. / Мабуть, мені не вернутись / Ніколи додому?»*

Таким чином, семантичне наповнення народно-поетичної символіки має значний вплив на поетичні твори Т. Шевченка. Рослинна символіка більшою мірою зберегла свою первинну, традиційну семантику, що виробилася протягом століть. Слова-символи виступають стилістемами, які наповнюють індивідуальний стиль письменника фольклорним началом. У подальших розвідках доцільним буде більше зануритися в народнопоетичні символи творчості Т. Шевченка й простежити розгортання їхньої семантики під впливом творчого задуму автора.

Зубрілова Л.

II-A клас СЕПШ

Народна українська академія

І ДНІПР ШИРОКИЙ, НАЧЕ МОРЕ

Україна деталізована в поезії Шевченка в багатьох образах, серед яких на одному з перших місць – Дніпро-Славутич, символ нашої Вітчизни. Важливо, що перші слова першого поетичного твору 22-річного Тараса були саме про найголовнішу річку України, яка живе у свідомості нашого народу як головна артерія організму всієї нації. *«Реве та стогне Дніпр широкий»* – яка пречудова персоніфікація в єдності з такою ж алітерацією! Далеко від рідного краю

(у Петербурзі) молодий поет тужить за Україною – і вона приходить до нього найперше в образі могутньої ріки. Дніпро постає величним та естетично вражаючим. Романтичною картиною невіддільної нікому стихії. Тарас одразу поставив себе в один ряд з найталановитішими поетами світу. Відтоді за чверть століття Дніпро силою мистецької уяви Шевченка зійде на сторінки «Кобзаря» близько 120 разів і щоразу в іншій іпостасі: то він широкий, наче море, коли на своїй спині несе запорозькі байдаки, то він спокійно-лагідний як оселя русалок, то забруднений, коли його гирло затопило море, то вдоволений, коли понад святою рікою українців ідуть козаки, щоб *«з-за Дніпра широкого – у степ погуляти»* (погуляти – це захистити свою землю від лиходіїв-ординців як татарських, турецьких, так і московських). І тоді ріка дає лицарям захист на своїх берегах. Дніпро Для Тараса Шевченка не просто річка поміж двох берегів. Він – жива, персоніфікована істота, у якій *«веселочка воду позичає»*, а *«з лугами вигравас»*, він *«дід наш дужий»*, уміє навіть слухати, а підслухавши думу гайдамаків, регочеться й піднімає гори-хвилі, щоб ними затопити лютих ворогів та водночас змити сльози, горе народу. Правда, частіше Дніпро не сміється, а сердиться, як у «Гайдамаках», бо козацькі діти рабами стали. З туги, що українці потрапили в неволю, Дніпро висихає, тобто вмирає. Краса й велич стають трагедією.

Дніпро не самотній, у нього славна рідня – мати Україна, брат Великий Луг і сестра волелюбна Хортиця. Є в нього й побратими: Дунай, Трубайло, Тики. Багатий Дніпро не тільки ріднею, а й своїм «обійстям»: на берегах його святі київські та канівські *«сині гори»* (через те він і став святим), понад рікою густі діброви, *«зеленіють широкії»*

села», відразу за Дніпром видно «козацьку церкву невеличку», яка веде тиху розмову з могутньою рікою України. Зачарований цими красотами, поет виливає свої почуття в неповторні образи:

*Здається кращого немає нічого в Бога,
Як Дніпро та наша славная країна.
Між горами старий Дніпро,
Неначе в молоці дитина,
Красується, любить
На всю Україну...*

Тарас Шевченко називає Дніпро то *широким і дужим*, то *крутогорим і крутоберегим*, то *Славутичем преславним*. І коли на засланні поет лине думкою до Дніпра, то його «*серце відпочиває*», приходить мрія: «*над Дніпром широким поставлю хаточку*» з незмінним вишневим садочком, солов'єм, з коханою дружиною й діточками. І щастя більшого не треба! На жаль, ця мрія так і залишилася нездійсненою: на береги коханого Дніпра поет повернувся вже після смерті. В одній із сучасних пісень є такі слова:

*Реве та стогне Дніпр широкий,
Щоби збудить усіх, хто спить.*

Саме так! Упродовж століть Дніпро, будучи символом України, слугував своєрідним Євшан-зіллям: пробуджував у нас національну свідомість. Уже при самій згадці про Дніпро навіть серце манкурта починає битися частіше й нагадувати йому, хто ж він за національністю. Ось чому Дніпро – свята ріка нашого народу. Як Ганг – в Індусів, як Вісла – у поляків, а Дунай – у болгар чи Волга – у росіян. Хто ні разу не стояв на березі Дніпра, хай зробить це хоча

б уявно (за «Кобзарем») і самому собі відповідь на запитання: що я в цю мить почуваю і про що думаю.

Зусева Ю. И.

II-А клас

Харківська середня ЗОШ I-III ступенів № 164

ИДЕЙНО-ХУДОЖЕСТВЕННАЯ СПЕЦИФИКА ПОЭМЫ Т. Г. ШЕВЧЕНКО «ТРИЗНА»

Поэма написана в ноябре 1843 г., во время пребывания Шевченко в Яготине, где поэт гостил в семье Репниных. Посвящение В. М. Репниной, по ее свидетельству в письме к Ш. Эйнару от 27 января 1844 г., создано экспромтом 11 ноября 1843 г. Вероятно, что в течение последних двух дней Шевченко думал над произведением или начал его писать. 17 или 18 ноября с В. М. Репниным, братом В. Н. Репниной, Шевченко выехал в село Андреевку, откуда вернулся через десять дней – 27 ноября. В тот же вечер он прочитал семье Репниных поэму, которая произвела большое впечатление на присутствующих. Этот автограф поэмы хранился в яготинском архиве Репниных, а в 1919 г. он поступил в Полтавский архив, где в 1937 году с него были сняты копии. Во время войны автограф погиб в пожаре. Сохранились только части копии. Поэму впервые напечатали в журнале «Маяк» (1844, № 4) в 28-й книге, цензурное разрешение на которую получено 29 марта 1844 г. В журнальном варианте произведение называлось «Бесталанный», текст содержал немало цензурных купюр и переделок, часть которых принад-

лежала, видимо, редакции журнала, а часть – самому поэту. Письмо Шевченко к редактору журнала С. Бурачку, написанное не раньше 26 марта и не позднее 4 апреля (день разрешения на выпуск в свет апрельской книжки «Маяка»), свидетельствует о том, что хотя бы часть корректуры Шевченко получил. Текст поэмы, опубликованный в журнале «Маяк», перепечатали в журнале «Киевская старина» (1887, № 11, с. 456–470), а также в сборнике произведений, изданном редакцией «Киевской старины» в следующем году («Поэмы, повести и рассказы Т. Г. Шевченко, писанные на русском языке» (Киев, 1888 г., с. 575–589)). Полный текст поэмы с восстановленными В. М. Репниной цензурными купюрами впервые напечатали в издании «Шевченко Т. Полное собрание сочинений» (под ред. В. П. Затонского и А. А. Волны, Киев, 1935, Т. 1). В поэме отразились настроения широких демократических кругов. Пламенные призывы к свободе, гневный протест против рабства, тиранов, палачей народа были продолжением и развитием революционных традиций декабристов следующим поколением крестьянских революционных демократов. В произведении сказалась перекличка с образами одиноких бунтарей в произведениях Дж.-Г. Байрона и А. Пушкина, М. Лермонтова, К. Рылеева, И. Козлова. Это помещено в эпическую рамку описания (обряда дружественной тризны) своеобразной лирической поэмы-автопортрета. В образе бесталанных своеобразно соединились автобиографические мотивы сиротского детства, реального и романтического одиночества, мощного романтического протеста и христианской покорности судьбе; но больше всего побеждала безграничная любовь к Украине и скорбь над ее трагедией – именно здесь имеем

зарождение мотивов будущей политической лирики периода «трех лет» (1843–1847 гг.). В поэме отразилось настроение Шевченко и взаимоотношения с Репниной. Содержание произведения и образ его героя определены настроениями протеста, на формирование которых оказало огромное влияние его путешествие в Украину в 1843 г. Сюжет поэмы прямо не связан с декабристской темой. «Тризна» – единственное крупное поэтическое произведение, написанное 1843 г., является переходным этапом от раннего творчества к периоду полного расцвета и зрелости таланта гения Шевченко. Образ главного героя был близок поэту, в его уста он вкладывал собственные мысли и чувства. Есть в нем и автобиографические черты. Созданный Шевченко образ революционера-патриота приобретал широкое общественное звучание. Строки о герое поэмы служат вместе с тем замечательной характеристикой жизненного пути самого поэта.

Коришунова В. О.

10-А клас СЕПШ

Народна українська академія

ТЕМА ДОЛІ У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

За Шевченком, людині не дано знати наперед, що її чекає в житті, як складеться її доля, до чого призведе в майбутньому той чи інший її вчинок, навіть продиктований добрими намірами. Це все – прерогатива Господа Бога,

«бо ми не знаємо, що твориться / У Його там. А Він хоч зна, / Та нам не скаже» («Петрусь»).

Марновірство Шевченкові було менш властиве, ніж Пушкіну, або навіть мало властиве, та все-таки й у нього була своя відкритість до сприйняття похмурих імпульсів від прихованого від людини майбутнього й здатність до поетичного вираження її, а відтак – і свій містичний досвід спілкування з метафізичною сферою: *«Якусь тяжку недоленьку / Віщує козаче, / Чує серце, та не скаже, / Яке лихо буде»,* – мовлено про Ярему в «Гайдамаках».

У лірико-філософському відступі твору «Тополя» в душі народно-християнських уявлень виражено думку, що знати свою долю наперед людині небажано й шкідливо: *«І то лихо – / Попереду знати, / Що нам в світі зострінеться... / Не знайте, дівчата! Не питайте свою долю!...»* («Тополя»).

У «Великому льосі» три ворони, які злетілися вночі, щоб зустріти народження близнят в Україні, постають, якщо розглядати їх з погляду історичної поетики міфотворчості, не лише символічними втіленнями українських, польських та російських сил зла, що загрозливо нависли над українським народом, а й модифікованими літературними відповідниками так званих дів долі зі слов'янської, античної, романської та германської філологій. Ці міфологічні антропоморфізовані істоти саме в кількості трьох були присутні при народженні дітей і наділяли їх щасливою або нещасливою долею.

Повір'я й сказання про трьох дів (або баб), які приходять у дім, де народилася дитина, і по черзі прорікають її долю (притому вирішальними виявляється пророцтво останньої з них), збереглися у багатьох сучасних і давніх традиціях.

У «Великому льосі» виведено мовби лише трьох злих

дів долі, цілком солідарних між собою, але функцію остаточного присуду виконує перша, українська ворона, якій належить провідна роль в інтернаціональному воронячому тріумвіраті. Вона віщує вже кимось визначені наперед долі кожного з Іванів.

У «Марії» долю «Пречистої в жєнах» та її «сина праведного» про трактовано як запрограмовану наперед, і тому невідворотну.

Викладені спостереження переконують, що Шевченкові тексти відображають не лише постаті, предмети, явища та процеси навколишньої дійсності, а й пов'язані з ідеєю долі в її метафізичному розумінні.

Найденко О. В.

*II курс, факультет «Референт-перекладач»
Народна українська академія*

ОБРАЗИ-СИМВОЛИ МОГИЛИ, СТЕПУ, ХАТИ, САДУ В ПОЕЗІЯХ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Поетична творчість Т. Шевченка не просто несе в собі потенціал певних цінностей, думок, виховує патріотичний дух, але й транслює специфічний спосіб світобачення й відповідний національний образ світу, що складає їхнє підґрунтя.

Творчість Тараса Григоровича Шевченка наскрізь пройнята словами-символами. Так, *могили* у Шевченка – не тільки типова деталь пейзажу України, а й символ її героїчного минулого, вони є свідками слави і безслав'я, боротьби за свободу. Образ *могили* як уособлення духовної

сили українського народу, його боротьби за волю постає в ранніх Шевченкових творах – вірші «Думи мої, думи мої...», поемі «Іван Підкова». Інше семантичне наповнення дістає образ *могили* в заголовному образі вірша «Розрита могила», це узагальнений до символу образ України, пограбованої царизмом.

Степовий пейзаж-простір і пейзаж *душі* ліричного героя в поезіях Т. Шевченка сприймаються як цілісність. Поетичні пейзажі *степу* у творах поета характеризуються фрагментарністю, мозаїчністю зображення, що є результатом сюжетної зумовленості.

Образ *хати* символізує гармонію, осердя світобудови й народного буття: «*Тихо, як у раї, / Усюди Божя благодать – / І в серці, і в хаті*» («Сон»). У творах видатного поета ми бачимо гармонійну родину в образі хати із садком, а пізніше цей образ здобуває значення не лише символу родинного гнізда, а й духовного дому, що його людина буде, як «рай», який, зрештою, залишається у вічності.

Образ і символіка *саду* органічно притаманні українській культурі, а тому надзвичайно поширені як в уснопоетичній творчості, так і професійній літературі. *Сад* – один із домінантних образів Шевченкової поетичної картини світу, рівномірно поширений практично в усій його творчості: від ранньої поеми «Катерина» (1838 – 1839) до своєрідного поетичного епілогу – вірша «Чи не покинуть нам, небого» (1861). Художнє значення *саду* як раю, райочку – одне з основних у Т. Шевченка: «*Поставлю хату і кімнату, / Садок-райочок насаджу. / Посиджу я і походжу / В своїй маленькій благодаті. / Та в одині-самотині / В садочку буду спочивати. / Присняться діточки мені...*» («Л.»).

Одним з найвідоміших творів, у якому найповніше виявлено художнє значення образу *саду*, стала поезія «Садок вишневий коло хати». *Сад* у цьому вірші концентрує широку палітру смислів, уособлюючи щастя, родину, Україну.

Символічний рівень у творчості Тараса Григоровича Шевченка є визначальним, центральним. Поезія Кобзаря – вічна книга українського народу. Для кожного покоління вона була й залишається джерелом глибинних смислів нашого життя. Поетична творчість Т. Шевченка не просто несе в собі потенціал певних смислів, цінностей, цілей тощо, але й транслює специфічний спосіб світобачення й відповідний національний образ світу, що складає їхнє підґрунтя. Саме специфічність національного образу світу є головною передумовою спадкоємності в національній культурі, можливості сприйняття й відновлення традиції, а тим самим і одною з головних передумов національної ідентичності й життєвих сил народу. Національний образ світу акумулює в собі досвід змін і модернізацій у культурі народу, зокрема, тих, що постали внаслідок творчих зусиль його видатних митців. Найбільш репрезентативний прояв національного образу світу відбувається в типових художньо-поетичних образах, створених митцями-класиками, адже смисл художньої творчості саме в тому й полягає, щоб якнайяскравіше і якнайглибше виявити своєрідність і глибину народного життя, що в повсякденні може залишатися прихованою й непомітною. Отже, інтерпретація ключових художньо-поетичних символів є одним із головних (хоча й далеко не єдиним) об'єктів аналізу з метою реконструкції національного образу світу.

Сігілет К. В.

*І курс, факультет «РП»
Народна українська академія*

ОБРАЗ МАТЕРІ В ПОЕМІ «КАТЕРИНА»

Тарас Григорович Шевченко – відомий український письменник, художник, поет, прозаїк, драматург, громадський діяч 19 століття, відомий також як Кобзар. Тарас Григорович був академіком Імператорської академії мистецтв і членом Кирило-Мефодіївського братства.

У своїй творчості Т. Г. Шевченко розробляє притаманні людській культурі теми та проблеми, які прийнято називати архетипними. Тема матері була для його творчості однією з провідних. Вона розвивається, починаючи з поеми «Катерина» й до «Марії». Поема «Катерина» написана в 1838 році. Уперше надрукована в «Кобзарі» в 1840 році. Присвячена Василю Жуковському. За жанром це реалістична соціально-побутова поема з елементами романтичної поетики про долю простої селянської дівчини, яку збездистинив офіцер-дворянин. Ця поема – перший твір, у якому поет звернувся до теми жінки-покритки й жінки-матері.

У творі одна сюжетна лінія, що час від часу переривається авторськими відступами різного характеру: філософськими, дидактичними, автобіографічними.

Головна героїня поеми – проста сільська дівчина Катерина, яка вчинила всупереч традиціям і моралі.

Коханий покинув дівчину вагітною. Після народження дитини батьки, були не в змозі пережити сором, адже селом

пішов поголос, а за традицією, дівчину, що породила поза шлюбом зневажали й цькували. Навіть гуляла з дитиною вона вночі, щоб не привертати уваги людей. Тоді вона зазнала лиха вповні:

*Не співає чорнобрива,
Кляне свою долю*

Сцена розмови з батьками змальована в трагічних барвах, тонко передано страждання й горе Катерини, яка тепер залишилася сама з дитиною, без даху над головою.

Читач вже передчуває, яка доля чекає на Катерину, за тими відступами, до яких час від часу вдається автор.

В образі Катерини Шевченко змальовує жінку-страдницю, жінку-матір, відштовхнуту людьми й родиною. Це ніби образ України, що страждає через свою долю.

Разом з дитиною Катерина мандрує, питаючи шляху до Московщини. Шевченко принагідно нагадує усім дівчатам, що кохання між людьми різного соціального стану приносить нещастя. А жорсткість офіцера-москаля показана в сцені зустрічі з Катериною. Він відмовляється від своєї дитини та її матері:

*Дура, отвяжися!
Возьмите прочь безумную!*

Недарма Тарас Григорович вдається до російської мови, адже так він показує, що цей офіцер чужий Катерині, її світовідчуттю, її моральним цінностям.

Логічним завершенням поеми стає самогубство Катерини.

Щодо ставлення самого автора до образу, то можна сказати, що Т. Г. Шевченко не засуджує Катерину, а, навпаки,

підтримує її й сумує разом з нею. Автор засуджує односельців Катерини, показує жорстокість народної моралі, підтримуваної християнськими приписами.

Шевченко не засуджує Катерину за слабкість, за те, що вона покинула дитину напризволяще, але автор сумує з читачем над долею Катерини.

І. Франко писав: «Шевченко лишив нам такий високий пам'ятник своєї мислі, свого слова, лишив нам такий ясний та пориваючий ідеал жінки-громадянки, якого не писав ні один інший поет у світі і котрого по ширині та висоті основної думки й перевищити неможливо...».

Скорик В. В.

*І курс, факультет «Бізнес-управління»
Народна українська академія*

ЕЛЕМЕНТИ РОМАНТИЗМУ В ПОЕМІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА «ГАЙДАМАКИ»

За характером порушених питань поема Т. Г. Шевченка «Гайдамаки» є подібною до епопеї, однак за характером сюжетно-композиційної структури та способом ведення оповіді суттєвим чином відрізняється від класичного зразка цього жанру. Частково цей твір відповідає особливостям романтичної поеми, адже поема підпорядковується драматизованим епізодам: убивство конфедератами титаря, помста Яреми, свавілля повстанців, страта Гонтою своїх дітей. Т. Г. Шевченко досить вільно, якщо порівнювати з епічною оповіддю, викладає матеріал. Так, участь Яреми в повстанні описана лише за допомогою кількох штрихів.

При цьому варто зазначити, що сам цей образ романтизований. Будучи романтиком, Ярема розчарований у житті. Автор розкриває читачеві навіть причини такого розчарування – це бідність, безправне становище, відповідно, і марні надії навіть на особисте щастя. Т. Г. Шевченко використовує прийом романтичної антитези: роздуми ліричного героя про долю перериваються картиною з життя корчмаря Лейби, таким чином автор ніби протиставляє внутрішній світ особи антигуманному зовнішньому оточенню. У розділі «Гитарівна» наявна лірична прелюдія: *«Ярема співає, / Виглядає; а Оксани / Немає, немає. / Зорі сяють; серед неба / Горить білолиций»*. Подібні відступи є типовими для «байронічної» поеми, де, як правило, зображують картину вечора або ночі. Такі картини є своєрідним тлом, набором декорацій, яким успішно послуговується письменник для організації зустрічі закоханих.

Епілог так само містить елементи романтичного наративу. Так, розвиток подій обривається після розповіді про долю Гонти. Читач може тільки здогадуватися про подальшу долю героїв. Єдине, що подає Т. Г. Шевченко, – це відомості про загибель ватажків повстання, хоча детального змалювання поразки автор не подає.

У романтичному творі автор висловлює своє бачення, свої почуття до зображуваного, співпереживає героям. Так і Т. Г. Шевченко переживає за Ярему, його сирітську долю. У творі наявні символічні постаті: Яреми, що єдиний залишився живим, і єдиного нащадка, автора-оповідача, який про козацьку славу розповість своїм нащадкам, бо «тими шляхами, де йшли гайдамаки, малими ногами ходив та... плакав». Шевченкознавець С. Валеї навіть стверд-

жував: «Ярема се поет сам, а що любов Яреми до Оксани се проекція у поетичний світ його власних любовних бажань і настроїв, се річ, що насувається безпосередньо при читанні поеми».

Головним героєм поеми «Гайдамаки» є повсталий народ. У творі Т. Г. Шевченко демонструє не лише масовість гайдамацького руху, а й соціальну та національну неоднорідність повстанців, адже до боротьби стали не тільки багаті й бідні українці, але й люди інших національностей (молдавани та волохи).

Змальовуючи боротьбу українського народу, Т. Г. Шевченко прагнув пробудити у співвітчизників почуття національної самосвідомості, гідності за свій народ. Кобзар був переконаний, що кожна нація має знати свою історію, тому він і наголошував на повчальних уроках Коліївщини:

*Слухайте, щоб дітям потім розказать,
Щоб і діти знали, внукам розказали,
Як козаки шляхту тяжко покарали.*

Проте тему визвольного руху Т. Г. Шевченко осмислює неоднозначно. З одного боку, він ставиться позитивно до Коліївщини як до священної каральної сили за злочинства конфедератів, а з іншого боку, письменник засуджує криваву розправу гайдамаків, порівнюючи її з пеклом.

Отже, можна відзначити, що поема Т. Г. Шевченка «Гайдамаки» містить значну кількість елементів романтичного дискурсу, а лірична манера оповіді засвідчує високу художню майстерність автора.

Смірнова А.

11-А клас СЕПШ

Народна українська академія

ОБРАЗ НЕНЬКИ-УКРАЇНИ У ТВОРАХ Т. ШЕВЧЕНКА

Найвидатніший український поет, слава української літератури Тарас Григорович Шевченко – справжній син своєї Батьківщини. Він надзвичайно любив свою рідну Україну, усе життя мріяв про її свободу та незалежність, усіма силами прагнув внести свій вклад у справу боротьби за її свободу. Де б не був поет, куди б не закидала його доля, він завжди пам'ятав рідні місця й завжди прагнув скоріше повернутися до рідної землі, зустрітися зі своїми земляками й однодумцями. Роздуми Т. Г. Шевченка над долею українського народу, його любов до Вітчизни, печаль і туга за нею під час перебування поета на чужині висловлені в багатьох творах Т. Г. Шевченка. Свої палкі й щирі синівські почуття до України поет передає епітетами *«славна»*, *«моя»*, *«наша»*, *«бідна»*, *«безталанна»*, словосполученнями *«стоптана ляхами»*, *«обідрана москалями»*. Ці засоби виражають любов, співчуття, тривогу й біль поетового серця. Високими почуттями сповнені звертання до України, виражені в народному дусі: *«мамо»*, *«nene»*, *«вдово-сиротино»*, *«удово-небого»*. Слово *«Україна»* у Шевченка часто виступає в парі зі словами *«плач»*, *«плакати»*: *Україна під п'ятою шляхти «плаче, стогне»*, бо скрізь *«у ярма запрягли пани лукаві»*, бо колись *«там панувала в широкому полі воля»*, а тепер *«лихо по всій Україні»*, і вона *«сиротою понад Дніпром плаче»*, *«плаче*

Україна – і я плачу». Цей персоніфікований образ скривдженої долею України найближчий нашому серцю. Та не злидні найбільше тривожать Шевченка, а те, що *«Україна навіки, навіки заснула»*, йому болить рабство українців:

*Заснула Вкраїна,
Бур'яном укрилась, цвіллю зацвіла,
В калюжі, в болоті серце прогноїла
І в дупло холодне гадюк напустила.*

Ця вражаюча картина духовного запустіння викликає і сум, і обурення, а в неволі (на засланні) поет особливо часто згадує *«свою матір Україну»*. І цей милий і водночас гіркий спогад породжує запитання: *«За що, мамо, гинеш?»*

Поглиблюють і деталізують загальний образ України образи *«тихого світу»* *«світу зорі»* або *«світання»*: *«Світе ясний, світе тихий»*; *«Ясний світ животворящий»*; *«Хатина тиха і весела»*; *«Світе тихий, раю милий, моя Україно»*. Ці висловлювання, разом узяті, – збірний ідеалізований образ любої нашому серцю України. Близькі до цього образу образи *сонця, правди та святої волі*: *«За вас правда, за вас сила і воля святая»*, *«Чи буде правда на землі?»* У підтексті образу *неньки-України* уявляється нам і образ щастя – як окремої особистості, так і всього суспільства.

Образ України в *«Кобзарі»* з'являється перед нами не лише тоді, коли поет називає її ім'я, а й тоді, коли на сторінках цієї безсмертної книжки з'являються наші національні символи: *калина, тополя, явір, ясен, верба, барвінок...*

Чудові обриси названих дерев символізують красу

нашого краю. І такою ж є краса символічних ритуальних дій та пов'язаних з ними естетичних смаків і вподобань, наприклад, посадити дерево на пам'ять про певну людину.

Отже, образ України постає зі сторінок «Кобзаря» в різних іпостасях, але передусім – в образах жіночого роду: *вдови, небоги, покритки*. Тож учитаймося пильніше в жіночі образи цієї безсмертної книги, зокрема – в образи *матері*, і тоді образи *України й українки* зіллються в один неподільний образ Батьківщини.

Чепеленко А. Г.

І курс, факультет «Референт-перекладач»

Народна українська академія

ПОЕМА «СЛЕПАЯ» ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ДАВНЬОГРЕЦЬКОГО МІФУ ПРО ЦАРЯ ЕДІПА

Творчість Т. Шевченка відбиває приблизний «баланс» історичних та міфологічних фактів і подій. Насиченість видимими античними образами, іменами, алегоріями тощо пропорційно зростає у творах гострого громадянського звучання, сатирах й інвективах антиімперського звучання, які артикулювали загальноєвропейську романтичну традицію.

Звернення Шевченка до античної культури є однією з фундаментальних першооснов виразного індивідуального звучання й найвищого ступеня сугестивності його поезії. Антична спадщина, яка артикулювала універсальні образи й вічні людські цінності архаїчного світу, була переосмис-

лена й інтерпретована національним поетичним досвідом Т. Шевченка. Саме із цим есенційним злиттям загальнолюдського й національного начал пов'язаний ірраціональний потяг читача до перечитування «Кобзаря».

Одним із найбільш зворушливих образів у Шевченковій творчості, зокрема у великій книзі «Кобзар», є образ матері: *«Там матір добрую мою / Ще молодую у могилу / Нужда та праця положила...»* Мабуть, Тарасова любов до власної неньки і пустила глибокі корені пошани й любові до її натруджених рук, зболеного серця, пошани до материнства. Образи Шевченкових жінок-матерів багатостраждальні. Такою є Оксана з поеми «Слепая».

Поема «Слепая» написана 1842 року, але за життя поета не була надрукована. Основну частину поеми становить розповідь незрячої матері, жертви панської розпусти, 15-річної Оксани про своє страдницьке життя й поневіряння. Росла вона сиротою. Її вродою захоплювалися, любили її в чужій сім'ї. Та ось з'явився в селі старий дідич. Вона повірила йому, а пан зганьбив дівчину та поїхав. Народивши дочку, безіменна героїня поеми знаходить для себе радість і втіху. Усе своє життя вона присвятила доньці. Довго вона чекала на повернення пана, батька своєї доньки-красуні Оксани, від горя й пролитих сліз осліпла, та надії не втрачала. І дочекалась. Повернувся пан, не відмовився від своєї доньки, узяв її в покої. Але в панських покоях Оксана не здобула щастя. Пан не дозволяв виходити їй із покоїв. Слухаючи через вікно спів свого коханого, вона у своїй уяві створює картину втечі. Але за наказом пана козака вбивають. Пан – рідний батько – чинить наругу над донькою. Оксана помстилася і за себе, і за свою матір; гайдамацьким ножом зарізала пана, підпалила маєток,

і сама, збожеволівши, згоріла в огні пожежі. Т. Шевченко в поемі «Слепая» переосмислив сюжет давньогрецького драматурга Софокла про царя Едіпа. Давньогрецький митець порушує в трагедії тему етичного самовизначення особистості. Софокл розкриває питання: хто вершить долю людини – боги, або ж вона сама? У пошуках відповіді на це вічне питання герой трагедії Едіп пішов з рідного міста, практично прирікаючи себе на неминучу загибель. Боги передрекли йому вбити свого батька й одружитися зі своєю матір'ю. Едіп знайшов, як йому здавалося, правильне рішення: піти з рідного будинку. Але головний герой твору, на жаль, не зрозумів найголовнішого: боги визначають лише загальну картину долі людини, її напрям, одну з гіпотетичних версій майбутньої реальності. Усе інше залежить лише від самої людини, від її особистості, від того, що в ній приховане. Едіп зрозумів усе буквально і лише в найостанніший момент, у момент духовного прозріння, він усвідомлює, яким сліпим був тоді, і на знак цього виколує собі очі. Тим самим виражає головну ідею трагедії: не боги вирішують долю людини, а вона сама.

Отже, поема «Слепая» являє собою точне композиційне та структурно-нарративне віддзеркалення давньогрецького міфу про царя Едіпа, який через незнання убив свого батька й несвідомо став чоловіком власної матері, а дізнавшись про це, здійснив самоосліплення.

Шахненко К.

11-А клас СЕПШ

Народна українська академія

КОМПОЗИЦІЯ ПОЕМИ Т. ШЕВЧЕНКА «НАЙМИЧКА»

Після першої подорожі Шевченка в Україну (1843–1844 рр.) настає «доба великого перелому в його думках» (І. Франко) – період так званих «трьох літ». Рання творчість Тараса (1838–1843 рр.), що її дуже точно і влучно у своєму «Передньому слові» до видання «Перебенді» (Львів, 1889 р.) Франко назвав «добою романтичного націоналізму» (учений мав на увазі націоналізм у найкращому розумінні цього слова – як найвищий вияв національного патріотизму), змінюється добою «політичного радикалізму» (1843–1847 рр.). Гуманістична лінія творчості Шевченка періоду «трьох літ» пролягала через його соціально-побутову поемну «тріаду» – «Сова», «Відьма», «Наймичка». Вони входять у великий типологічний ряд Шевченкових творів про материнську долю, своєрідним прологом до якого була «Катерина».

Поемі «Наймичка» (1845 р.) властива так звана «видима» композиція. Вона складається з прологу й восьми невеликих розділів, які в тесті графічно позначені цифрами. У пролозі змальована романтична картина, у якій у загальних контурах накреслюється життєва передісторія героїні. Їм'я її поки що не названо. На могилі, укритій туманом (дія відбувається в неділю вранці), молодиця пригортає до лона маленького сина й розмовляє з туманом. Цей внутрішній монолог – мова душі матері – відтворений

у стилі народних пісень – жіночих плачів, у яких виливається глибока печать і тривога за долю сина. Молодиця звертається до своєї крихітки:

*Дитя моє, мій синочку.
Нехрещений сину,
Не я тебе хреститиму
На лиху годину.*

Хоч материнська драма лише накреслена, неважко здогадатися: «*нехрещений син*» – позашлюбна дитина. «*Грішна*» мати просить немовля не лаяти її, обіцяє молитися за нього, виплакати сльозами із самого неба йому добру долю. Блукаючи полем, мати плаче-ридає й крізь сльози тихенько співає пісню про вдову, яка в Дунаю синів поховала (вона нагадує початкові рядки народної пісні «*Ой у полі могила, там удова ходила*»).

Пісенність робить пролог до «Наймички» ліричним. Він є романтичним вступним акордом, який налаштовує нас на сумний лад і готує до сприймання материнської драми. Кожний розділ поеми – немовби окремий кадр, що рухає дію, сприяє розгортанню сюжету. Перший – це експозиція. Дії тут поки що немає. Автор знайомить нас зі старими заможними хуторянами – дідом та бабою. У них своє горе – невітшна, самотня старість. Уже «*смерть з косою за плечима*», а вони бездітні. Другий розділ є зав'язкою твору. Трохимові та Насті поталанило – вони знайшли підкинуту біля свого перелазу дитину й усиновили її. У наступних розділах розгортаються різні сюжетні перипетії. За часовими вимірами дія в поемі «Наймичка» довготривала. Відповідно до вимог поемного жанру Шевченко концентрує час, зосередивши увагу на найважливіших епізодах життя своїх героїв. «На радощах» Трохим і Настя справили

хрестини. Хлопчика назвали Марком. А через рік у *«хутір благодатний»* прийшла проситися в найми *«чорноброва, молода, білолиця молодиця»* Ганна. Ставши наймичкою, невтомно трудиться по господарству, а біля Марка так і впадає. Минуло немало часу, *«бабусю Настю поховали»*. Трохим тяжко пережив втрату дружини. Але згодом *«прогуло прокляте лихо»*, біль трохи втамувався. Марко підріс, став парубком, посватав гарну *«красю»* Катерину, справили весілля, а наймичка Ганна пішла на прощу в Київ. У Катрі й Марка народилися діти – Яринка та Карпо. Марко чумакує. Немічна наймичка тяжко захворіла.

Отже, композиція поеми Шевченка нагадує побудову драматичного твору. У ній чітко виділяються сцени, картини, епізоди. Як у драмі, кульмінація винесена на кінець: перед смертю Ганна відкриває синові Маркові сокровенну таємницю свого життя. Розв'язки як окремого компонента сюжетобудови немає.

Секция II

«ПРОЗА КОБЗАРЯ»

Керівники секції

канд. філол. наук, доц. **Берест Т. М.**,

Народна українська академія;

завідувач бібліотеки СЕПШ **Уткіна Ю. О.**,

Народна українська академія

Секретар

студентка 3 курсу факультету «Референт-перекладач»

Мироненко К. В., Народна українська академія

Алексеева Е. Е., Сикачев Е. Н.

II-В клас

КЗ «ОСШІ» «Обдарованість» ХОР

ПОВЕСТЬ И ПОЭМА «НАЙМЫЧКА» Т. ШЕВЧЕНКО: ГЕНДЕРНЫЙ АСПЕКТ

Маскулинная характеристика русскоязычных повестей находит выражение в гендерной идентификации автора преимущественно с мужским полом, в доминировании рационального как характеристики текстов, в изображении мужских образов как субъектов действия и немного-

численных женских персонажей как объектов созерцания. Для более яркого представления сущностных гендерных отличий прозы и поэзии приведем несколько иллюстраций, сопоставив тексты поэмы и повести «Наймычка». В начале повести встречаем богатого чумака Романа с перечислением его материальных благ. Этот персонаж мужского пола не имеет даже непосредственного отношения к будущему развитию событий. В поэме же первой видим молодую мать, которая вспоминает своё богатство, не измеряемое количеством телег, амбаров, её богатство – это чувство любви. В повести и хозяин (*«С поклоном и честью встретил жилиц седоусый Влас, отец прекрасной Лукии, и просил их милостиво зайти к нему в оселю и повечерять, что бог дал»* («Наймычка»)), и хозяйство (*«Это хутор богатого козака Якима Гирла»* («Наймычка»)), в первую очередь, ассоциируются с мужским миром. В одноименной поэме же изображается равенство семьи, общность имущества. Второстепенность пола в семейной иерархии подчеркивается обращением к возрасту, в котором острота естественных отличий между мужчиной и женщиной или еще не развилась (детство), или уже погасает (старость):

*Був собі дід і баба.
З давнього-давна, у гаї над ставом,
Удвох собі на хуторі жили.
Як діточок двоє,
Усюди обоє...
Всього надбали*

В повести читатель видит Марту и Якима порознь за выполнением традиционных женских и мужских обязан-

ностей. Например, мужчина изображен центральным субъектом обеда как действия. Он выходит из дома первым и садится на завалине. Жена же присоединяется к нему позже. Исполнив все «женские обязанности», которые могут ассоциироваться с ритуалом задабривания мужчины, она занимает свое место около него: *«Вынесла Марта сначала скамейку, покрытую килимком, и поставила ее перед мужем, а потом уже вынесла миску с варениками и тарелку со сметаной. И все это поставила на временном столе перед мужем и сама села около него»*. В поэме же изображена картина равенства общности хозяина и хозяйки:

*І дід, і баба у неділю
На призьбі вдвох собі сиділи*

Гарненько, в білих сорочках.

«Маскулинное» произведение по определению имеет жесткую конструкцию, четкую форму, несет в себе смысл, что не позволяет множественных интерпретаций, стремится интеллектуально подчинить зрителя; сильно и грубо действует на чувственную сферу, пытается захватить душу; или имеет сильное влияние, овладевает душой зрителя, или вызывает сопротивление сразу. В прозе очевидный превалирующий монологизм, прологи автора имеют монологическую форму. Даже нечастые диалоги по большей части поданы с позиции наратора. Четкий смысл, не позволяющий множественных интерпретаций, создается автором с помощью детализации и многочисленных объяснений.

Таким образом, гендерный взгляд на русскоязычные повести важен не только для их более глубокого пони-

мания, но и для исследования всего наследия писателя, для выявления гендерных доминант его творчества, а главное, – для целостного осмысления художественного мира.

Воровик Т. А.

*І курс, факультет обліку та організації
управління персоналом
Харківський інститут фінансів УДУФМТ*

ІСТОРІОСОФСЬКА ПРОНИКЛИВІСТЬ ТВОРІВ Т. ШЕВЧЕНКА

Показ трагічності людського буття як фундаментальної властивості існування, дефініція історії, що неодмінно містить у собі трагічне, теорія, що саме трагічне фіксує буття людини в суперечливому зв'язку її екзистенційних жестів, величі та гідності, – це *історіософія присутності* в бутті, сформована у XX столітті. Історіософія ж XIX століття була *історіософією споглядання*. Але саме при спогляданні історичного минулого України історіософи XIX століття відзначили детермінованість української історії фактором трагічності. Погляд на історію крізь призму трагічності стверджує неповторність буття, у якому зберігається принцип співпричетності поколінь: через розповідь про минуле до усвідомлення сьогодення.

Найбільшою історіософською проникливістю характеризується у XIX столітті поезія Т. Шевченка. Саме в його творах історична правда відтворена як одкровення. У Т. Шевченка людина поставлена в центрі цілого буття,

цілого світу, а його поезії притаманний історіософічний антропоцентризм.

На період формування мистецької особистості Т. Шевченка Україна як політичний організм із самостійним внутрішнім життям уже перестала існувати, усі особливості місцевого укладу поступилися місцем загальноросійському порядкуві. Українську інтелігенцію, яка масово й неухильно рекрутувалася в російську культуру, позначали ностальгія за давноминулими «привілеями й вольностями козацькими». Так виникала традиція абсолютної героїзації минулого, глибока ностальгія за втраченим «золотим віком» в історії України.

На цьому духовному тлі Т. Шевченко виступив постаттю різко контрастною, оскільки першим рішуче «деміфологізував історію», повернув національну ментальність від міфотворчості до історизму. Для Шевченка в українській історії не існує сакрального часу передовсім тому, що історія сприймається ним як неперервна тяглість. Тож «славне» минуле розглядається поетом як присутнє «тепер і тут» у вигляді своїх фатальних наслідків, а відтак не може бути підставою для національних гордоців. Звідси й рішуча дегероїзація постатей національного міфологічного пантеону, точніше незрівнянно критичніша, ніж фольклорна традиція, оцінка героїв, народжених добою Гетьманщини.

Коло історіософічних зацікавлень визначається такою класифікацією (запропоновано О. Романишиним): 1) рання історія України, Київська доба репрезентована лише двома темами – «Царі» (1848), «Плач Ярославни» (1860); 2) українсько-турецькі мотиви; 3) українсько-польські мотиви; 4) українсько-російські мотиви.

Торкаючись окреслених тем, Т. Шевченко керується такими політичними поглядами: Туреччина не є загрозою для України, з Польщею треба шукати спільний знаменник у вирішенні міжнаціональних конфліктів, Московщина вже продемонструвала свої імперські позиції, уярмивши Україну. Шевченко будує схему – три стадії в історії української козацької держави з поступовим поглинанням її Росією: становлення (Хмельниччина) – певна стабілізація після боротьби за Україну сусідніх держав і новий порив до волі (гетьманування Мазепи) – остаточна ліквідація козацької держави (царя Катерина II).

Отже, світоглядні позиції Т. Шевченка зумовили своєрідність його ставлення до минулого, історії. Символічним кодом у його візії світу зосереджуються колективні надії і пам'ять, минуле, сучасне й майбутнє, розкриття якого дає змогу пізнати світову правду й приховані колективні гріхи, «золотий вік», який був і ще повернеться. В історичному інтелектуальному ключі це спрямовується на глибоке відчуття української історичної долі й колективної душі, природним чином поєднуючи, здавалося б, несумісні способи мислення – козацько-становий патріотизм XVIII століття як апофеоз України, її історії та права з романтичним апофеозом своєрідної світової релігії народу, баченої всуціль позаісторично.

Гущин Е. В.

аспирант НИУ БелГУ

ВЕНЕЦ ШЕВЧЕНКОВСКОГО ТВОРЧЕСТВА (РАЗМЫШЛЕНИЯ О КОБЗАРЕ)

Исследователи утверждают, что вся литературная сила Шевченко – в его «Кобзаре». И с этим следует согласиться. Ведь в «Кобзаре» отразился исторически выработавшийся народный душевный склад. Это венец шевченковского творчества, это песня свободы, прославление свободы, предчувствие ее неминучести.

Поэзия Шевченко насквозь пропитана народностью. Здесь сказываются сочетания влияний: с одной стороны, украинского философа Сковороды и народных кобзарей, с другой – Мицкевича, Жуковского, Пушкина и Лермонтова.

Чтобы определить воззрения Шевченко на задачи и цели творчества, нужно обратиться к тем поэтическим строкам, где говорится о счастье (как понимает его поэт), о славе. В особенности важны те поэтические признания, в которых Шевченко предстает как кобзарь, как пророк, переполненный думами – «любимыми детьми». Видимо, поэтому он внес во все обрисовки кобзаря много лирического чувства.

Народность Шевченко определяется и его миросозерцанием, его точками зрения на природу и на общество, причем в отношении к обществу выделяются элемент исторический (его прошлое) и элемент бытовой (современность).

Следует отметить, что шевченковская поэзия богата религиозно-нравственными мотивами. Теплое рели-

гиозное чувство и страх Божий пронизывают весь «Кобзарь». Как человек религиозный, Шевченко в теплых выражениях говорит о силе молитвы, о киевских святынях, о чудотворном образе пресвятой Богородицы, постоянно выдвигает христианские принципы добра, в особенности прощение врагам. Сердце поэта исполнено смирения и надежды. Все это спасло его от пессимизма и отчаяния, лишь временами, под влиянием тяжелых условий его личной жизни и жизни его родины, пробивавшихся в поэзию Шевченко.

В тесной связи с основным религиозно-нравственным настроением поэта стоят мотивы о богатстве и бедности, о значении труда. Поэта возмущает имущественное неравенство людей, нужда их, смущает то, что богатство не обеспечивает счастья.

Поэту, однако, совсем была чужда идея поиска истины и служения ей независимо от каких-либо традиций. У него обнаруживается местами узкое национально-прикладное понимание науки, местами отождествление науки с моралью.

Все перечисленные выше мотивы шевченковской поэзии несколько отступают перед основными мотивами – семейно-родственными. Семья – настоящая суть всего «Кобзаря». А так как основу семьи составляет женщина и дети, то они и наполняют собой все лучшие произведения поэта.

В подтверждение этой направленности П. И. Житецкий в «Мыслях о малорусских думках» писал, что в произведениях малорусской поэзии народная этика сводится главным образом к семейной морали, основанной на чувстве родства. В народной поэзии правда называется

«матерью родной», а мать – «правдой верной», и в образе матери создана большая нравственная сила как сила любви. Все эти суждения вполне применимы к поэзии Шевченко, которая по развитию семейно-родственных идеалов принадлежит к народной поэзии.

Что привлекает читателя в «Кобзаре» да и в целом в творчестве Шевченко? Пожалуй, это неисчерпаемость эмоциональной насыщенности образов, жизнеутверждающая сила и любовь... В шевченковской поэзии можно найти синтез народного и общечеловеческого опыта, как мы находим его в книгах древних, возраст которых измеряется тысячелетиями.

Жиленкова О. А.

*магистрант 1 года обучения направления подготовки
«Социальная работа»
ФГАОУ ВО «Белгородский государственный
национальный исследовательский университет»*

ЖЕНЩИНА КАК ОБЪЕКТ И СУБЪЕКТ СОЦИАЛЬНОЙ ПОМОЩИ (ПО МОТИВАМ ПРОИЗВЕДЕНИЙ Т. ШЕВЧЕНКО)

В настоящее время в социальной работе с женщинами выделяются три группы задач: по спасению их, по поддержанию функционирования и по развитию. Та или иная группа в конкретных условиях и задачах выходит на первый план. Сейчас, в случае реальной опасности для жизни и здоровья женщин, могут использоваться приюты-

стационары, кризисные центры, убежища с комплексом своих социальных услуг. Женщины могут обращаться за адресной или экстренной социальной помощью. Помощь женщине в настоящий момент оказывается комплексно, как правило, социальными работниками совместно с сотрудниками различных сфер – правоохранительными органами, службами занятости, медицинскими и образовательными учреждениями и т.п. Совершенно другая ситуация была в нашей стране в 19 веке, когда женщина являлась объектом для насмешек и обид. Именно на это время приходится жизнь и творчество Т. Г. Шевченко, который раскрыл в своих произведениях образ женщины-страдалицы, поднял вопросы моральные, нравственные и социальные. Он описывает женщину-крестьянку, которую обижает дворянин, не только потому, что он плохо воспитан, а просто потому что она из другого класса.

Т. Г. Шевченко в своих произведениях ставит во главу семью, а так как женщины и дети являются ее основой, то больший акцент Тарас Григорьевич делает именно на них. Женщина в произведениях автора нуждается в социальной помощи, но время диктует свои правила, и эта помощь ей не оказывается. В поэме «Катерина» Т. Г. Шевченко показывает трагическую судьбу главной героини, матери-одиночки в суровом, эксплуататорском обществе. Катерина остается одна с ребенком, выгнанная из дома своих родителей и не принятая отцом ребенка. И в этот момент женщина и становится объектом социальной помощи, которую, к сожалению, не получает. Такое положение приводит к тому, что Катерина находит лишь один выход – самоубийство. И здесь уже ее ребенок нуждается в помощи

других людей, одним из которых оказался лесник, но незаконнорожденный ребенок обречен на место среди нищих.

Похожая ситуация представлена Т. Г. Шевченко в поэме «Наймичка», где главная героиня Ганна находит другой выход. Она не бросает своего ребенка, который нуждается в помощи, отдав его в семью зажиточных крестьян, Ганна становится там няней, помогает своему ребенку во всем и предстает перед нами как субъект социальной помощи. В этот момент Ганна является скрытым объектом социальной помощи, ведь крестьяне, приютившие ее, тем самым помогают героине быть рядом со своим ребенком. Жертвенность матери, безграничную любовь Тарас Григорьевич возвышает к высочайшим достоинствам человечества. Ганна всю жизнь тяжело страдала, не смея признаться в своем материнстве и помешать тем самым счастью своего Марка. Лишь перед смертью она сказала правду, которую всю жизнь носила в себе.

Т. Г. Шевченко раскрыл в своих произведениях трагическую судьбу женщин, которые нуждались в социальной помощи. Автор с большим художественным мастерством показал жертвенность, бесправность и незащищенность женщин в том обществе, тем самым подняв глобальную социальную проблему. В творчестве поэта ряд женских образов показывает эволюцию трагической судьбы женщины. Сначала Катерина – мать, покинувшая своего ребенка, затем Канна – женщина, отдавшая всю себя сыну, а в 40-х года Оксана из поэмы «Слепая», готовая к мести страдальца. Менялось время, менялась ситуация в обществе и положение женщины как объекта и субъекта

соціальної допомоги також менялись, но захищеної жінка не чувствовала себе. Тарас Григорьевич піднімає данню проблему, существовавшю в обществе того времени, встає на защиту жінки и низко склоняється перед образом Матері, который содержит в себе его родную мать, Україну, Матеръ Божью, которая оберегает людей земли.

Костенко Т. А.

*І курс, факультет обліку та організації
управління персоналом
Харківський інститут фінансів УДУФМТ*

«ДАВИДОВІ ПСАЛМИ» В КОНТЕКСТІ ТВОРЧОСТІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Біблія, потрапляючи в поле зору Т. Шевченка, переважно переставала бути лише теологічною книгою, а ставала цінним історичним джерелом, з якого поет черпав мудрість далеких народів, учив нас на чужому досвіді бачити спонуку для повторення, а в чужих помилках – пересторогу для себе й свого народу як сьогодні, так і в майбутньому.

Псалтир – книга, яка містить 151 пісню (псалом), створену Мойсеєм, Давидом, Соломоном, Асафом, Еманом, Ефаном та синами Кореевими. Більшість пісень написані Давидом – 78 (за греко-слов'янською Біблією – 87). Усі Давидові псалми за змістом – ліричні виклади його життя, вони тематично діляться на псалми про помазання

Давида Самуїлом, про перемогу Давида над Голіафом, про переслідування Давида Саулом, про гріх з Вірсавією та спричинене цим повстання синів Авессалома й Адонії, а згодом – і втечу з Єрусалима, а також про війни, ведені Давидом, перенесення Ківоту Заповіту, побудову храмів, про дані Давидом Богові обітниці тощо. У Т. Шевченка є 10 переспівів з Давидових псалмів, однак тематично вони, так чи інакше, обертаються навколо трьох тем: війна Давида, яку він вимушений був вести з сіроаммонітянами, переслідування Давида Саулом та втеча Давида з Єрусалима від гніву Авессалома. Т. Шевченка в Давидових псалмах цікавлять ті теми, які можуть бути повчанням для сучасників.

Найбільш вартісним з етичної точки зору переспівом вважають Псалом № 1, у якому автор майже не змінив первісного звучання й аксіологічної настанови. Ця пісня є вступом до Псалтиря, містить загальні виклади про долю праведників і нечестивих. Давид, який веде вимушену війну, закликає всіляко ухилятися від зла, нагадує про обов'язкову кару за злочини: той, хто сповідує Закон Бога, блажен, як дерево, посаджене біля води, листя якого не в'яне, тоді як нечестиві будуть, як пил, розвіяний вітром, стерті з лиця землі. У Псалтирі псалом складається з 12 рядків; Т. Шевченко розширив його до 20-ти, принципово не змінивши текст пісні, однак майстерно стилізувавши під сучасне звучання.

Тотожним за глибиною інтерпретування є біблійний Псалом № 16: оригінал складається з 30-ти рядків і присвячений роздумам Давида та його молитвам до Бога під час переслідувань Саулом. Давид скаржиться на злобу

ворогів, просить Господа врятувати від гніву Саула, а також вберегти його від необачних кроків, оскільки вороги не дають йому бути добрим царем юдейському народові. У Т. Шевченка до даної пісні тематично близькі також псалми 12, 52, 53 (тексти переспівів максимально наближені до оригіналів), у яких помітні прямі аналогії між історичною долею юдеїв та українства. Але якщо ліричні герої пісень Давида в Т. Шевченка благають смирення перед беззаконням ворогів, то в оригіналі чітко виражене бажання замкнутися в своєму світі, зберегти в ньому чистоту помислів і дій, хоча й смиренно сприймати зовнішнє зло, беззаконня тощо.

У переспівах Давидових псалмів чітко простежується прагнення поета ствердити різницю між долею юдеїв, до яких був ласкавий Господь, і долею українства, забутого Богом. Ліричний герой Давидових псалмів радіє, дякує Богові за прихильність до нього, у Т. Шевченка – навпаки, герой у розпачі. У Давидових піснях герой сильний духом і тілом і дякує за це Богові, у Кобзаря він «ніщо». Тут здійснюється повна ідентифікація героя з представником українства, від якого Господь відвернувся, а під кінець, на відміну від Давидового героя, який радісно умахує голову елеєм, – з гіркою констатує факт своєї покинутості Богом. Уміння надати біблійним текстам історіософського звучання, перенести їх з царини теологічно-казкової у світ національної історії, наповнити новим етичним змістом, зберегти при цьому красу поетичного слова давніх авторів, – ознака, яка виразно виокремлює псалми Т. Шевченка на тлі його виняткового поетичного доробку.

Лапинский В. Г.

11-В клас

КЗ «ОСШ» «Обдарованість» ХОР

АНТРОПОЦЕНТРИЗМ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ПРОЗЫ Т. ШЕВЧЕНКО

Идея антропоцентризма в культурно-историческом развитии всегда была актуальной. В разные времена человеку отводилась специфическая роль. Во времена Античности, например, доминировало языческое мировосприятие, где человек трактовался как вещь среди вещей, ему отводилась по большей части пассивная роль. В эпоху Средневековья место человека в мире несколько трансформируется: он уже не является вещью среди вещей природы, а рассматривается как значительно высшее существо, которое имеет способность к анализу и осмыслению своего бытия и стремлению приблизиться к высшей субстанции. На смену эпохе Средневековья приходит новая мировоззренческая система Ренессанса, где антропоцентрическая роль определяется в совсем другом ракурсе: человек становится уже личностью, которая несет в себе отпечатки совершенного существа, которое пытается утвердиться в земном мироздании как творец и свободная личность. В эпоху Просвещения значительным приоритетом в жизни личности выступают знания, активность и моральный дидактизм. Антропоцентрическая традиция того времени отличается интроверсией и жизнелюбием. Указанные признаки антропоцентризма нашли свое отображение в прозе Т. Шевченко. Эстетический идеал

в концепции героя является одним из формантов теоретико-эстетической программы Т. Шевченко. В центре его художественной прозы поставлен человек. Присутствие человека уже закодировано в самих названиях повестей. Например, заглавия повестей «Варнак», «Наймычка», «Капитанша», «Княгиня», характеризуют человека как представителя той или иной социальной прослойки, названия «Художник» и «Музыкант» указывают на принадлежность человека к искусству. Название повести «Несчастный» предварительно программирует несчастливую судьбу главного персонажа. Заглавие «Близнецы» предусматривает в сюжетной ткани произведения присутствие человека и его двойника. Стоит сказать, что каждое название маркируется определенной мировоззренческой системой героя. Прекрасное является стержневой координатой художественной прозы Т. Шевченко. Эти повести можно назвать своеобразным экспериментом, который должен показать, какие факторы будут влиять на то, чтобы человек приблизился к идеалу красоты. Характерной особенностью поэтики является сопоставление образов в области эстетичного. Причем жизнь человека, восприятия им прекрасного являются наивысшей ценностью в мировоззренческой системе автора. Герой Т. Шевченко находится в эпицентре действия идеала прекрасного, что становится составной частью его бытия, внутреннего мира, и предопределяет характер жизненных поступков. При изображении идеала прекрасного человека Т. Шевченко использует эффект замирания. Красота его героев отражается монументальной статичностью и грацией: «Как беломраморная надгробная статуя, опустила

она свою прекрасную голову на высокую грудь и неподвижно молча сидела оскорбленная, моя прекрасная Елена. Я смотрел на нее, прекрасную, поруганную, и с замиранием сердца ожидал». Идеал прекрасного человека, воплощенный в художественной прозе Т. Шевченко, соотносится с античными представлениями о красоте. Например, крепостная Настя сравнивается с Пенелопой – героиней «Одиссеи» Гомера («Близнецы»). Лукия из повести «Наймычка» в окружении девушек и косарей напоминает автору богиню земледелия Цереру. Герои русскоязычных повестей Т. Шевченко, находясь в сфере прекрасного искусства, будто попадают в трансцендентную действительность. По мнению Т. Шевченко, человек не должен терять синтезийного единства восприятия прекрасного в искусстве: «Когда вон говорил о закате солнца или о восходе луны над сонным озером или рекой, то я слушая его, забывал, что вон медик, и радовался, что физические науки не погасили в его великосильной душе священные искры божественной поэзии».

Таким образом, в прозе Т. Шевченко прослеживается проявление конструктивного антропоцентрического миропонимания, в основе которого лежит стоицизм прекрасной личности.

Лежибокова Я. В.

*І курс, факультет «Бізнес-управління»
Народна українська академія*

МОТИВИ ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА

Є такі постаті в нашій історії, які вбирають у себе живу душу народу, стають невід'ємною частиною його життя. Такою постаттю є і Тарас Григорович Шевченко.

Творчість видатного Кобзаря має не тільки літературно-мистецьке, а й величезне суспільне, світове значення, є завжди актуальною.

Т. Шевченко – це нестихаючий вулкан революційної, творчої думки. Вогонь його поезій спопеляє всяке зло й насильство, породжує віру трудящих у перемогу над будь-якими експлуататорами та душителями волі.

Творчість геніїв коментувати складно й відповідально, адже вона багатовимірна, має безліч значень і трактувань.

Чимало різних мотивів наявні у творчості Шевченка.

Період заслання можна співвіднести з такими мотивами, як сум за рідним краєм, самотність, боротьба за волю, за звільнення від самодержавства, засудження кріпосників, їхньої сваволі та розбещеності. Твори цього періоду настільки емоційні, настільки палкі, що жоден читач не може не перейнятися їхнім настроєм.

Патріотичні ідеї Шевченка зросли впродовж багатолітньої боротьби українського народу за свою незалежність, проти соціального й національного гніту. Любов Шевченка до природи, милування красою рідної землі становлять характерну рису його патріотизму.

Релігійний мотив можна охарактеризувати словами Христа, що немає більшої любові, аніж віддати своє життя за брата свого. Образ Богородиці в поета – це завжди уособлення простої жінки, земної, стражденної і святої, а жінка, жінка-мати в нього завше трохи Богородиця. Уся творчість геніального Шевченка є глибоко релігійною, християнською – у першу чергу за своїм духом великої жертвовної любові до людей, палкої відданості Істині та Правді.

Звучить у ліриці Шевченка й тема, без якої важко уявити поезію – тема кохання, де поет змальовує власний ідеал цього почуття – щирість, відданість, ніжність та незрадливність.

Трапляється мотив надії, мрії про світле майбутнє, сподівання на краще, адже, поки живе надія, людину ніщо не може зламати!

Багато творів Тараса Шевченка присвячено зображенню простих людей. Інколи це оспівування працелюбності, душевної та зовнішньої краси цих людей. На думку письменника, саме праця й робить людей красивими.

Ще одна тема творчості – роль поета в суспільному житті. Поет мріє, що його «діти», дорогоцінні квітки-слова не пропадуть дарма, а зможуть знайти відгук у душах українців.

Даремно намагалися й намагаються недруги нашого народу зобразити Шевченка «неграмотним мужичком», «співцем із натхнення», поетом вузьконаціональним, таким собі зажуреним дідусем у чабанській шапці. Так, він вийшов із мужиків, але став академіком і «володарем у царстві духа»; він вийшов із українського обікраденого села, але став

близьким і рідним усім знедоленим планети; він багато й невсипуще працював над словом, щоб із його допомогою «возвеличити рабів отих німих»; він торкнувся найголовніших загальнолюдських проблем і став, таким чином, поетом світового значення. Його трактування теми духовного й соціального розкріпачення людської особистості, його гімн материнству, його розуміння гуманізму – усе це незаперечний внесок у всесвітню скарбницю ідейно-політичних і художньо-естетичних цінностей.

Загалом, основа творчості Шевченка – це правдиве зображення дійсності та висока художність, сміливе викриття антинародного ладу, активний гуманізм, упевненість у кращому майбутньому, заклик до визволення й побудови демократичної держави.

Підсумувати все можна висловом: «Хто Шевченка прочитав, той багатший серцем став».

Мацкивский В. А.

аспірант

Нижегородский госуниверситет им. Лобачевского

МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИЕ ИДЕИ В ТВОРЧЕСТВЕ ТАРАСА ШЕВЧЕНКО

Говоря о мировом значении славянской философии, следует отметить, что многие ее представители оказали влияние на развитие философской мысли в мировом масштабе. И среди известных имен, конечно же, Тарас Григорьевич Шевченко, мировоззренческая идеи которого

представляют особый интерес. Ему, прежде всего, принадлежит заслуга обстоятельного изучения социальных условий при крепостничестве, заслуга изображения их не только художественного, но и гуманного, как «образцовая национальная обработка» широкого международного культурного мотива.

Мировоззренческие позиции, воплощенные в творчестве Т. Шевченко, определяют характер подхода к осмыслению сущности человека и мира, обоснование этического идеала.

Особенностью мировосприятия Шевченко является присущий его жизненной позиции антропоцентризм (Д. Чижевский). В центре мира, изображенного поэтом, находится не абстрактный человек, а он сам в соотношении с его миром, миром его народа.

Содержание шевченковских произведений освещено его личностным отношением и является результатом осмысленного и пережитого сквозь призму его этического идеала. Характерный для жизненной позиции и творчества Шевченко взгляд на человека и его мир в контексте извечного конфликта Добра и Зла проникнут чувством дисгармонии мира, в котором живет поэт. Следовательно, трагизм является еще одной чертой, характерной для его мировосприятия, мироощущения. Причем трагедия воспринимается Шевченко как собственная судьба, обусловленная не только обстоятельствами личной жизни, но и перенесением на себя трагедии существования родного народа. Эта позиция создает центр, вокруг которого строится миропонимание поэта.

Читая Шевченко, осознаешь, что его поэтические

произведения передают боль миллионов, раздавленных безжалостной действительностью, их острую ненависть, любовь и надежду. Проникнутый выразительным чувством трагизма своей судьбы поэт, чьи идеалы опережают его эпоху, сознательно выбирает судьбу человека-одиночки, который сам строит свою жизнь, стремясь, впрочем, не побега от людей, а покоя, так необходимого для «сердечного общения с Богом, осмысления правды Божьей и передачи ее людям. Он выбирает роль Пророка, призванного «и мертвым, и живым, и нерожденным» «святую правду возвестить».

При этом мы четко осознаем, что Шевченко не чистый философ и не стремится в своих произведениях дать однозначный ответ на смысловые вопросы человека. Он также и не резонер, каким часто его изображают те, кто ищут в его поэзии ответ на проблемы, которые должен решать политик, историк, философ.

Конечно же, в первую очередь, Шевченко – поэт, гениальность которого состоит в том, чтобы «услышать сердцем движение глубинных течений, спрятанных за внешним ходом бытия» (Д. Чижевский), течений, которые не вкладываются ни в одну логическую схему и могут быть только почувствованными. Но это чувство имеет существенное значение, поскольку обуславливает направление и глубину осмысления действительности.

Еще и еще раз знакомясь с творчеством этого действительно великого поэта, мы не перестаем убеждаться в том, что Шевченко и его мировоззренческие идеи оказали значительное влияние на дальнейшее развитие славянской культуры.

Морський М. О.

II курс, факультет «РП»

Народна українська академія

«ЩОДЕННИК» ЯК ТВОРЧА ЛАБОРАТОРІЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Актуальність теми зумовлена передусім тим, що існує потреба у створенні аналітичних праць, які б розкрили не тільки біографічну цінність, особливості мови, естетичне значення «Щоденника», а й дослідили проблему жанрової форми твору. Незважаючи на наявність значної кількості літератури, присвяченої творчості поета в цілому й «Щоденнику» зокрема, проблема його феномена й визначення місця цього твору в художній системі Шевченка залишається актуальною.

Шевченко називає свій «Щоденник» по-різному: «дневник», «памятная книга», «хроника», «верная хроника», «правдивые сказания», «записная тетрадь», а найчастіше – «журнал».

У моду увійшло читання щоденників у товариських гуртках із метою апробації моральних понять, філософських думок, життєвих правил, над якими автор працював і міркував у своєму літописі. У щоденнику людина залишалася наодинці із собою. У цій роботі зроблено спробу проаналізувати фрагменти із «Щоденника» Т. Шевченка, що містять згадки митця про друзів і знайомих. Кращим із них він присвятив нові поезії та й сам «Журнал», як висловився про це на самому його початку, планував подарувати М. Лазаревському. Узагалі в тексті

знаходять відображення багато постатей: імена згруповані у певні суспільні групи: письменники, художники, скульптори, архітектори, актори, композитори, урядовці, декабристи. Є фрагменти, де згадуються подружні пари, й не останню роль відіграють жінки. Привертають увагу на сторінках цього твору міфологічні й античні імена та імена історичних осіб. Отже, «Щоденник» демонструє цілу галерею постатей, які дають уявлення про рівень культури й освіченості Шевченка, його оточення, про особисті знайомства поета, його стосунки з друзями. Цей твір – біографічний документ.

Постає питання, чому ж Шевченко писав у своєму щоденнику російською, а не українською мовою? Тарас Шевченко сприймав себе як громадянин Російської імперії, тому, опинившись у Петербурзі, мав вивчити російську мову, щоб пізнати еліту й уміти розмовляти з нею.

Під час вимушеного перебування в Нижньому Новгороді Т. Шевченко не припиняв творити. Особливий інтерес художник виявляв до пам'яток архітектури. До кожного зображуваного об'єкта творець подав історичні відомості, навів описи, висловив свої міркування чи характеристику пам'ятників. Згідно із записами у «Щоденнику» протягом перебування в Нижньому Новгороді Шевченко виконав десять архітектурних пейзажів. Чимале місце в роботі цього часу посідають портрети, які він виконував на замовлення своїх друзів, знайомих.

Крім того, у «Щоденнику» автор подає свої спостереження за побутом: *«Жидовское начало в русском человеке. Он без приданого не может даже полюбить»*. Шевченко обурюється з поведінки людей, яких зустрів у церкві:

«Я хотел войти в самую церковь, как двери растворились и вышла пышно, франтовски разодетая барыня, уже не совсем свежая, и, обратясь к нарисованному чудовищу, три раза набожно и кокетливо перекрестилась, и вышла. Лицемерка! Идолопоклонница».

Отже, «Щоденник» Т. Шевченка – універсальне джерело для майбутніх досліджень, підсумків, думок і сподівань, суспільно-політичних оцінок і мистецького кредо поета. Цей твір – документ великого історико-літературного й художнього значення. Передусім це визначний етап у розвитку щоденникового жанру, оскільки Т. Шевченко продовжив європейську традицію, збагатив і увиразнив лексичні, фразеологічні та стилістичні засоби мовлення.

Орехов В. О.

10-А клас

Харківський педагогічний ліцей № 4

РУССКОЯЗЫЧНЫЕ ПОВЕСТИ Т. ШЕВЧЕНКО: ОБЩИЙ ОБЗОР

Все повести Т. Шевченко написал в период ссылки. Лишь последнюю «Прогулка с удовольствием и не без морали», стал писать в Новопетровском укреплении, а закончил в Нижнем Новгороде. По его словам, их «десятка два наберется», однако до нашего времени дошли лишь 9 повестей. В связи с запрещением писать и рисовать, первые две повести писатель должен был подписывать фиктивными датами: «Наймычка» – 25 февраля 1844 г.,

Переяслав (вместо настоящей 1852–1853); «Варнак» – 1845 г., Киев (вместо конец 1853 – начало 1854 гг.). Однако, почувствовав послабление присмотра и приятное отношение коменданта Ускова, следующие повести Шевченко подписывал настоящими датами. Свои повести Шевченко подписывал псевдонимом «Кобзарь Дармограй». Сначала из-за того, что не мог выступать под своей собственной фамилией, а впоследствии, чтобы отмежевать свою прозу от поэзии. Однако при жизни не было напечатано ни одной повести. Отчасти и из-за того, что изданию не способствовали друзья-литераторы Т. Шевченко. Замечательный русский писатель Сергей Аксаков был искренним другом поэта, но он полагал, что повести Шевченко уступают его украинским стихам. Когда Шевченко возвратился из ссылки, Аксаков не посоветовал ему печатать повести, и, хотя Кобзарь и мог бы предложить издателям свои прозаические произведения, он прислушался к мнению друга. То, что редакция журнала не захотела напечатать повестей Шевченко, подтверждает письмо от Сергея Аксакова. Пантелеймон Кулиш советовал Шевченко не печатать повестей, так как чтобы писать по-русски, нужно жить между московскими писателями и много чего набраться от них. После этого Шевченко прекратил попытки напечатать свои прозаические произведения. После смерти Т. Шевченко рукописи повестей попали к М. Лазаревскому. В 1862 году в журнале «Основа» он опубликовал объявление об их распродаже, но без разрешения публикации. Впоследствии рукописи попали к Николаю Костомарову, который в 1880-х годах напечатал их в журналах «Киевская старина», «Историчес-

кий вестник» и газете «Труд». Эти публикации имели многочисленные ошибки и расхождения с оригиналами. В 1888 году «Киевская старина» выдала все повести Т. Шевченко отдельной книгой. Творческий метод самого Шевченко-прозаика имеет много общего с критическим реализмом. Об этом говорит в частности литературная полемика с подражателями А. Дюма, введенная в художественное полотно повести «Близнецы»: *«Чтобы избежать оригинальности, которую так любят щегольнуть юные повествователи, ... сначала опишу со тщанием место, т. е. пейзаж, потом опишу действующих лиц, их домашний быт, характеры, привычки, недостатки и добродетели, а потом уже, по мере сил, приступлю к драме, т. е. к самому действию. Метода или манера эта не новая, но зато хорошая манера. А хорошее, как говорят, не стареет, исключая хорошенькую кокетку, которая, увы!, увядает преждевременно».*

Рымарь М. С.

II-Б клас

Харківська спеціалізована школа № 156

АВТОБИОГРАФИЧЕСКИЕ МОТИВЫ ПОВЕСТИ ТАРАСА ГРИГОРЬЕВИЧА ШЕВЧЕНКО «ХУДОЖНИК»

Работа посвящена великому украинскому поэту, прозаiku, художнику и этнографу Т. Г. Шевченко. Мы рассмотрим повесть Тараса Григорьевича «Художник». Это автобиографическое произведение, написанное на русском

языке в 1856 году в Новопетровском укреплении (сейчас город Форт-Шевченко в Казахстане). Повесть была переведена на украинский язык Иеремией Айзенштоком и издана в 1928 году.

На русском языке произведение впервые было напечатано с редакторским подзаголовком «Автобиографическая повесть» в журнале «Киевская старина» в 1887 году. Однако публикация имела много отклонений от оригинала, которые возникли вследствие неправильного прочтения оригинала или замены малоизвестных специальных терминов другими словами. Следует отметить, что сути произведения это не изменило.

В повести «Художник» Т. Шевченко продолжает разрабатывать тему судьбы талантливого крепостного интеллигента, начатую им ранее в повестях «Варнак» и «Музыкант». Проблема трагизма положения одарённого человека из народа в различных вариантах широко разрабатывалась прогрессивной литературой того времени.

Произведение является важным источником сведений о биографии Тараса Григорьевича в период пребывания в Петербурге и обучения в Академии искусств.

По жанровым особенностям и принципам изображения повесть «Художник» имеет сложную структуру. Мемуарные элементы органично соседствуют в ней с элементами эпистолярного жанра и очерка. Так, в первой части рассказ вложен в уста художника, образ которого является автобиографическим. Художник передаёт взгляды зрелого Шевченко на события и окружение времён своей молодости. Во второй части писатель добавил трагическую развязку, основанную на

реальных фактах из жизни некоторых его друзей и коллег-художников. В ней также отразилась романтическая идея служения искусству. Воспоминания Тараса Григорьевича здесь подаются в форме писем героя об обучении в Академии художеств, о художественной жизни в тогдашнем Петербурге.

Интересен тот факт, что повесть «Художник» является также драгоценным документом эпохи, в котором не только изложены определённые интересные моменты из жизни Шевченко, но и есть глубокие, яркие характеристики выдающихся деятелей культуры того времени – благотворителей автора: К. П. Брюллова, О. Г. Венецианова, В. А. Жуковского, Г. Ю. Виельгорского, а также его современников и друзей – В. И. Штернберга, Г. К. Михайлова, П. Ф. Соколова, А. М. Мокрицкого, К. И. Иоахима и других. Колоритны образы персонажей, прототипами которых были реальные лица: Паши (Мария Яковлевна Европеус), мадам Юргенс (Каролина Карловна Юргенс) и других.

В заключение хотелось бы сказать, что повесть Тараса Григорьевича Шевченко «Художник» несомненно является одной из самых ярких и важных его работ. Особенно это произведение ценно тем, что содержит в себе автобиографические мотивы, которые позволяют нам узнать Шевченко не только как великого прозаика, но и как талантливого художника.

Степанов І. А.

10-А клас

Харківська спеціалізована школа №16

ПРИТЧОВІСТЬ У ТВОРЧОСТІ

Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Т. Шевченко перший у новій українській літературі звернувся до інтелектуальної сфери життя як до теми й об'єкта поетичної творчості (невипадково його називають поетом-мислителем), зокрема одним із засобів інтелектуальної сфери є притчовість.

За даними словника Аверінцева С., притча – дидактично-алегоричний жанр, у загальних рисах близький до байки. На відміну від останньої, форма притчі виникає лише в деякому контексті, у зв'язку із чим вона допускає відсутність розвинутого сюжетного руху й може зводитися до простого порівняння, зберігаючи при цьому особливу символічну наповненість: з боку змісту відрізняється потягом до глибинної «премудрості» релігійного чи морального порядку, із чим пов'язана піднесена логіка. Притча у своїх модифікаціях є універсальним проявом широкого фольклорного й літературного мистецтва. Т. Шевченко не писав «чистих» за жанровими ознаками притч, але, як знаємо, багато з його передусім політичних поезій формально й функціонально є притчоподібними або параболічними художніми структурами. Про інтерес Т. Шевченка до притчового типу творчості свідчить і його мистецька спадщина, зокрема серія малюнків «Притча про блудного сина» та офорт з Рембрандта «Притча про

робітників на винограднику». Ці твори мають генетичний зв'язок з біблійними притчами (твори притчового жанру були відомі Т. Шевченкові передусім з Біблії). Проблему притчовості у творах Т. Шевченка досліджували Ю. Івакін, О. Забужко, Г. Грабович, В. Пахаренко, О. Нахмік. Винятково важливими для з'ясування філософського світогляду Т. Шевченка, його уявлень про християнську релігію є поема «Марія» (1859), а також авторські згадки в листах до В. Репніної від 1 січня та 1 березня 1850 року про наміри написати твір на основі євангельської легенди про Діву Марію та Ісуса Христа, поетові висловлювання про Богородицю та Спасителя в приватній розмові в містечку Межиріч Київської губернії. Текст поеми дає підстави твердити, що Т. Шевченко схилився до деміфологізованої інтерпретації євангельської легенди: християнський догмат непорочного зачаття він замінив земним поясненням народження Ісуса Христа (*«Уже зірниця // На небі ясно занялась // І гость за нею; і в ярочку // Догнав Марію...»*), якого розглядав не як сина Божого, а радше як геніального людського пророка. За І. Франком, тема поеми «Марія» – «змалювання життя матері Спасителя на основі дуже скупой церковної традиції, а головне, на основі власної творчої інтуїції», це «одна із численних варіацій теми жінки-матері, що починається вже в його молодечій поезії поемами «Катерина», «Наймичка», «Слепая», а в «Марії» доходить до найвищого вершка, який тільки могла досягти фантазія поета...»

На підставі неупередженого, наукового осмислення Шевченкового розуміння Нового Заповіту можна зробити висновок, що поет-міфотворець на терені української історії

виступив деміфологізатором (антропологізатором) Євангельської історії; піддаючи сумніву релігійно-філософські засади Біблії. Отже, у творах Т. Шевченка поняття інтелектуалізму можна розглядати, розуміючи під ним не лише художню реалізацію філософського начала в літературному творі, а взагалі введення в літературу інтелектуальної сфери життя. Щоб зрозуміти неминучість проникнення інтелектуального начала в Шевченкову творчість від перших кроків поета в літературі, треба взяти до уваги й саму особистість Шевченка як людини – багатство внутрішнього світу, широту інтелектуальних інтересів, інтенсивність духовного життя, схильність до узагальнень, здатність бачити в окремому – загальне, у факті й випадку – закономірне й типове. Недоречно протиставляти Шевченкові твори філософського й політичного змісту творам соціально-побутового плану, твори, умовні за формою («Сон», «Великий льох»), творам, де життя зображено у формах самого життя («Катерина», «Наймичка»). Уся поетична спадщина Т. Шевченка – нерозривна єдність, у якій кожен твір кореспондує з іншими, а всі разом складають цілісний «образ світу». У поемах «Неофіти» та «Марія» під «притчею» поет розуміє твори повчального характеру, що тяжіють до символу. Характерна риса «поезії думки» Т. Шевченка останніх років – це широке використання біблійних та античних мотивів і образів.

Таран А. О.

*І курс, факультет «Соціальний менеджмент»
Народна українська академія*

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ Й ПОШИРЕННЯ ПРОЗОВИХ ТВОРІВ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Тарас Григорович Шевченко – український письменник, поет, художник, фольклорист. Людина безмежного таланту. Літературну спадщину письменника вважають основою української літератури й багато в чому основою сучасної української мови. Здебільшого ми знаємо його саме як поета. Але крім поезії, він також писав прозові твори.

Прозу Шевченка становлять російськомовні твори. Більшу частину цих оповідань і повістей автор створив на засланні в Новопетровському укріпленні протягом 1853–1856 рр. До прози Шевченка ще належить його «Журнал» (щоденник), який він писав у період із 12 червня 1857 року до 13 липня 1858 року.

Писати прозу автор почав з 1853 року, він створив близько двадцяти повістей. До нас дійшло лише дев'ять. Деякі з них написані на теми однойменних поем: «Наймичка», «Варнак», «Княгиня». Інші мають оригінальний сюжет: «Музикант», «Капітанша», «Близнюки», «Нещасний», «Прогулянка з задоволенням і не без моралі». Через заборону писати й малювати письменник змушений був підписати деякі твори фіктивними датами. Наприклад, «Наймичка» датована 25 лютого 1844 р., хоча цей твір Т. Г. Шевченко писав упродовж 1852–1853 рр., а «Варнак» датований 1845 р. замість 1853 р. Решта повістей підписана

справжніми датами, адже нагляд було послаблено, а комендант Усков приязно ставився до письменника. Відомий шевченкознавець Ю. О. Івакін припускає, що звернення до прози було вимушеним, бо існувала усна домовленість про те, що неофіційно писати можна, але тільки не вірші.

Цікавим фактом є те, що переплітаються між собою не лише поетичні й прозові твори, але й картини. Так, наприклад, Т. Г. Шевченко 1847 року намалював портрет юної княгині Катерини Кейкаутової, яка потерпала від чоловіка-деспота. Її історія покладена в основу оповіді «Княгиня». Митець навіть передбачив смерть героїні.

1857 року Шевченко кілька разів пише знайомим до Петербурга, до Москви: «Десятый год не пишу, не рисую и не читаю даже ничего...».

Усі ці категоричні твердження були продиктовані тим, що листи Шевченка майже завжди піддавалися перегляду начальства, і поет остерігався повідомляти хоч що-небудь про свої літературні знання. Але навіть у далекому Новопетровську Шевченко стежив за літературою та мистецтвом, за суспільними та політичними подіями, про що свідчить лист до Б. Залеського, переданий до Оренбурга з «вірною okazією».

Літературна творчість полегшувала страшне вигнання, переносила душу поета до рідного краю, адже більша частина повістей написана про Україну. Основна тематика – як і в поезіях – засудження кріпацтва, сваволі поміщиків, миколаївської воєнщини, співчуття знедоленим. Свої повісті Шевченко підписував псевдонімом Кобзар Дармограй. Спершу через те, що не міг виступати під своїм

власним прізвищем, а згодом, аби відмежувати свою прозу від поезії. Проте за життя не було надруковано жодної повісті. Почасти й через те, що виданню не сприяли Шевченкові друзі-літератори.

Після смерті Шевченка рукописи повістей потрапили до М. Лазаревського. 1862 року в журналі «Основа» він опублікував оголошення про їхній розпродаж, але без дозволу публікації. Згодом рукописи потрапили до М. Костомарова, який у 1880-х надрукував їх у журналах «Киевская старина», «Исторический вестник» та газеті «Труд». Ці публікації мали численні помилки та розбіжності з оригіналами. 1888 року «Киевская старина» видала всі повісті Шевченка окремою книгою.

Смерть Тараса Шевченка була сприйнята сучасниками як усенародна втрата. Після смерті митець став знаковою, майже культовою, фігурою для української інтелігенції, а його вплив на національну культуру залишається значним до цього дня.

Татач А. А.

10-А клас

Харківський педагогічний ліцей № 4

«БУКВАРЬ ЮЖНОРУССКИЙ» Т. ШЕВЧЕНКО

Він був поетом волі в час неволі,
Поетом доброти в засиллі зла.
Була у нього надзвичайна доля,
Та доля Україною була.

Д. Павличко

Тарас Шевченко – выдающийся украинский поэт, прозаик, драматург, художник, политический и общественный деятель. Он был человеком универсальный талантов и интересов. Всю свою жизнь посвятил украинскому народу. Литературное наследие Шевченко – это 240 поэзий, из них свыше 20 поэм; драма «Назар Стодоля»; 20 повестей (до нас дошло 9); дневник; автобиографии; фрагменты двух незаконченных драм. Произведения Шевченко переведены приблизительно на 100 языков мира. Среди немногих прижизненных изданий Тараса Шевченко особенное место занимает последняя его книга – «Букварь южнорусский» для обучения детей грамоте украинского языка в воскресных школах. «Букварь» вышел относительно большим тиражом (10 тыс. экземпляров) на средства самого автора. При этом деньги от продажи этой книги часто шли на потребности воскресных сельских школ. Этот факт подтверждает то, какое большое внимание Шевченко уделял проблемам образования. В то же время эта книга была самой дешевой среди подобных изданий.

Шевченко реализовывал ее по цене 3 копейки. Тарас Шевченко задумывал создать серию учебников, которые давали бы ученикам народных и воскресных школ начальные знания. Смерть писателя помешала осуществлению этих планов. Внедрение «Букваря» Шевченко в народные школы натолкнулось на сопротивление со стороны школьной администрации и высшего духовенства, в частности черниговского епископа Филарета и киевского митрополита Арсения. Главным управлением цензуры «Букварь южнорусский» был отклонен как учебное пособие.

«Букварь южнорусский» имеет следующие разделы: азбуку, слоги, цифры, счет, текстовый материал, на котором учатся читать. «Букварь» содержал фольклорные произведения: поговорки и пословицы, народные думы. Как материал для чтения Шевченко подал отрывки из переведенных им на украинский язык «Давидовых псалмов» (12, 53, 93, 149), в которых идет речь о братских взаимоотношениях между людьми и высказывается вера в то, что угнетателей постигнет наказание «за дела их кровавые, лукавые» (псалом 132). Автор подает фольклорные тексты – пословицы, которые ориентировали на усвоение народных и христианских ценностей: *Ложью весь мир пройдешь – и назад не вернешься; С сильным не борись, а с богатым не судись; Гости в первый день – золото; во второй – серебро, а в третий – медь, хоть домой едь!* Среди включенных в «Букварь» материалов были две думы: «Дума о Пирятинском поповиче Алексее» и «Дума о Марусе поповне Богуславке». Как только был напечатан «Букварь», Шевченко немедленно начал рассылать его в разные губернии Украины.

Следовательно, несмотря на то, что Шевченко не работал в системе образования и не имел работ, в которых бы специально рассматривались педагогические проблемы, тем не менее есть основания говорить о его значительном интересе к просветительским вопросам, а также о том, что у него сложилась определенная система педагогических взглядов. Эти взгляды нашли частичное отражение в поэтических произведениях Шевченко, в значительной степени – в произведениях прозаических (повестях и Дневнике). Своеобразной их реализацией стало написание и издание «Букваря южнорусского».

Шило К. В.

*І курс, факультет «Бізнес-управління»
Народна українська академія*

ПРИСВЯТИ У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА

Україна славиться мальовничою природою, милозвучною мовою та талановитими людьми, які зробили суттєвий внесок у її становлення. Однією з таких постатей є Т. Г. Шевченко – геній поезії та прози, художник та просто людина, яка уособлює український народ.

Актуальність роботи зумовлена реаліями сучасного життя та полягає в дослідженні поетичної творчості Шевченка. Мета роботи – дослідити наявність присвят у поезії та їхню історію виникнення.

Значне місце у творчій спадщині Т. Г. Шевченка посідають поетичні твори (він написав понад 200 поезій).

Тридцять із них Тарас Шевченко присвятив двадцяти двом своїм друзям і знайомим.

1840 року в Петербурзі вийшла збірка поезій Тараса Шевченка під назвою «Кобзар». У цьому виданні було лише вісім поезій: «Думи мої, думи мої», «Перебендя», «Тополя», «Думка», «До Основ'яненка», «Іван Підкова», «Тарасова ніч» та «Катерина». Твори «Катерина» та «До Основ'яненка» мали присвяти. «Катерину» майстер слова присвятив відомому російському поетові й перекладачеві В. А. Жуковському, а «До Основ'яненка» – відповідно Г. Ф. Квітці.

Окрім цих творів, Т. Г. Шевченко присвятив поему «Гайдамаки» (1841) Василю Григоровичу, «Кавказ» (1845) – Якову де Бальмену. Велику кількість різноманітних за змістом поезій поет присвятив таким людям: Вільгельму Штернбергу (поема «Іван Підкова»), Миколі Гоголю (поезія «За думою дума роєм вилітає»), Павлу Шафаріку (поема «Єретик»), Миколі Костомарову (вірш «Веселе сонечко ховалось»), сестрі Ярині Шевченко-Бойко (поезія «Сестрі»), Ликері Полусмаковій (вірш «Ликері») та ін.

Кожна з присвят має свою історію та висловлює ставлення поета до тієї чи іншої людини. Т. Г. Шевченко таким чином розповів про перше кохання, висловив подяку людині чи продемонстрував зневагу. Розмірковуючи над витоками творчості Тараса Григоровича Шевченка у цілому та присвятами, констатуємо той факт, що найголовнішим приводом для цього були його національний ґрунт, рідна історія, а також особисті почуття. За допомогою присвят автор окреслює систему образів у своїй творчості, де домінують насамперед героїчні постаті та люди, які зіграли велику роль у житті поета. Наприклад, В. А. Жуковський

брав участь у викупі поета з кріпацтва, із Г. Ф. Квіткою-Основ'яненком митець був знайомий лише «заочно» (вони спілкувалися за допомогою листування), однак цей факт не міг заборонити Кобзареві вважати харківського письменника своїм духовним братом, із Ликерою Т. Г. Шевченко хотів побратися, а княжна Рєпніна сама мала глибокі почуття до поета.

Таким чином, ліричні присвяти Шевченка безумовно додають чимало суттєвих штрихів до його літературно-біографічної спадщини.

Перспективою дослідження є більш детальне вивчення цього питання. Зокрема, тих творів, які не присвячені конкретній особі, але за змістом пов'язані як із друзями поета, так і з історичними постатями України.

Секція ІІІ
«ШЕВЧЕНКО – ХУДОЖНИК»

Керівники секції

канд. філол. наук, доц. **Помазан І. О.,**

Народна українська академія;

канд. іст. наук, доц. **Підлісний Д. В.,**

Народна українська академія

Секретар

зав. кабінетом загальноакадемічної кафедри

англійської мови **Кравчук Т. В.,**

Народна українська академія

Бакиева Д. А.

ІV курс, факультет изобразительного искусства

РГПУ имени А.И. Герцена

ОБРАЗ ПЕТЕРБУРГА В КОМЕДИИ «СОН»
Т. Г. ШЕВЧЕНКО

Художественный образ города – отражение индивидуального переживания. Термин «переживание» связан как с психофизическим понятием, описывающим состояние проживания человеком среды, так и с философско-

эстетическим понятием, позволяющим определить содержание художественного произведения. Переживание образа отражает не только чувственные впечатления, но и идейное состояние зрителя. Создавая поэтический образ Петербурга в поэме «Сон», Т. Г. Шевченко выражает те мысли и идеи, которые его опыт переживания города помогает ему раскрыть особенно выразительно.

Петербург, представленный в строках произведения Т. Шевченко, отражает очень разные аспекты. Строгость и упорядоченность архитектурной застройки набережных Невы и Сенатской площади; мысли о судьбах государств и роли личностей в их развитии; переживание социальных потрясений эпохи; опыт прочтения петербургских мотивов в произведениях А. Пушкина, Н. Гоголя и А. Мицкевича.

Рассмотрим особенный идейный контекст, которым наполнил Тарас Шевченко образ Петербурга в своем поэтическом произведении.

Изображение петербургской белой ночи, во время которой происходит действие в поэме, у Шевченко перерастает в аллегорию двойственности, противоестественности (*«Там ночь как день / Смотрю...»*). Алогичность происходящего в переносном смысле обозначает неправильность социального устройства общества. Все словно противоречит здравому смыслу. Здесь можно провести аналогию со строками А. Мицкевича о петербургской погоде: *«И небо шлет лишь холод или зной, / Неверное, как дикий нрав тирана»*.

Образ строгой ордерной архитектуры на набережных Невы, выраженный Т. Шевченко в ритмичном повторении (*«Палаты, палаты...»*), порождает ощущение порядка, но

и давления, которое перерастает в нечто большее – образ угнетенного, подавленного человека. Описание гранитных набережных Невы, сковывающих широкую реку (*«А берег вишит / Все камнем / Удивляюсь...»*) также подчеркивает ощущение закрепощенности, подчинения природного, стихийного, индивидуального жестким границам и диктату.

Главная петербургская доминанта – колокольня Петропавловского собора – ассоциируется у Т. Шевченко с «заточкой заостренной», торчащей из крепости. Автор словно подразумевает попытку вырваться из каменного мешка тюрьмы с помощью этого острия, что порождает образ противостояния угнетению.

Динамичное описание «Медного всадника» (*«И конь летит копытами / Скалу разбивает!»*) порождает у читателя устойчивую ассоциацию с образом монумента в поэме А. Пушкина. Грозное видение ожившего памятника, связанное со все уничтожающей, все пожирающей силой вызывает у читателя образ тирании (*«А руку протягивает / Как весь мир хочет / Захватить кто это?»*).

Так в комедии «Сон» переживание архитектурно-пластического образа центра Петербурга середины XIX века претворяется автором в поэтическую форму и помогает ему ярко и образно выразить идеи несправедливого устройства общества и политической зависимости украинского народа от Российской империи.

Бондар Р. С.

*II курс, факультет «Референт-перекладач»
Народна українська академія*

ШЕВЧЕНКО-ОФОРТИСТ

Мистецька спадщина Тараса Григоровича Шевченка дуже багата. До наших днів дійшло 835 творів в оригіналах і частково в гравюрах на металі й дереві російських та іноземних граверів, а також у копіях, що їх виконали художники ще за життя Шевченка. Уявлення про мистецьку спадщину Шевченка доповнюють відомості про понад 270 втрачених і досі не знайдених робіт. Живописні й графічні твори за часом виконання датуються 1830–1861 роками й територіально пов'язані з Росією, Україною й Казахстаном. За жанрами – це портрети, композиції на міфологічні, історичні та побутові теми, архітектурні пейзажі й краєвиди. Виконано їх у техніці олійного письма на полотні, а також аквареллю, сепією, тушшю, свинцевим олівцем та в техніці офорта на окремих аркушах білого, кольорового та тонованого паперу різних розмірів, а також у п'яти альбомах. Значну частину мистецької спадщини Шевченка становлять завершені роботи, але не менш цінними для розуміння творчого шляху й розкриття творчого методу художника є й його численні ескізи, етюди, начерки та навчальні студії. З усіх творів лише незначна частина має авторські підписи, написи й ще менша – авторські дати. Т. Шевченко був одним із зачинателів і першим видатним майстром офорта в Російській імперії. Недаремно сучасники називали його «російським

Рембрандтом». Митець прекрасно володів різними методами графічного зображення, чудово поєднував офорт і акватинту. Саме за мистецтво гравюри Тараса Шевченка удостоїли звання академіка. У 1860 р. на урочистому річному засіданні Академії мистецтв «імена Шевченка та інших новообраних членів Академії проголошені були під звуки сурм та литавр...» Офорт – різновид гравюри на металі, що дозволяє отримувати відтиски із друкарських форм, які попередньо оброблені кислотами. Для виготовлення друкарської форми металева пластина покривається кислототривким лаком, на якому спеціальними інструментами видряпається малюнок гравюри. Потім пластина вміщується в кислоту, яка витравлює метал у відкритих від лаку місцях. Після витравлення решти лак знімається з пластини. Перед друком на пластину наноситься фарба, а потім потрібно очистити від неї гладку поверхню друкарської форми. Після таких дій фарба затримується тільки в зроблених поглибленнях. Під час друку ця фарба з поглиблених друкуючих елементів переноситься на папір. Таким чином, офорт є різновидом глибокого друку. Картини художника Т. Шевченка є унікальними завдяки їх історичній достовірності. Художник автоматично зображував деякі деталі, не замислюючись про їх важливість для наступних поколінь. За його роботами можна розглянути деякі деталі, що говорять про побут, розташування споруд. Стара школа малюнка підсвідомо примушувала художника зображувати видимі об'єкти на кшталт фотокарток. Переглянувши деякі картини, можна за деталями визначити цікаві факти українського побуту. Техніку офорта використав Т. Шевченко для виготовлення задуманого ним періодичного видання

«Живописна Україна». Найбільш відомою у цьому виданні є перша ілюстрація до не виданої ще на той час (1844 рік) «Історії Русів» – «Дари в Чигрині». Під зображенням зліва підпис автора і дата: *Т: Шевченко 1844*. Посередині назва «Дары въ Чигрыни 1649 року». Зліва від назви – пояснювальний текст Шевченка до офорту: «Із Царяграда, із Варшави і Москви прибували послы з великими дарами єднать Богдана і народ український, уже вольний і сильний. Султан, окреме великого скарбу, прислав Богданові червоний оксамитовий жупан на горностаєвій хутрі, [к]шталт княжої порфири, булаву і шаблю, одначе рада (опріче славного лицаря Богуна) присудила єднать царя московського». Тарас Шевченко значно випередив своїх сучасників-граверів, проклав шлях для розвитку цього виду мистецтва наступним поколінням. Він поглибив і розвинув засоби техніки офорту, домігшись тональних переходів і багатства світлотіні. Наразі більшість робіт митця зберігається в національному музеї, названому на честь Шевченка. Видатний син України творчо використав багатий досвід попередників і сучасників в українській, російській і зарубіжній культурах, але він прийшов сказати своє нове слово. Творчість Т. Г. Шевченка відкрила новий, вищий етап у розвитку українського художнього мистецтва.

Задорожна Н. Ю.

І курс, факультет «Референт-перекладач»

Народна українська академія

МОТИВИ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ

Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Феномен Шевченка полягає в багатогранності його таланту. Він прославився в Україні та світі не тільки як письменник і поет, але і як художник.

Будучи зовсім маленьким, Тарас робив спроби малювати й робив це за будь-якої можливості. Тоді ж почались цілеспрямовані пошуки вчителя-художника.

1828 року Т. Г. Шевченко стає слугою Павла Енгельгардта, який зробив юного Тараса придворним живописцем. Через деякий час поміщик разом із Шевченком відправляється у Вільно, де талановитий хлопець отримав змогу навчатися малюванню в Яна Рустема.

1831 року Т. Г. Шевченко переїжджає в Санкт-Петербург. Там його помічають такі російські художники як, Карл Брюллов та Василь Жуковський. Перший стає вчителем і наставником юного художника. Саме в його майстерні відбувається подальше художнє формування Тараса. Шевченко закінчує Академію мистецтв одним із кращих студентів, а його художні твори все частіше отримують різні премії і винагороди.

1840 року Шевченко пише свою знамениту картину «Катерина». Уперше героїнею живописного полотна стала людина з народу – кріпачка. Картина є глибоко символічною. До появи «Катерини» не лише в українському, а й у

загальноукраїнському мистецтві не було твору з таким гострим і злободенним соціальним сюжетом.

1843 року Тарас Григорович приїхав в Україну. Під час подорожі він настільки захопився рідним краєм, що йому захотілося створити серію картин, на яких би було зображено історичні місця, побут і природу України. Після повернення в Петербург, він видає на власні кошти й поширює альбом під назвою «Живописна Україна».

У 1845–1847 роках Тарас Григорович створив низку портретів, які переконливо свідчать про зростання художника, про поглиблення психологічної характеристики образів. 1847 року Т. Г. Шевченко отримав замовлення написати портрет молодой княгині Катерини Кейкаутової. Цей образ був його останнім згадуванням про свободу – при поверненні з маєтку князя його вже чекали жандарми з наказом заарештувати митця за активну участь у Кирило-Мефодіївському товаристві. Т. Г. Шевченка віддано в солдати із заборонаю писати й малювати. Тільки 1857 року він отримав довгоочікуване помилування. Саме в цей важкий період мистецтво Кобзаря досягає незвичайної глибини.

Із часом творчість Шевченка-художника здобула визнання не лише в Україні, Росії, а й у світі. Вона стала доповненням його поетичної творчості, з якою утворювала органічну цілісність. Творчі пошуки митця свідчили про його прагнення засобами мистецтва виховувати в суспільстві любов до України, її народу.

Як представник останньої доби класицизму, Т. Г. Шевченко уникав великих академічних полотен, а його творчість найкраще виявлялася в невеликих інтимних речах. Правда, він не уникав і більших образів олійними

фарбами, але особливу малярську славу йому принесли портрети – як елегантні жіночі, так і вкрай індивідуалізовані чоловічі. У романтичних картинах «Селянська родина», «Циганка-ворожка» помітний відхід від чистого академізму.

1860 року Тарасові Шевченку надали звання академіка гравюри Петербурзької академії мистецтв. На жаль, заслання та заборона малювати не дозволили розкритися малярському таланту повністю.

Доля не шкодувала для поета найжорстокіших випробувань і страждань. Прожив Шевченко лише 47 років, з них 25 – у кріпосному рабстві, 10 – у тюрмах та на засланні. Помер він самотнім, не здійснивши навіть природної людської мрії про сімейний затишок у власному домі.

Кардаш О. О.

І курс, факультет «Бізнес-управління»

Народна українська академія

**ШЕВЧЕНКО-ХУДОЖНИК:
ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.
ВІДОБРАЖЕННЯ ДУХОВНОЇ ЕВОЛЮЦІЇ
В АВТОПОРТРЕТАХ ШЕВЧЕНКА**

1. Формування геніальної особистості Шевченка відбувалося в умовах щоденної непосильної фізичної праці, важкого селянського побуту, соціальної диференціації і сімейних трагедій. Це сприяло розвитку вольових якостей характеру та творчого потенціалу, кристалізації індивідуального стилю й загостреного почуття справедливості.

2. Критична спрямованість реалістичної творчості Шевченка виявлялася ще в ранніх роботах («Катерина», 1842 р., серія офортів «Живописна Україна», видані в 1844 р.) і досягла гострої викривальної сили в серіях акварелей і малюнків, створених у період заслання (серія «Притча про блудного сина», «Покарання шпідрутенами» – туш, бістр, 1856–1857 рр., та інші).

3. Для аналізу найбільш цікавими, у контексті цієї теми, виявилися три автопортрети Шевченка: автопортрет 1840 року (життя після викупу з кріпацтва та знайомство з видатним художником – Карлом Брюлловим); автопортрет 1847 року (арешт та ув'язнення в казематі); автопортрет 1861 року (останній рік життя митця).

4. Автопортрет 1840 року – перший автопортрет, у якому відтворено романтично піднесений образ молодого поета й художника. Автопортрет вражає глибоким психологізмом, тонким самоаналізом, вишуканими засобами виразності. Уважним, зосередженим, сповненим глибоких почуттів внутрішньої рівноваженості та незалежності постає перед нами Шевченко в цьому автопортреті. Картина заснована на контрастах світла й тіні, м'якого обрису овалу й різкого окреслення погруддя, на зіставленні синьо-зелених та зеленкувато-коричневих тонів із вкрапленнями червоного кольору.

5. Автопортрет 1847 року – зображення мужньої особистості, яка піднялася на новий щабель історичної і політичної свідомості та цілком змінила власну світоглядну парадигму. Тут бачимо фізично й морально виснажену людину. Жорстокість вироку, заборона займатись улюбленою справою, немилосердна й безтямна солдатська муштра, принизливий стан людини, позбавленої щонай-

менших прав, і тяжкі кліматичні умови призвели до того, що в перші місяці заслання фізичний і моральний стан Тараса Шевченка значно погіршився. Образ Шевченка поступово перетворюється з молодой, здорової, енергійної людини на вусатого дядька, що вже помітно лисіє, з виснаженим від недуги обличчям. Широко розкриті, сповнені скорботи очі неймовірно точно відтворюють тривожний душевний стан митця на той час. Здається, Шевченко своїм поглядом намагається проникнути в майбутнє, знайти там надію на щасливе життя, вільне від соціальної несправедливості, асиміляції української культури та суцільної критики з боку перших осіб держави.

6. В останньому автопортреті Шевченка, який був намальований 1861 року, можна побачити образ безнадійно хворого художника. Густий морок, із якого виступає освітлене тим же контрастним світлом обличчя Шевченка, посилює трагізм твору. Шевченко ніби згадує минуле життя, розмірковує про його цінність та швидкоплинність. Поет-художник, здоров'я якого було значно підірвано майже десятилітнім засланням, згубним петербурзьким кліматом і тяжкими умовами життя в непристосованому приміщенні, відчував наближення кінця, що відображається в уже спокійному, але помітно сумному погляді.

7. Отже, кожний автопортрет Шевченка – певний етап його духовної еволюції, відображення тих тяжких умов існування національного героя. Слід зауважити, що в автопортретах Шевченка виражається глибина його майстерності, здатності до саморефлексії та аутоемпатії митця, його творчий рівень та світосприйняття в певні життєві періоди.

Кравець Є. В.

*II курс, факультет «Референт-перекладач»
Народна українська академія*

ПОРТРЕТ Т. ШЕВЧЕНКА «КАТЕРИНА» ЯК ВЕРШИНА РЕАЛІСТИЧНОГО ЖИВОПИСУ

У сучасному мистецтвознавстві залишається актуальним дослідження образотворчої спадщини Т. Шевченка з точки зору історії задуму, виконання й художнього змісту тих чи інших живописних або графічних творів, жанрової специфіки, зв'язку між візуальним (пластичним) та словесно-образним мисленням поета-художника, самобутності його творчості в контексті художньої традиції, творчого методу й стилю. Значне місце в Шевченковому доробку посідають портрети. Він почав працювати над ними ще кріпаком. В Академії мистецтв продовжував роботу в цій галузі. Незабаром Т. Шевченко стає одним із відомих і популярних портретистів. Створені ним образи відзначаються невимушеністю, відсутністю нарядності, удалою композиційною бадьорістю й свіжістю барв, намаганням дати психологічну характеристику людині. Т. Шевченко зробив великий внесок у розвиток побутового жанру й став його основоположником в українському мистецтві. Особливо хвилювало художника підневільне, часто трагічне становище жінки. Дослідниця спадщини Кобзаря З. Тархан-Бережа підкреслює, що поетичних творів Шевченка до нас дійшло понад 240, а мистецьких – олійних картин, акварелей, сепій, офортів, малюнків – майже 1200. Сама ця кількість свідчить про його глибоку закоханість у малярство. Дослідники живописної спадщини Т. Шевченка

зазначають, що картину «Катерина» він написав у 1842 році. До появи «Катерини» не лише в українському, а й в загальноросійському мистецтві не було твору з таким гострим і злободенним соціальним сюжетом. Уперше героїнею живописного полотна стала людина з народу – дівчина-кріпачка, жертва панської розпусти, принижена й ображена в найкращих почуттях. «Я намалював Катерину в той час, як вона попрощалася з своїм москалем і вертається в село; у царині під куренем дідусь сидить, ложечки собі струже, а вона, сердешна, тільки не плаче ... а москаль дере собі, тільки курява ляга; собачка ще поганенька доганяй його та нібито гавкає. По однім боці могила, на могилі вітряк, а там уже степ тільки мріє. Отака ота картина!» (Т.Шевченко «Лист до Г. С. Тарнавського від 25 січня 1843 р.») Такого епізоду, який ліг в основу живописного полотна, у поемі немає, як немає й образу діда, тому вважати картину ілюстрацією до однойменного поетичного твору Шевченка не можна. Це самостійний твір на спільну з поемою тему й побудований відповідно до специфіки образотворчого мистецтва. Дослідники вважають, що композиція картини побудована з дотриманням настанов академічного мистецтва. Вона являє собою рівнобедрений трикутник (постать Катерини), вписаний в овал, до якого входить зображення москаля-вершника, собачки, старого діда, стовбура та гілок крилатого дерева. Чітко прослідковуються традиційні для академічних композицій діагоналі. Постать знеславленої дівчини – не лише композиційний, а й смисловий центр твору. Модельована теплими фарбами, вона різко контрастує із силуетно зображеною постаттю москаля на коні зліва в затіненій частині картини. Порівняно з величною постаттю

Катерини він виглядає мізерним, іграшковим. Таке зображення зумовлене не лише вимогами перспективи, воно давало змогу художникові передати контрастність образів. Холодний, зеленкувато-синій тон підсилює трагедію дівчини-покритки, її сумний настрій. Упадає в око й співчутливий погляд діда. Відірвана гілка на землі символізує скалічене молоде життя. Прагнучи до посилення емоційного звучання твору, автор поетизує героїню, свідомо прикрашаючи її. На дівчині – святковий одяг: біла з довгими пишними рукавами сорочка, барвиста плахта, червоний фартух з прикрашеної вінком голівки спадають, розвиваючись на вітрі, довгі червоні стрічки. Шевченко творив свою картину далеко від рідної України, тому не мав змоги малювати з натури. Але національний український одяг дівчини, характерний красвид надають картині виразного національного колориту.

Отже, картина «Катерина» сповнена соціально-викривального змісту й відзначається глибокою народністю, гуманізмом. Твори Шевченка вплинули на розвиток українського мистецтва, вони є життєдайним джерелом для багатьох поколінь українських художників.

Крамар Ю. Б.

І курс, факультет «Референт-перекладач»

Народна українська академія

ГРАВІЮРИ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Мистецтво – одне з найважливіших і цікавіших явищ в житті суспільства, невід’ємна частина людської діяльності,

що відіграє значну роль в розвитку не тільки окремої особи, але й суспільства. Суть мистецтва визначається тим, що воно є якнайповнішою та дієвою формою естетичного усвідомлення навколишнього світу.

Однією з галузей мистецтва є графіка. Ця галузь є найбільш розвиненою, саме в ній багато майстрів творили в жанрах гравюри та естампа.

Гравюра (*ритуна*) – відбиток на будь-якому матеріалі із заздалегідь приготованого малюнка, створеного на пластині (найчастіше звичайній дошці) у вигляді рельєфного зображення. Естамп – вид гравюри, твір друкованої графіки (*офорт, літографія, шовкографія* тощо), який являє собою відбиток на папері з гравірувальної дошки, рідко – на інших матеріалах. Естамп друкується з дошки, яку вигравіював сам художник. Такі роботи звичайно є підписними, авторськими екземплярами, вважаються оригіналами.

Найяскравішою постаттю українського образотворчого мистецтва 1840–1860 рр. був Тарас Шевченко.

Вступивши 1838 р. до Петербурзької Академії мистецтв, він закінчив її 1845 р. зі срібною медаллю, одержавши звання «вільного художника». Шевченко був одним із зачинателів і першим видатним майстром офорта у вітчизняному мистецтві. Шевченко, викуплений з неволі діячами культури, навчався у професора історичного живопису Карла Брюллова і в 1860 р. став академіком... гравюри! Тарас Григорович був одним з найталановитіших майстрів гравюри та естампа (офорта) того часу. Досі побутує думка, ніби він оволодів жанром гравюри та її різновидами самотужки.

Навчаючись в Академії мистецтв, Шевченко надзви-

чайно цікавився й захоплювався технікою офорта – штрихуванням, тобто гравюрою або естампом. Цю техніку гравіювання студент Академії опанував у майстерні Брюллова, який працював у мистецтві естампа та захоплювався до цього своїх учнів.

У 1843–1844 роках, подорожуючи Україною й зібравши багатий матеріал, Тарас Шевченко задумав створити серію офортів під назвою «Мальовнича Україна». Здійснити це йому не вдалося. Проте уявлення про зміст і характер нереалізованого задуму дають офорти «Судна Рада», «Дари в Чигирині», «Старости», «У Києві» та «Видубицький монастир», що відзначаються блискучою технікою, життєвою та історичною правдою.

Також у творчому доробку Шевченка є гравюра «У Києві», наповнена поетикою краєвиду, у якому зображено берег Дніпра й дорогу, що простяглася попід кучерявими вербами в далечінь. На першому плані видніє ліворуч дороги постать сидячого старця, а праворуч наштриховано кілька жінок, що вдягаються після купання в ріці.

У 1859–1860 рр. Тарас Шевченко, натхненно працюючи як гравер (а гравер повинен вивершити сюжет на дошці без жодної технічної помилки та ще й у дзеркальному відображенні), виявив велику майстерність в офорті з багатофігурної картини Рембрандта «Притча про робітників на винограднику», в офорті з картини «Приятелі» Соколова, у власному сюжеті «Старець на кладовищі» та кількох інших офортах, які перебувають у постійній експозиції в Ермітажі.

Прекрасно виконані твори окреслюють художні смаки та прагнення Шевченка і є немовби паралеллю до його віршів та ілюстраціями до життя поета.

З часом творчість Шевченка-художника здобула

визнання не лише в Росії, а й у світі. Вона стала доповненням його поетичної творчості, з якою утворювала органічну цілісність і свідчила про його прагнення засобами мистецтва виховувати в суспільстві любов до України, її народу. Сама техніка гравюри завдяки можливостям штрихованої роботи на мідяній дошці давала нагоду авторові створювати високохудожні твори, сповнені соціально-побутового змісту та значення.

Лисенко М. В.

*І курс, факультет «Бізнес-управління»
Народна українська академія*

НАЙВІДОМІШІ КАРТИНИ ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА

Тарас Григорович Шевченко як художник посідає одне з найпочесніших місць в українському образотворчому мистецтві, оскільки він був із перших митців, які застосовували в полотнах новий напрям – реалізм.

Однією з найвідоміших картин Т. Г. Шевченка є «Катерина», написана 1842 року. Основою полотна послужила однойменна поема. Про створення картини, її сюжетні лінії та композицію художник повідомив у листі до Григорія Тарнавського від 25 січня 1843 року. «Катерина» посідає особливе місце в мистецькій спадщині художника. Варто сказати, що м'яке пастозне письмо з класичним лесуванням не відповідає художнім методам і прийомам тодішнього українського народного живопису. Щодо академізму полотна, то суто академічною виглядає гра

світла й тіні, ретельно виписаний одяг героїні, її глибоко задумане, трагічне й беззахисне обличчя. Водночас картина демонструє внутрішній протест проти академічного мистецтва, прагнення сказати про життя простих українців без умовностей, адже ніколи ще кріпачка, до того ж покритка, не ставала головною героїнею художніх полотен. Варто звернути увагу також і на символи-архетипи, якими переповнена картина. Наприклад, босонога дівчина уособлює стражденний український народ, а селянин, схожий на Мамая, є втіленням прагнення до волі. Отже, зміст твору сприймається водночас як часовий і понад-часовий, читається на глибинному зрізі історично-національних та моральних імперативів.

Не менш відомою картиною є картина «Циганка-ворожка», написана дещо раніше, 1841 року. Цей твір експонували на академічній виставці в Петербурзі, де його помітив і придбав комендант Петропавлівської фортеці Г. М. Скоблєв.

Картина «Циганка-ворожка» містить оригінальний сюжет, а за характером композиції тяжіє до «брюлловського стилю», що цілком природно, оскільки малювати вчився Т. Г. Шевченко і в цього видатного художника. Знову ж таки, сюжет полотна є символічним. Молода дівчина є уособленням України. Сцена ворожіння відбувається на тлі романтичної обстановки. Дівчина, простягнувши руку циганці, відвернулася, насторожено слухаючи.

Особливе місце в портретній творчості Шевченка належить автопортретам. Понад 30 малярських та графічних автопортретів створив митець упродовж свого життя.

«Автопортрет» 1840 року – найранніший із них. Це одна з кращих спроб малювання олійними фарбами, де митець

створив романтично піднесений образ молодого поета й художника. Твір, позначений високим професійним рівнем (витончений малюнок, тонке пластичне моделювання форми), свідчить про досконале оволодіння технікою олійного живопису. Автопортрет вражає передачею настрою, він позначений глибоким психологізмом, тонким самоаналізом, вишуканими засобами виразності. Енергійний поворот голови, сповнений гідності та граційності, робить композицію динамічною. Світло вихоплює з напівтемряви одухотворене, наче осяяне внутрішнім сяйвом обличчя. Чоло яскраво освітлено, очі сховано в тінь. За допомогою світла і тіні художник підкреслює те, на що глядач має звернути увагу. Уважним, зосередженим, сповненим глибоких почуттів, внутрішньої рівноваженості та незалежності постає перед нами Шевченко в цьому автопортреті.

Іншими жанрами образотворчого мистецтва, у яких доробок Шевченка був досить вагомим, є історична композиція та ілюстрація до творів вітчизняної світової класики.

Варто звернути увагу й на картини пейзажного напрямку. Наприклад, 1848 року побачила світ картина «Пожежа у степу». Під час переходу з Орська до Аральського моря Т. Г. Шевченко став очевидцем жакливого видовища – від сухої трави піднімалося велетенське полум'я. Це полум'я стало символом сили духу українців.

Отже, вважаємо, що художні твори Т. Г. Шевченка позначені великою силою таланту й надихатимуть ще не одне покоління.

Мамедова С. Н.

*1 курс магистратуры,
филологический факультет СПбГУ*

ПЕТЕРБУРГСКАЯ АКАДЕМИЯ ХУДОЖЕСТВ И ЕЕ РОЛЬ В СТАНОВЛЕНИИ Т. Г. ШЕВЧЕНКО КАК ХУДОЖНИКА

Тарас Григорьевич Шевченко (1814–1861) – выдающийся украинский поэт, прозаик, художник. Художественное наследие Т. Г. Шевченко громадное – сохранилось около 800 картин, портретов, гравюр на разные темы, написанных им в разные периоды жизни.

В творческой биографии поэта-художника особое место занимает Петербург – город, в котором происходит становление Шевченко как художника. Молодой Т. Г. Шевченко, выкупленный из крепостного права в апреле 1838 года представителями русской и украинской творческой интеллигенции (К. П. Брюлловым, В. А. Жуковским, А. Г. Венециановым, И. М. Сошенко, Е. П. Гребинкой), поступает в Петербургскую Академию художеств и с великой страстью принимается за учебу.

О годах обучения Т. Г. Шевченко рассказал в автобиографической повести «Художник». Академия, в которой учился Шевченко, помогла ему в совершенстве овладеть мастерством рисунка и композиции, но не смогла привить ему, недавнему крепостному, эстетические нормы идеальной вневременной красоты, господствовавшие в академическом искусстве. К счастью для юноши, К. Брюллов не очень строго придерживался академических правил

в преподавании. Уже на студенческой скамье Шевченко ищет новый путь в живописи. Он рисует «Уснувшего мальчика», напоминающего казачка, создает композиции «Цыганка-ворожея» и «Мальчик-сиротка делится под забором милостыней с собакой». Если в построении фигур и в выборе цветов он придерживается академических правил, то в содержании решительно обращается к современности. Античных героев и богов Шевченко заменяет современными, простыми людьми.

В мастерской К. П. Брюллова продолжается процесс его становления как художника. В этот период Тарас Шевченко знакомится с творчеством известных мастеров мировой живописи: Рембрандта, Рубенса, Ван Дейка. От своего учителя К. П. Брюллова Шевченко воспринимает великолепную технику акварели и уже в студенческие годы приобретает известность благодаря своим акварельным портретам. Обучаясь в рисовальных классах Академии художеств, Т. Г. Шевченко пробует свои силы и в самостоятельных композиционных рисунках. В повести «Художник» он вспоминает, что не всегда придерживался советов своего наставника, связанных с выбором темы, и выбирал сюжеты на свое усмотрение. Он писал: «Я начал рисовать акварельные портреты, сначала по-приятельски, а потом и за деньги, только Карлу Павловичу еще не показываю, боюсь. Я больше придерживаюсь Соколова».

Т. Г. Шевченко, как художник, занимает важное место в украинском изобразительном искусстве. Он стал художником, который проложил путь новому реалистическому направлению. И, безусловно, сильнейшим импульсом

в становленні Т. Г. Шевченко як художника стала Петербургська Академія художеств, яка своєю атмосферою відкрила його талант гениального художника.

Мінко А. В.

*II курс, факультет «Соціальний менеджмент»
Народна українська академія*

СТАНОВЛЕННЯ Т. Г. ШЕВЧЕНКА ЯК ХУДОЖНИКА

Одне з найпочесніших місць в українському образотворчому мистецтві посідає Тарас Григорович Шевченко. Шевченко був одним із перших митців, які утверджували реалістичний напрям у своїй творчості. Загальновідомим є факт, що Т. Шевченко був одним із зачинателів і першим видатним майстром офорта у вітчизняному мистецтві. Сам він прекрасно володів усіма відомими тоді засобами графічного зображення. Ще змалку майбутній митець відчував потяг до малювання. Талант художника проявився в Т. Шевченка значно раніше за талант поета. Його першими «інструментами» були крейда й вуглинка, а першим «полотном» – стіни, лави, стіл. Бажаючи опанувати мистецтво живопису, майбутній митець звернувся до пана, а той, воліючи отримати більшу користь із свого кріпака, віддав його в науку маляреві. Досить часто Т. Г. Шевченко ходив у Літній сад малювати статуї. Саме тут відбулася перша зустріч із художником І. Сошенком, який зацікавився молодим талантом і вирішив допомогти художнику-початківцю. І. Сошенко давав корисні поради

й консультації, а потім познайомив митця з К. Брюлловим, В. Григоровичем, О. Венеціановим, В. Жуковським, Є. Гребінкою.

1838 рік став для Т. Г. Шевченка знаковим. Його викупили з кріпацтва, він отримав змогу навчатися в Академії мистецтв. Безумовно, в автобіографічній повісті «Художник» митець згадує самого себе, розповідаючи про перші кроки героя-кріпака. В академії митець був одним із кращих учнів. Особливо цінували його портрети. Два з них 1839 року було виставлено на великій виставці, що влаштовувалась тоді раз на три роки. Т. Шевченко малював аквареллю, працюючи на творами різних жанрів: портретами, пейзажами. Найкращі відомі акварелі – «Портрет П. В. Енгельгардта» (1833) і «Голова жінки» (1834) імітують мініатюри на фарфорі та слонової кістки. Аквареллю виконані й деякі академічні (міфологічні та історичні сюжети): «Александр Македонський виявляє довір'я своєму лікареві Філіпу», «Смерть Віргінії» (1836). Портрети майстра дуже життєві й прості. У його полотнах немає великої кількості аксесуарів, а свою увагу митець зосереджує здебільшого на обличчі особи для передачі її внутрішнього світу. Т. Шевченко не облагороджує тих, кого малює, не підкреслює їхні позитивні риси, намагаючись максимально правдиво відтворити риси характеру та зовнішність. Аквареллю виконані також роботи «Натурщиця» (1840), «Марія» (1840), портрет Антона Лагоди тощо.

За час навчання в академії Т. Шевченка тричі нагороджували срібною, а потім золотою медалями за малюнки з натури і живописні твори. Паралельно з роботою в техніці акварелі та рисунка митець в Академії мистецтв вивчав

техніку олійного живопису. Він тричі подавав етюди, написані олією. 3 квітня 1840 р. він отримав за свій етюд 6-й номер. Однією з перших спроб малювати олією був «Натурщик в позі св. Себастьяна».

Для своїх полотен Т. Шевченко обирав різні теми, однак перші живописні твори написані на теми із селянського життя. Таких картин, які митець написав ще у стінах Академії мистецтв, відомо три. Це «Циганка, що ворожить українській дівчині» (за цю роботу художник отримав третю медаль), «Панна сотниківна», «Катерина».

Уміння інтерпретатора історії Шевченко виявив у трьох офортах серії «Живописна Україна», «Дари в Чигирині 1649 року», «Судня рада» і «Старости», де відображено історичні місця, побут і природу країни. Завершивши навчання в Академії, митець за власний кошт видає та поширює альбом під назвою «Живописна Україна».

Отже, Тарас Шевченко постає перед нами не тільки як геніальний поет, але й як геніальний художник. Творчість Шевченка-художника здобула визнання в усьому світі, ставши суттєвим доповненням поетичного доробку, з яким утворила органічну цілісність і засвідчила прагнення митця засобами мистецтва виховувати в суспільстві любов до України, її народу.

Мунтян К. В.

*І курс, факультет «Референт-перекладач»
Народна українська академія*

ШЕВЧЕНКО-ХУДОЖНИК. ІЛЮСТРАЦІЇ ДО ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ

Т. Г. Шевченко як художник посідає одне з почесних місць в українському образотворчому мистецтві. Шевченко був одним із перших митців, які прокладали новий реалістичний напрям, основоположником критичного реалізму в українському мистецтві. Загальновідомо, що Тарас Григорович був одним із зачинателів і першим видатним майстром офорта у вітчизняному мистецтві. Сам він прекрасно володів всіма відомими тоді засобами графічного зображення.

У 1840-і роки Тарас Григорович створює низку ілюстрацій до творів, як власних, так і тих, що належали іншим видатним письменникам України та зарубіжжя.

Це такі твори, як «Катерина» (полотно, олія, 1842).

Картина виконана на тему однойменної поеми Т. Шевченка. Про створення полотна Т. Г. Шевченко повідомляє в листі до Г. С. Тарновського від 25 січня 1843 р.: *«...Я намалював Катерину в той час, як вона попрощалася з своїм москаликом і вертається в село, у царині під куренем дідусь сидить, ложечки собі струже і сумно дивиться на Катерину, а вона, сердешна, тіль не плаче...»*

Автоілюстрація до поеми «Слепая» – «Сліпа з дочкою» (папір, олівець, сепія, 1842). Датується часом написання поеми.

«Знахар» – ілюстрація до однойменного твору Г. Ф. Квітки-Основ'яненка. Папір, олівець, туш, перо, пензель, 1841. Ілюстрацію до нарису «Знахар» Т. Г. Шевченко виконав за проханням самого Квітки-Основ'яненка, який, побачивши зарисовки Шевченка на одному з листів до нього, у листі до Тараса Григоровича від 22 березня 1841 р. писав: *«Олександр Павлович Башуцький друкує дуже мудру книжку. Там будуть усякї народи: і школярї, і купці, і ковалі, і усякі. Я зписав нашого знахаря. І як треба до нього картинки, то я ваших вирїзав та й послав йому, бо на виду він настояще так дивиться, як треба знахарю, що обдурює народ і мошеннича; та й вона дивиться на нього теж лукаво. Припадають вони обидва до моєї казки, тільки не знаю, щоб хто йому обділав як треба їх по-нашому, так я й указав на вас і прохав його сеє письмо відіслати до вас. Коли проситиме вас об сім, то будьте ласкаві, учешіть наших так, щоб пальці знати було, щоб наші на славу пішли; як знаєте, так з ним і зкомпонуйте...»*.

1842 р. Тарас Григорович пише й ілюстрацію до повісті М. В. Гоголя «Тарас Бульба» (папір, сепія). Це перша ілюстрація до зазначеної повісті.

Трохи раніше, 1840 року було створено малюнок за поемою О. С. Пушкіна «Полтава» (папір, акварель, бронза). Окремі елементи оформлення інтер'єру та реквізиту цього малюнка використані також у роботах «Жінка в ліжку», «Натурщиця» та в одній з ілюстрацій до «Истории Суворова». У літературі цей малюнок зустрічається під іншими назвами та датами.

1841 року створено гравюру на сталі «Католицький чернець» – ілюстрацію до твору М. І. Надєждіна «Сила воли. Воспоминания путешественника».

«Король Лір» – композиція на тему однойменної трагедії Шекспіра. Папір, гальванокаустика, 1843. Рисунок вміщений в кінці книги «Гальванография или способ производит гальванические медные доски для печатания кистью работанных рисунков, сочинение Франца фон Кобелля, доктора философии, профессора минералогии...» (СПб., 1843). Щодо рисунка Шевченка «Король Лір» в книзі зазначено: «Гравюра, представляющая «Короля Лира», вытравлена посредством гальванизма в полчаса. Не в продолжительном времени выйдет в особенной брошюрке подробное описание этого полезного изобретения; теперь же картина приложена для опыта». Ці слова свідчать, що робота Шевченка є зразком іншого, штрихового способу травлення.

Таким чином, серед багатьох граней обдарованості Т. Г. Шевченка є й талант ілюстратора художніх творів.

Науменко А. А.

*І курс, факультет «Референт-перекладач»
Народна українська академія*

МАЛЯРСЬКА СПАДЩИНА ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Найяскравішою постаттю українського образотворчого мистецтва 1840–1860 рр. був Тарас Шевченко. Вступивши 1838 р. до Петербурзької Академії мистецтв, він закінчив її 1845 р. зі срібною медаллю, одержавши звання «вільного художника». Своїм фахом Т. Шевченко вважав саме малярство. Відомо понад 1000 його творів образотворчого

мистецтва. Талант Т. Шевченка як художника виявився в портретному, жанровому, пейзажному та релігійному малярстві. Він пробував себе в скульптурі, різьбі й гравюрі. Тарас Шевченко малював картини, пейзажі й портрети, звертаючись до історії українського народу, його побуту.

Велике місце в Шевченковому доробку належить портретам. Він почав працювати над ними ще кріпаком. В Академії продовжував роботу в цій галузі. Незабаром він стає одним з відомих і популярних портретистів. Створені ним образи відзначаються невимушеністю, відсутністю нарядності, вдалою композиційною бадьорістю й свіжістю барв, намаганням дати психологічну характеристику людини. Шевченко зробив великий внесок у розвиток побутового жанру й став його основоположником в українському мистецтві.

Небагато з тих, кому випало безсмертя, здобули його такою дорогою ціною, як Тарас Шевченко. Доля не шкодувала для нього найжорстокіших випробувань і страждань. Прожив Шевченко лише 47 років, з них 25 – у кріпосному рабстві, 10 – у тюрмах та на засланні. А решту – постійно перебував під недремним жандармським оком.

«Катерина» – одна з найцікавіших картин Шевченка, написана олією у 1840 році. Картина дуже символічна. Босонога дівчина на центрі картини, символізує страждений український народ, російський солдат на коні – самодержавну російську монархію, що пригнічує Україну, селянин, який сидить на землі (чимось схожий на козака Мамая) втілює собою вільне минуле, прагнення до якого наскрізь пронизує як літературну, так і художню творчість Тараса.

У 1847 році Шевченко отримав замовлення написати портрет молодої княгині Катерини Кейкаутової, ніжна та юна жінка, яка страждала від деспотизму свого чоловіка, викликала співчуття та симпатію художника. Уже закінчивши портрет, він довго її згадував і навіть передбачив у повісті «Княгиня» її швидку смерть.

10 років провів Шевченко у засланні, спочатку в Орський фортеці, потім у Новопетровському форті й тільки в 1857 році, після смерті російського царя Миколи I, завдяки енергійним клопотанням друзів Тараса Григоровича в Петербурзі, він отримав довгоочікуване помилування. Саме в ці важкі роки мистецтво Шевченка-художника сягає незвичайної глибини, забарвлене особистими стражданнями, воно ще більше тяжіє до вічних тем.

Серед майже 400 робіт того періоду виділяються акварельні пейзажі, зроблені під час експедиції географа А. І. Бутакова, до якого завдяки щасливому провидінню Тарас потрапив художником. Шевченко дуже любив природу і був прекрасним пейзажистом.

Одна з кращих його картин пейзажного напрямку – «Пожежа у степу», написана у 1848 році, під час степового переходу із Орська до Аральського моря, коли Шевченко став очевидцем дивовижного вражаючого видовища – велетенського полум'я, від підпаленої казахами сухої трави.

Але не менше полум'я горіло в душі легендарного Кобзаря, який залишив нам у спадок свої чудові художні та літературні твори, які надихають та будуть надихати ще не одне покоління українців.

Руйссам Л. М.

10-А клас СЕПШ

Народна українська академія

ШЕВЧЕНКО – ХУДОЖНИК

Серед плеяди видатних діячів української культури Тарасові Григоровичу Шевченку належить особливе місце. Великий син українського народу, геніальний поет, мислитель, революціонер-демократ Тарас Григорович Шевченко як художник займає одне з найпочесніших місць в українському образотворчому мистецтві. Природа щедро наділила кріпацького сина талантом художника. Шевченко був одним із перших художників, які прокладали новий реалістичний напрям, основоположником критичного реалізму в українському мистецтві. Обдарований від природи хлопчина рано відчув потяг до малювання.

Перші самостійні мистецькі вправи Шевченка були зроблені в галузі портрета. Якщо перші літературні спроби припадають на 1836–1837 роки, то найбільш ранній малюнок, що дійшов до нас і відомий під назвою «Погруддя жінки» або «Жіноча голівка», датований самим автором ще 1830 роком. З цієї юнацької роботи й розпочалась творчість видатного художника.

Перебуваючи в Петербурзі, бажаючи стати справжнім художником і не маючи вільного денного часу, Тарас ночами ходив у Літній сад, де малював статуї. Саме тут художника-початківця запитав учень Академії художеств І. Сошенко. Іван Максимович розгледів талант хлопця, Сошенко дає Тарасові поради, одержує для нього дозвіл працювати вечорами в Товаристві заохочення

художників і навіть представляє Тараса Григоровича конференс-секретарю Академії художеств з проханням допомогти звільнити юнака з кріпацтва.

У становленні професійної майстерності Шевченка провідну роль відіграв видатний російський живописець Карл Брюллов (1799–1852), який був не лише вчителем Шевченка, а і його старшим другом.

Тарас Григорович Шевченко є автором понад тисячі творів образотворчого мистецтва – станкового живопису, монументально-декоративного розпису, графіки, скульптури, він був великим майстром акварелі, олії, пера, офорта, малюнка олівцем.

Тарас Шевченко – істинний син свого століття. Підмайстер із майстерні Ширяєва перетворився на модного столичного художника. Але цього мало – він зумів створити самобутній поетичний світ, де ожили Катерина, Іван Підкова, сліпі лірники й козаки.

Усі ці персонажі – яскраві барви величезної палітри, створеної великими творцями століття.

Доробок Шевченка – величезне досягнення всієї української художньої культури. Ще за свого життя він був для багатьох представників демократичної інтелігенції прикладом самовідданого служіння народові. Шевченко визначив напрями розвитку літератури й образотворчого мистецтва України шляхами гуманізму, народності, боротьби за кращу долю людей.

Слава Шевченка пережила добу, у яку він жив. Його безсмертні твори й сьогодні високо цінує прогресивне людство, його ім'я відоме в усьому світі.

Ухолова О. О.

*II курс, факультет «Референт-перекладач»
Народна українська академія*

СЕРІЯ ОФОРТІВ «ЖИВОПИСНА УКРАЇНА»

Починаючи з 1843 року, молодий поет і художник Т. Шевченко виношує задум видати альбом власних же офортів під назвою «Живописна Україна». Цей проект був запланований автором як періодичне художнє видання, яке мало б «ілюструвати політичну історію України, починаючи ще від князівських часів, дати образ її мистецької культури, представити національні українські звичаї, а також ілюструвати пам'ятки української народньої поетичної творчості».

Патріотичний зміст «Живописної України» та її план автор виклав у листах до О. Бодянського (від 27 травня та 29 червня 1844 року), у своїй заяві до Товариства заохочування художників у жовтні 1844 року, у листі до чернігівського цивільного губернатора П. Гессе (від 1 жовтня 1844 року) та в повідомленні, надрукованому в газеті «Северная пчела» (№ 193, 1844) за даними, які навів сам автор. «...Я хочу рисовать нашу Украину... Я її нарисую в трьох книгах, в першій будуть види, чи то по красі своїй, чи по історії прикметні, в другій теперішній людський бит, а в третій історію... У тім місяці пришло в Москву з білетами на підписку. В год буде виходити 10 картин».

Задум цього видання виник у Шевченка ще 1843 року під час його мандрівки Україною, про що свідчать його малюнки й ескізи, зроблені під час цієї подорожі. Рішення автора виконати задуману серію саме в офорті було для

свого часу сміливим і новим, тому що в Академії художеств, де в цей час панувала класична різцева гравюра, практично офортом не займались, і Шевченкові доводилося цією новою для себе справою займатися майже самостійно. У Петербурзі 1844 року через брак коштів вийшло лише два випуски (6 офортів) у спільній паперовій папці-обкладинці з пояснювальними текстами українською й французькою мовами: «У Києві», «Видубицький монастир», «Старости», «Судня рада», «Казка», «Дари в Чигирині 1649 року». Серія розпочинається офортом «У Києві», який приваблює глядача не тільки майстерністю, а й надзвичайним сприйняттям природи. Чудовий краєвид із старими вербами над Дніпром, печерська криниця із жолобком, з якого тече чиста вода, постать старця, що сидить при дорозі – усе автор опоетизував і вдихнув особливе життя в картинку звичайного українського літнього дня.

На офорті «Видубицький монастир» зображено найдавнішу будівлю Видубицького монастиря – Михайлівську церкву, збудовану сином Ярослава Мудрого Всеволодом Ярославичем, відновлену в XVII столітті коштом митрополита Петра Могили. Точка огляду обрана художником так, що перед глядачем відкривається простір вкритого купчастими хмарами неба, увінчаного хрестом Михайлівської церкви, навколишній пейзаж. У технічному плані при виконанні цієї серії офортів художник не відступив від прийомів репродукційної гравюри. Він ще трактує офорт як засіб правильного перекладання оригінального малюнку на мову заздалегідь виважених штрихів і тональних площин. Але уже в цьому альбомі офортів Шевченко виявляє своє реалістичне розуміння світлотіні, виділяючи й моделюючи головне в композиції саме за її допомогою.

У серії «Живописна Україна» контрастність набуває особливого значення. Вона насамперед помітна в композиції, у психологічно протилежних характеристиках образів двох селян («Судня рада»), смерті й солдата («Казка») та образів трьох послів («Дари в Чигрині 1649 року»). Контрастність відчутна й у виборі тем, наприклад, зображення народного суду, що був прямою протилежністю царському («Судня рада»). Народний обряд сватання не сумісний з моральним розкладом та розпустою панів («Старости»). Розглянуті офорти доносять до нас глибокі образи життя. Кожне дерево, кожна людська постать вимальовуються з усіма їх особливостями, кожна подія оживає перед очима глядача. Шевченку-графіку властива панорамність бачення, що особливо відчутно в офортах «Живописної України».

Видання «Живописна Україна» своїм глибоким патріотичним змістом і високим професіоналізмом виконання знаменувало собою нову помітну сходинку в мистецькій діяльності Шевченка.

Ханьжина К. А.

І курс, факультет «Референт-перекладач»

Народна українська академія

Т. Г. ШЕВЧЕНКО – ХУДОЖНИК

Спадщина Т. Г. Шевченка у живописі становить 835 творів, з яких понад 270 було втрачено.

Твори Тараса Григоровича виконано в таких стилях як гравюра, графіка, живопис тощо.

Певного напрямку в образотворчому мистецтві Т. Г. Шевченко не дотримував, тому ми можемо побачити в його творчості пейзажі, портрети, власні «уявні» картини, ілюстрації, натюрморти, малюнки з натури тощо.

Як справжній митець, Тарас Григорович, створив власний стиль, у якому й працював.

Ще з дитинства в нього був розвинений хист до графіки та живопису. За допомогою простих малюнків, виконаних олівцем чи вуглиною, він розвивав у собі справжнього художника-графіка. Підрісши, Шевченко знаходить себе в малярстві, навчаючись цього протягом багатьох років у кріпацтві.

Перебуваючи в місті Вільно, навчається деякий час в університетського професора малювання. Тут створено картину «Погруддя жінки», виконану в графічному стилі, та акварельний портрет пана Енгельгарда.

Після доленосного приїзду до столиці Т. Г. Шевченка помічають як талановитого художника та викупають з кріпацтва.

Вільною людиною Тарас Григорович починає навчатися професійно живопису й графіки у видатного художника Карла Брюллова. Шевченко, зразу «перескакує» з початкові класи й навчається у «фігурному» класі, малюючи гіпсові фігури.

Під час навчання він створює такі відомі роботи як «Катерина», «Циганка-ворожка», «Марія», а також численні роботи з натури, портрети Г. Закревської, П. Закревського, М. Рєпіна і його дітей, княгині Катерини Кейкаutowої, П. Гребінки та ін.

Саме «Катерина» вперше прославила Тараса Григоровича як художника в Україні. Нею відкривається цикл

картин, невід'ємною частиною якого є низка українських пейзажів, які побачив митець під час подорожі до рідної землі.

Неабияку увагу у творах Т. Г. Шевченко приділяв саме жінці та коханням. Також, митець не забував і про Батьківщину, неодноразово малюючи її пейзажі, зображуючи її у вигляді гарних, нещасних дівчат, неодноразово порушуючи головні проблеми тогочасного закріпаченого населення.

Після закінчення академії митець створює багато картин у графічній техніці переважно за допомогою туші, сепії, олівця та вуглини. Здебільшого це були ілюстрації, пейзажі, малюнки з натури.

Через участь в антикріпосницькій кампанії, Т. Г. Шевченка заарештовують, забороняють йому малювати, але за допомогою місцевої інтелігенції він зміг творити під час заслання. У цей період створено понад 400 акварелей, сепій, малюнків, а також велика кількість автопортретів, що зображували його настрої та переживання. Загалом за життя Шевченко намалював близько 60-ти автопортретів.

Його творчість періоду заслання виражає біль та смуток. Картини виглядають більш обміркованими, хоча й не втрачають свого романтичного шарму.

Останні роки життя митця були присвячені гравюрі, а саме офортам. Це один з найвагоміших здобутків Т. Г. Шевченка. Він досяг майстерності в цій складній техніці, та здобув суспільну повагу й визнання. Найбільш відомими з цього періоду стали роботи в різних жанрах: «Автопортрет зі свічкою», «Свята родина» за картиною Мурільйо, «Притча про робітників на винограднику» за картиною Рембрандта.

Протягом всього життя, Шевченко, не полишав своєї неньки ні подумки, ні справами. Кожний його твір – це образ стану тогочасної України, страждання народу та бажання свободи кожного українця.

Чернікова А. О.

II-A клас СЕПШ

Народна українська академія

ВІЗУАЛЬНІ КОДИ ПОЕЗІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Останнім часом літературознавство активно розвиває один із напрямків, пов'язаний з міждисциплінарним вивченням творчої спадщини Тараса Шевченка. Прикладом наукової інтерпретації творчої спадщини Т. Шевченка з позиції теорії інтермедіальності є монографії «Універсалізм Шевченка: взаємодія літератури і мистецтва» Л. Генералюк та «Поетика візуальності Тараса Шевченка» Г. Клочека.

Проблема візуалізації образу світу в літературі розглядається через категорію «синтезу мистецтв», «спорідненості мистецтв», а в нових дослідженнях характеризується ще й за допомогою терміна «*інтермедіальність*», під яким розуміють тип внутрішньотекстових зв'язків у художньому творі, що ґрунтується на взаємодії художніх кодів різних видів мистецтв.

Способи міжмистецької взаємодії є такими: спільні джерела тем, ідей, сюжетів; взаємовпливи; творчість митців-«універсалів»; синтетичні жанри; безпосередня «присутність» творів чи елементів одного з видів мистецтва у творах іншого. Варто окремо назвати ці форми «присут-

ності»: жанрові, композиційні, стильові, структурні запозичення, своєрідні «цитати». Звідси ж – і походження та характеристики жанру пасторалі в живописі й літературі, імпресіоністичної техніки в малярстві та в мистецтві слова, інтер'єру, пейзажу та портрета, фрагментарності та панорамності в зображенні тощо.

У поетичному доробку Т. Шевченка бачимо елементи романтичного живописного стилю, містичних візій, ознаки таких жанрів, як пейзаж і портрет, що так само позначені різними стильовими рисами (від світлого ідилічного зображення портрета селянської родини до виключно-романтичного портрета старого кобзаря й первісного бунту Дніпра, що піднімає горами хвилі).

Структура вербалізованого образу світу українського села у вірші-картині «Садок вишневий коло хати» відповідає логіці триптиха – композиції, що складається з трьох відносно незалежних частин з акцентованим центральним фрагментом.

Отже, поетичний талант Т. Шевченка реалізований у жанрах портрета та пейзажу. Перші характеризуються глибоким проникненням у внутрішній світ людини, інтимністю, динамізмом, а також виходом із колористичної замкнутості завдяки ефектам освітлення, що було одним із активно використовуваних Шевченком-художником прийомів. Поетичним портретам притаманні такі риси, як уміння відчувати індивідуальність портретованого, передати його характер, стриманість та аристократична простота, природність сюжету й композиції, що, однак, не виключає романтизації образу.

Щодо пейзажів, то як і в образотворчому мистецтві, Т. Шевченко зрідка звертається до цього жанру як до

самостійного. Поет «олюднює» свої пейзажі постатями селян, романтичними героями (такими як Перебендя).

У детально аналізованій поезії «Садок вишневий коло хати» проявилася характерна риса поетики Т. Шевченка – «оптимальна організація тексту», про яку пише Г. Ключек, а саме: максимальна навантажуваність кожної деталі, її синкретична природа, властивість звучати й набувати візуальності, асоціативність сприйняття картини, написаної словом.

Секція IV

«У ПАМ'ЯТІ НАЩАДКІВ»

Керівники секції

канд. філол. наук, доц. **Купрікова Г. В.**,
Народна українська академія;

канд. філос. наук, викл. **Масалов О. Г.**,
Народна українська академія

Секретар

студентка III курсу факультету «Референт-перекладач»
Рак А. В., Народна українська академія

Бардакова І. О.

*І курс, факультет «Бізнес-управління»
Народна українська академія*

ТАРАС ШЕВЧЕНКО В ПАМ'ЯТІ НАЩАДКІВ

В історії нашого народу є митці, імена яких згадують з особливою любов'ю. Одним із таких митців в Україні є Тарас Григорович Шевченко – відомий народний поет і художник. Поезія та живопис у нього нерозривно пов'язані. У живописі він був поетом, у поезії – живописцем. Малювання і поезія стали для нього життєвою необхід-

ністю, вираженням його творчої індивідуальності. Його мистецтво є вічною перлиною української культури. Усі твори Т. Шевченка – високодуховні, морально-етичні, вони навчають поважати рідний народ, рідну землю. Уся літературна сила Шевченка – у його «Кобзарі». «Кобзар» не вражає обсягом, внутрішній зміст книги – це Україна в її історичному розвитку, тут кріпацтво й солдатчина, сльози й радості українського народу.

Про творчий дебют Шевченка йдеться в його власному листі до редакції «Народного читання»: «Про перші літературні твори скажу, що вони почалися... у Літньому саду, у ясні безмісячні ночі. Українська сувора муза довго цуралася мого смаку, спотвореного життям у школі, у панських передпокої, на заїжджих дворах і в міських квартирах, але коли подих волі повернув моїм почуттям чистоту перших літ дитинства, проведених під убогою батьківською стріхою, вона, спасибі їй, обняла і приголубила мене на чужині...». Із перших слабих спроб, написаних у Літньому саду, надрукована лише «Причинна». І справді, перші літературні твори Кобзаря датовані 1837 роком і почалися ще на горищі в Ширяєва, але не збереглися. Цього року Т. Шевченко малював портрет пана Мартоса. Одного разу Мартос помітив на підлозі шматки паперу й запитав, що то є (то був уривок із «Тарасової ночі»). Митець сором'язливо визнав, що пише вірші, але відмовився від того, щоб їх надрукували. Проте Мартос показав папери Є. Гребінці. А вже 1838 року Є. Гребінка написав у листі до Г. Квітки-Основ'яненка: «А ще тут є у мене один земляк Шевченко, що то за завзятий писати вірші, то нехай йому сей та той. Якщо напише, тільки цмокни та вдар руками об поли».

Прочитавши твори Г. Квітки-Основ'яненка, зокрема

«Марусю», Т. Шевченко був захоплений ними й першим озвався до харківського письменника, надіславши йому своє «послання» «До Основ'яненка», підписавшись під ним псевдонімом Перебендя. Цей твір справив велике враження на митця, він у листах-відповідях називав спершу Шевченка «паничем», а потім «батьком», бо, очевидно, ставив Шевченкову творчість вище за свою. Кобзар також ставився до Г. Квітки-Основ'яненка з величезною повагою: «...Любіть мене, як я вас люблю, не бачивши вас зроду. Вас не бачив, а вашу душу, ваше серце так бачу, як може ніхто на сім світі...».

Багатьох цікавило питання, чому ж Т. Шевченко віддав перевагу поезії, а не живопису, адже до малювання počував потяг змалку, навіть закінчив Академію мистецтв. І. Сошенко – художник і близький друг Шевченка – не раз дорікав своєму приятелеві через те, що він звертає менше уваги на малярство, а все пише поезію. Сам митець дав таку відповідь: «У тіні моєї коштовно-розкішної майстерні, як у пекучому дикому степу наддніпрянським, передо мною пролітали тіні наших бідних мучеників-гетьманів. Передо мною красувалася моя прекрасна Україна у всій незайманій меланхолійній красі своїй... І я задумався. Я не міг відвести своїх духовних очей від цієї рідної чаруючої принадності. Покликання – і нічого більше».

Отже, талановитий митець є втіленням української мудрості, глибокої філософії, тонкої лірики. Сила його таланту, чуттєвість і глибина його думки, ніжність його почуттів, пристрасність його слова, мужність і пісенність його віршів, любов його до своєї батьківщини, до свого народу назавжди залишаться в наших серцях. Це людина, яку будуть пам'ятати.

Берест К. В.

11-Б клас

Харківська загальноосвітня школа № 126

ФЕНОМЕН ШЕВЧЕНКА ЯК ПІДҐРУНТЯ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Зазвичай суспільне життя йде поволі, урівноважено, поступово з'являються певні ідеї щодо вдосконалення тієї чи іншої сфери, і так само поступово втілюються вони в життя.

Але бувають періоди, коли одна людина висловлює думку, яку підхоплює весь народ. Трапляється так з ідеями, які вже жили в головах багатьох, але не були сформульовані й винесені на суд громади. І тоді нація стає одним цілим, люди готові діяти та йти за своїм проводирем, який, у свою чергу, не забуває про народ, а залишається одним із тих, кого веде за собою.

Саме такі моменти історії живлять ідею соборності України. Протягом віків цей паросток плекали безсмертний автор «Слова о полку Ігоревім», українські гетьмани Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Петро Дорошенко, Пилип Орлик, пізніше питанням єдності України й боротьби за її інтереси опікувалися кращі вітчизняні мислителі.

Історія доводить, що задля перемоги недостатньо лише зброї. Потрібна ще й ідейна єдність суспільства.

Саме загальнонаціональною об'єднавчою ідеєю опікувався патріот України, воїн, що завойовував словом, — Тарас Григорович Шевченко. Завдяки йому у багатоликому

портреті людства не загубилися лице й характерна постава нашого народу.

Поет першим в українській літературі на весь голос сказав про велич, красу народної любові до Вітчизни, як символу волелюбності. І прекрасно усвідомлював свою роль як воістину народного поета, як речника свого народу.

Тарас Григорович співчував знедоленим, захищав честь і гідність свого народу, сприяв розчищенню шляху для його вільного розвитку. Характерною рисою творів Шевченка є любов до природи й милування красою рідного краю.

Патріотичні ідеї Шевченка мали великий вплив на розвиток української літератури. Під впливом його ідей формувалися такі діячі вітчизняної культури, як Марко Вовчок, Панас Мирний, Іван Франко, Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Василь Стефаник та інші.

На жаль, віки поневірянь народу, постійна соціальна боротьба й перебування різних частин нашої країни під владою різних держав дали свої плоди й породили в серцях байдужість, зневіру. Тому знову й знову хочеться нагадувати сучасникам поетові заклики.

Шевченко зміг виразити те, що вже не одне століття жило в народі. Відлуння образів України, козацтва, волелюбного народу на багато десятиліть залишилося в українській літературі, через неї увійшло в наш освітньо-культурний простір. Розібрані на цитати, на крилаті вислови, твори Шевченка стали основою патріотичного родинного й шкільного виховання й змінили наше суспільство.

Біленко А. С.

*IV курс, український мовно-літературний факультет
імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка*

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди*

ПОШАНУВАННЯ І. ФРАНКОМ ТВОРЧОСТІ Т. ШЕВЧЕНКА

Серед численних праць, які заслужили визнання сучасників, звертають на себе увагу й дослідження, присвячені Т. Г. Шевченку. Звернення І. Франка до особистості та літературно-художньої спадщини Т. Г. Шевченка не було випадковим, хоча цю тему не можна назвати одним із провідних напрямків його дослідження. На творчості свого великого попередника Іван Франко зростав як поет. Та ще більше Шевченкові твори цікавили його як дослідника – на їх прикладі Франко відточував не лише своє мистецьке перо, а й літературознавчий інструментарій.

І. Франко-шевченкознавець пройшов велику еволюцію. Від перших захоплених оцінок творів Т. Шевченка під час навчання в Дрогобицькій гімназії до глибоких літературних студій над творчістю геніального поета – такий шлях І. Франка-шевченкознавця.

Шевченкознавчі праці Івана Франка неодноразово були предметом наукових досліджень: М. Бернштейн, В. Дорошенка, Є. Кирилюка, Ю. Кобилецького, І. Романченка, П. Мисюка, О. Мороза, Ю. Соколошина. Сьогодні знову й знову звертаємося до шевченкознавчих праць І. Франка, намагаємося осмислити той набуток, що пов'язаний з

діяльністю Франка як найбільшого й найгрунтовнішого знавця творчості Шевченка.

Про ґрунтовність вивчення творчості Т. Шевченка свідчить і той факт, що 1888 року І. Франко вирішив писати докторську дисертацію, у якій мав розглядати творчість геніального українського поета періоду «трьох літ». Одна з перших шевченкознавчих статей І. Франка – «Причинки до оцінення поезій Т. Шевченка» (1881–1882). «Темне царство» (1881) – друга стаття критика про Т. Шевченка, яка композиційно пов'язана з «Причинками...». Це есе складається з п'яти невеличких розділів та епіграфу, яким служить вірш Т. Шевченка «І небо невмите, і заспані хвилі». У роботі «Темне царство» І. Франко аналізує творчість Тараса Шевченка з погляду громадянської позиції. На думку дослідника, Шевченко перший у своїх поемах «Сон» і «Кавказ» показав у Росії образи політичної поезії, показав також для всіх будучих поетів політичну дорогу, якою слід ступати на тім полі, та основу, з якої треба виходити. І. Франко зараховував «Перебендю» до найкращий творів ранньої творчості Т. Шевченка. Саме «Перебенді» властиві всі оригінальні прикмети його поезії: сердечна щирість, простота й разом пластичність вислову, чудово чиста мова, увесь той сік українських пісень народних, з меланхолійною основою й відтінками делікатного гумору, перетворений в кипучу кров самого Шевченка, закрашений сильно його індивідуальністю, – усе те являється уже в повному блиску в «Перебенді».

І. Франко стверджував, що такого художнього осмислення образу жінки-матері, яке бачимо у поемі Шевченка «Марія», не зумів досягнути жоден інший поет. На думку

М. Бернштейна, поетичні твори Франка про Кобзаря йшли поруч з його науково-публіцистичною діяльністю в шевченкознавстві як частина великого цілого, як один із проявів палкої любові до Шевченкового слова.

Дорогая А. М.

*І курс, факультет «Референт-перекладач»
Народна українська академія*

ПЕРЕКЛАДИ ТВОРІВ ШЕВЧЕНКА

Геніальний український поет Тарас Шевченко є центральною фігурою не лише в історії української літератури, але й в усій історії України ХІХ століття.

Великий вплив Шевченка на національну й світову культуру розпочався в 1840 році, коли вийшла у світ перша збірка його поезії під назвою «Кобзар».

Перші згадки про Тараса Григоровича в західноєвропейській пресі були ще за життя поета. До видатних праць про Шевченка, опублікованих німецькою мовою, належить книга австрійського літературознавця Іоганна-Георга Обріста, надрукована 1870 р. Обріст високо оцінює творчість Шевченка, зокрема поему «Наймичка», називаючи її «апотезою материнської любові».

Робота австрійського критика Карла-Еміля Францоza, присвячена Т. Г. Шевченкові надрукована 1878 року. Француз дав глибоку й вичерпну характеристику творчості Тараса Григоровича Шевченка, підкреслюючи геніальність великого українського поета.

Німецька письменниця й перекладач творів Шевченка Юлія Вірджінія у вступній статті до збірки перекладів пише: «Успіх Шевченка не мав собі рівних в історії літератури. З дивовижною швидкістю поет піднімається до вершин загальнолюдських ідеалів...». Свою статтю Юлія Вірджінія закінчує рядками «Заповіту» й високою оцінкою значення Шевченка для України й для всього людства.

Видатний французький літературознавець і перекладач творів Шевченка французькою мовою Еміль Дюран 1876 р. у своїй статті «Національний поет України» відзначає гуманізм поезії Т. Г. Шевченка і зв'язок його творчості з українською народною піснею. Стаття Дюрана сприяла поширенню популярності Шевченка не лише у Франції, але й у Сполучених Штатах, бо того ж року була перекладена англійською мовою й надрукована в Нью-Йорку.

В американську, канадську й англійську літературу творчість Т. Г. Шевченка входить паралельно. Дотепер над донесенням Шевченкового слова до англomовного читача працювало понад 80 перекладачів. Майже всі поезії Шевченка відтворюють англійською мовою. Багато з них мають по декілька інтерпретацій. Зокрема, «Садок вишневий коло хати» – одинадцять, а «Заповіт» – двадцять.

В Англії популяризатором творчості Тараса Григоровича Шевченка був професор Оксфордського університету Уїльям-Річард Морфіл. Він опублікував три статті про Шевченка. В одній із них учений підкреслив народність великого поета України.

У США перша згадка про Т. Г. Шевченка з'явилася в 1868 році, коли політичний емігрант з України Агапій Гончаренко опублікував у «Віснику Аляски» англійською мовою власний прозовий переклад поеми «Кавказ».

У США, в 1928 р. почав перекладати твори Тараса Шевченка англійською мовою професор Колумбійського університету А. Менінг. Він детально описав життя українського поета й проаналізував його творчість, підкресливши велике значення поезії Т. Г. Шевченка для України й для всього світу.

Твори Шевченка перекладали англійською мовою також англійська поетеса Віра Річ і канадський філософ Ватсон Кирконнелл.

Поезію Шевченка перекладено також китайською, японською, казахською, узбецькою, турецькою, татарською, азербайджанською, грецькою, іспанською й багатьма іншими мовами світу. Цими ж мовами опубліковано статті про життя й творчість Тараса Шевченка.

Зіньковська К. І.

*II курс, факультет «Референт-перекладач»
Народна українська академія*

УКРАЇНА У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА

У славній плеяді безсмертних класиків літератури геніальний співець українського народу по праву стоїть в одному ряду з такими титанами думки й слова, як Гомер і Шекспір, Пушкін і Толстой, Гете і Байрон, Шіллер і Гейне, Бальзак і Гюго, Міцкевич і Бернс, Руставелі і Нізамі, чия мистецька спадщина стала надбанням усього передового людства. Тарас Шевченко – символ чесності, правди та безстрашності, великої любові до людини. Уся творчість

великого Кобзаря зігріта гарячою любов'ю до Батьківщини, пройнята священною ненавистю до ворогів і гнобителів народу. Уже для багатьох поколінь українців – і не тільки українців – Тарас Григорович Шевченко означає так багато, що сама собою створюється ілюзія, ніби ми все про нього знаємо, усе в ньому розуміємо, і він завжди з нами, у нас. Та це лише ілюзія. Шевченко як явище велике й вічне невичерпний і нескінченний. Тараса Шевченка розуміємо настільки, наскільки розуміємо себе, свій час і Україну в ньому. Коли поглянути на ставлення громадськості й журналістики 30–50-х років XIX століття до України та відроджуваної української літератури, то впадає у вічі строкатість і суперечливість картини оцінок, міркувань, прогнозів. Слово «Україна» – одне із найчастіш уживаних у поезії Т. Шевченка. Почуття саможертвної любові до Вітчизни висловлено з такою силою пристрасті, що до них важко відшукати аналогії. Але водночас подвійно (соціально й національно) пригнічене становище України могло стати й стало – у творчості Шевченка насамперед – джерелом величезної революційної енергії. Саме тому, що в Україні, яка ще пам'ятала часи козацтва, особливо гостро відчувалися страхіття кріпацтва, особливо сильний був протест проти нього, саме тому (а не тільки через обставини особистої долі) Шевченко досягнув у викритті кріпосного ладу (усіх його аспектів) такої пристрасті й глибини, що важко когось поставити поряд із цим оглядом.

У поезії Т. Шевченка постає дві України: *Україна як неминуща основа і Україна як історичний момент; Україна-мати і Україна блудна; Україна непорочна і Україна розбещена; Україна лицарів і Україна рабів.* Цю другу, історично спотворену й історично минушу Україну

він бичував і проклинав заради першої – України матірної, України неминущої. Життєвий шлях Шевченка символізував сумну долю його народу. Шевченко народився у 1814 р. в селі Моринцях на Правобережжі й виростав сиротою-кріпаком. Коли пан узяв його із собою до Петербурга, малярські обдарування юнака привернули увагу кількох провідних митців, які у 1838 р. допомогли викупити його з кріпацтва. Тоді Шевченко вступив до Імператорської Академії мистецтв, де здобув першокласну освіту. Водночас його інтелектуальні обрії значно розширилися завдяки інтенсивним контактам із багатьма українськими та російськими художниками й письменниками столиці. Незабаром ним оволоділа потреба висловити свої переживання в поезії. У 1840 р. вийшла друком його перша збірка українських поезій під назвою «Кобзар».

Обурення Шевченка соціальною несправедливістю нероздільно переплітається з його ненавистю до національного гноблення в Україні, на цій «нашій, не своїй землі», як він про неї писав. Непримиренний ворог царського самодержавства, він закликає до самовизначення України задовго до того, як цю ідею підтримали його помірковані колеги-інтелігенти. Шевченко змусив своїх колег бачити в народі не лише барвисті звичаї, а й його страждання. В історії козацтва він шукає не романтичних героїв, а уроків, що ведуть до кращого майбутнього. Україна для нього не просто мальовничий регіон Російської імперії, а край, що може й має стати вільним.

Колеснікова В. К.

*II курс, факультет «Референт-перекладач»
Народна українська академія*

Т. ШЕВЧЕНКО І КОНЦЕПЦІЯ ІДЕАЛЬНОЇ ЛЮДИНИ В ПРОЗІ Ч. ДІККЕНСА

Шевченко був широко обізнаний із творами західно-європейських просвітителів – Д. Дефо, Дж. Свіфта, С. Річардсона, Монтеск'є, Вольтера, Ф. Шіллера, Й.-В. Гете та ін. У повістях, а також «Щоденнику» й листах виявляються різні форми рецепції їхньої творчості: цитування, використання мотивів, образів, популяризація творів через введення їх як об'єктів літературного зацікавлення позитивних персонажів у повістях. Простежується певна закономірність у зверненні Шевченка до творчості того чи іншого письменника-просвітителя, суть якої полягає у спорідненості світоглядних і художніх домінант. Досить часто в повістях Шевченка згадуються романи Ч. Діккенса, увага до творчості якого викликана певною близькістю концепцій світу й людини, значною мірою наділених просвітительськими рисами. Так, Ч. Діккенс у романах «Пригоди Олівера Твіста», «Життя і пригоди Ніколааса Ніклбі» і «Девід Копперфілд» поглиблює критику буржуазного суспільства, звертається до питання про взаємини особистості й соціального середовища. У долях центральних персонажів цих романів, об'єднаних спільною ідейною проблематикою, принципами розгортання сюжету й побудованих у формі життєпису героя (Олівера Твіста, Ніколааса Ніклбі та Девіда Копперфілда), письменник

узагальнив долі багатьох знедолених. Структура цих творів нагадує формулу чарівної казки або різдвяної історії, з її «добротворцями», «злотворцями», «помічниками», «жертвами», обов'язковим щасливим фіналом. Подібна фабула використовується й Шевченком у повістях «Наймичка», «Музыкант», і особливо у «Близнецах». У ролі «помічників» у романах Діккенса виступають добрі буржуа – багатий джентльмен, який «випадково» виявляється родичем Олівера («Олівер Твіст»), або брати-філантропи Чірібл в «Ніколасі Ніклбі». У Шевченка таку роль виконують заможні хуторяни, що виховують дітей покриток («Наймичка», «Близнецы») або допомагають героєві звільнитися з кріпацтва («Музыкант»).

Просвітницька антитеза приводить до того, що соціальні конфлікти, які реально визначають благополуччя чи нещастя персонажів, у Діккенса в результаті знімаються, поступаючись місцем утопічно-просвітницькому розв'язанню колізії. Добро, за письменником, перемагає зло, тому носіями добра є різні люди, незалежно від їхнього соціального становища. Схожа позиція й у повістях Шевченка, більшість яких має щасливий фінал: зло в усіх його проявах рухається до свого краху й зрештою торжествує справедливість. Більше того, багатоликий життєвий досвід не просто зафіксований у прозі Шевченка, а й підданий етичному аналізу. Це доповнює соціально-психологічну тематику повістей філософською: дає нове розуміння природи добра і зла, між якими не існує чітких меж. Уміння розрізнити їх не дається героям а ргіогі, вони здобувають його тривалою і важкою працею, заслуговують стражданнями й доброчесністю. У творах Шевченка

потужно звучить ідея християнського милосердя, ідея, що пронизує всю творчість письменника останніх років. Але якщо у творах Діккенса, усупереч художній правді, герої (Олівер, Ніколас Ніклбі), незважаючи на згубний вплив середовища, залишаються такими ж чистими й піднесеними, як сама ідея добра, то Шевченко в повісті «Близнецы» реалістично демонструє полярні результати впливу суспільного середовища на долі Саватія й Зосима. Загалом, морально-етичний ідеал людини для Шевченка важив багато не лише як творчий принцип, як ідея, що скеровувала його творчу думку, а й як принцип життєвий. Так, герої оцінюються автором з погляду їх гуманізму; його ідеал людини – це переконаний християнин, добробут якого, зароблений власною працею, є джерелом допомоги бідним і страждаючим, а душа такої людини здатна до відчуття прекрасного як у житті, так і в мистецтві (повісті «Близнецы», «Музыкант» та ін.).

Отже, якими б численними не були звертання Шевченка до західноєвропейських просвітницьких традицій, основа його концепції ідеальної людини – глибоко національна, укорінена в християнський світогляд. Ідеальна людина, за Шевченком, – це передусім істинний християнин.

Кочерова А. О.

*І курс, факультет «Бізнес-управління»
Народна українська академія*

СПОЛУЧНИКОВІ АНТРОПОЦЕНТРИЧНІ ПОРІВНЯННЯ У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА

У творах Т. Г. Шевченка досить часто трапляються персоніфікації, виражені за допомогою порівняльних конструкцій. Такий стилістичний прийом дозволяє письменнику «оживити», «олюднити» конкретний образ, надати йому більшої експресивності.

Т. Г. Шевченко за допомогою зіставно-порівняльних конструкцій «олюднює»: а) реалії рослинного світу: *«А калина з ялиною / Та гнучкою лозиною, / Мов дівчаточка із гаю / Вихожаючи, співають»*; б) реалії тваринного світу: *«А йдучи, козеня, небога, / Ніби дитину / На руках / Хитала, бавила, гойдала, / До лона тихо пригортала / І цілувала»*; в) реалії предметного світу: *«На пригорбі собі стоїть, / Неначе дівчина, хатина»*; г) явищ природи: *«Там повіє буйнесенький, / Як брат заговорить»*.

Особові порівняння у творах Т. Г. Шевченка найчастіше надають суб'єктові позитивного значення. Так, порівняння з дівчиною у свідомості читача викликає загальне розуміння краси, що переноситься на суб'єкт порівняння, тобто за допомогою подібного стилістичного прийому автор намагався вказати на красу, охайність хати.

Порівняння явора з козаком, який журиться, означає зіставлення на основі усталених асоціацій: *«Над Дніпрового сагою / Стоїть явор меж лозою. / Стоїть старий,*

похилився, / **Мов козак той зажурився**». Аналогічною ситуація є в таких рядках: «Понід горою, яром, долом, / **Мов ті діди високочолі, / Дуби з гетьманщини стоять**». Стійкою у свідомості українців є асоціація дуб – давнина, тож зрозумілою стає порівняння дідів із дубами.

Поодинокими є порівняння з об'єктом, які містять негативну оцінку. Наприклад, у вірші «За сонцем хмаронька пливе» туман Т. Г. Шевченко порівнює з ворогом на основі дієслівної ознаки: «**А туман, неначе ворог, / Закриває море...**». У рядках «Без милого **сонце** світить – / **Як ворог сміється**» наявне опосередковане зіставлення образів сонця та ворога, оскільки негативне значення стосується тільки всього поняття, тобто сонце є ворогом «без милого».

Отже, антропоцентричні порівняння у творах Т. Г. Шевченка сприймаються як перекодований у світі природи зміст, найчастіше такі конструкції містять позитивну ознаку, адже Т. Г. Шевченко був тим поетом-художником, який вмів знаходити гарне як у природі, так і в душі людини.

Попова Д. О.

II курс, факультет «Соціальний менеджмент»

Народна українська академія

ПРО ЗНАЧЕННЯ У ТВОРЧОСТІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА ТОПОНІМІВ

Тараса Шевченка не випадково визнано фундатором нової української літератури. Хоча деякі тенденції її розвитку вже можна було побачити в окремих творах деяких

письменників, саме Т. Шевченко перетворив українську літературу на явище літератури всесвітньої, його творчий геній ніби подолав звичні кордони. Саме в його творчості найповніше розвинулися засади, що згодом стали провідними для передових українських (і не лише українських) письменників другої половини XIX – початку XX століть: народність і реалізм, що розкривали справжнє життя в усій його повноті та багатогранності. За висловом П. Грабовського, Шевченко «зробив літературу великою справою життя і вказав їй єдино достойний шлях служіння батьківщині». Цим шляхом прямували найвидатніші українські письменники наступного покоління – Марко Вовчок, Панас Мирний, Іван Франко, Михайло Коцюбинський, Леся Українка та інші. Майже всі вони вважали Шевченка своїм учителем. У довідниках зі світової літератури існує навіть окреме визначення – «шевченківський вірш».

Великого значення у творчості Кобзаря набувають топоніми – слова, що означають назву певного населеного пункту. Найчастіше топоніми виступають на позначення держав, країн та окремих місцевостей: *Україна, Польща, Литва, Сибір, Поділ*; на позначення міст і сіл: *Київ, Чигирин, Батурін, Полтава*; на позначення гір та шляхів: *Київський шлях, Чорний шлях, Сіон, Ліван*; на позначення рік, озер, морів: *Дніпро, Дунай, Альт, Сена* тощо.

Досить часто Т. Шевченко використовує топоніми для створення певного історичного тла, яке в контексті набуває емоційно-оцінного забарвлення. Наприклад, у «Гайдамаках» натрапляємо на такі рядки: *«Місяцю ясний! З високого неба / Сховайся за гору, бо світу не треба; / Страшно тобі буде, хоч ти й бачив Рось, / І Альту, і Сену, і там*

розлилось, / Не знать за що, крові широкеє море». Тут за топонімічними назвами *Рось* і *Альт* криється не лише натяк на розгром польських військ Богданом Хмельницьким під Корсунем на Росі (16 травня 1648 р.). Т. Шевченко використовує метафору *море крові*, бажаючи показати, що звияжна боротьба козаків забрала багато життів, тобто картина стає страхотливою. Подібні враження наявні й в іншому уривку з «Гайдамаків»: *«Нема Богдана червонить / І Жовті Води, й Рось зелену»*. Жовті Води та Рось в українській історичній пам'яті є символами, що вказують на народну нескореність.

Проте інколи сучасному читачеві використання Т. Шевченком того чи іншого топоніму може бути абсолютно незрозумілим. Наприклад, у рядках *«Іде Ярема, / Та не до Оксани, / Не в Вільшану на досвітки – / До ляхів поганих у Черкаси»* незрозуміло, чому ляхи опинилися раптом у Черкасах. Якщо ж звернутися до історичного екскурсу, то можна переконатися, що в XIV столітті це місто потрапило під владу литовсько-польських феодалів і не раз ставало центром боротьби проти шляхетського гніту. Так само слід звертатися до історичної довідки, щоб правильно інтерпретувати вираз *Ліванова слава*: *«І честь Кармілова, / І слава Ліванова, а не лукава, / Тебе укріє»*. Тут ідеться не про Ліванську Республіку (Ліван), а про гірський масив у давній Палестині, тож маємо алюзію на біблійні мотиви.

У поемі «Неофіти» є натяк на Римську імперію: *«Не в нашім краю, Богу милім, / Не за гетьманів і царів, / А в римській ідолюській землі <...> Ідеш шукать його в Сибір / Чи теєє... в Скіфію»*. Тут наявні паралелі з давньою історією – мати Алкіда вимушена мандрувати зі своїм сином-вигнанцем у далеку провінцію імперії – Скіфію.

Т. Шевченко ніби випадково припускається обмовки «в Сибір», завдяки чому контекст обростає символічністю, адже йдеться про Російську імперію.

Отже, Т. Шевченко вдало послуговується експресією топонімів, змальовуючи не лише географію події, її історичне тло, але й надаючи своїм рядкам виняткової образності й символічності.

Разумна О. С.

*III курс, факультет «Референт-перекладач»
Народна українська академія*

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

Наукове Товариство ім. Шевченка, створене 11 грудня 1892 р. шляхом реорганізації діючого з 1873 р. у Львові Товариства ім. Шевченка, статут затверджено 16 листопада 1892 .

Основна мета Товариства – сприяти збагаченню духовної та матеріальної культури українського народу, його національному відродженню та розбудові української державності, а також захищати законні інтереси своїх членів.

Товариство ставить перед собою завдання:

- здійснення українознавчих досліджень з питань мови, літератури, історії, археології, права, етнографії, мистецтвознавства, театрознавства, музикознавства тощо.
- тісна співпраця та координація діяльності з Науковими товариствами ім. Шевченка, що діють в інших державах

світу, шляхом створення, зокрема, консультативних та координаційних органів. Як наукова інституція Товариство діяло у надзвичайно складних умовах розчленування України двома імперіями – Австро-Угорською та Російською.

Місце заснування товариства – Львів, оскільки інтелектуали України, поділеної між Російською імперією та Австро-Угорщиною, знайшли на західноукраїнських землях порівняно кращі умови праці. У той час на східних землях уже діяв Валуєвський циркуляр 1863 р., яким не визнавалася самостійність української мови й заборонялося друкувати нею наукову літературу. Появі товариства сприяли не лише невідрадні обставини для українства, а й загальнослов'янський рух відродження в Європі, зокрема, у Сербії, Чехії, Польщі й Хорватії.

У Львові ініціатором заснування Т-ва ім. Шевченка був О. Кониський.

З-поміж фундаторів зі Східної України були В. Антонович, М. Драгоманов, П. Куліш, І. Нечуй-Левицький, у Західній Україні – С. Качала, К. Сушкевич, Д. Гладилевич, О. Огоновський та ін. Засновниками й меценатами товариства були Є. Милорадович, М. Жученко, а також товариство «Січ» у Відні.

За зразками тогочасних західноєвропейській академій наук НТШ поділено на такі наукові секції: історично-філософічну, філологічну та математично-природописно-лікарську. Для глибокої диференціації наукових спеціальностей у рамках секцій створено комісії. До складу етнографічної комісії входили Іван Франко та Володимир Гнатюк. Вони протягом короткого часу змогли організувати

успішне виконання програмних завдань НТШ у галузі народознавства.

Завдяки високому рівневі наукових, праць етнографічна діяльність НТШ викликала зацікавлення вчених і світу, про що свідчить широка географія листування й обміну науковими виданнями – з Академією наук у Амстердамі, Берлінським Товариством антропології, Імператорською Академією наук у Відні та ін. (на 1909 р. такі стосунки були із 244 інституціями різних рівнів).

Узагальнення досвіду НТШ в організації та дослідженні етнографічних процесів має непересічне наукове й практичне значення. Творчий доробок НТШ з 1873 до 1939 рр. становив 1172 томи різних видань, у т.ч. 943 томи серійних наукових публікацій. Крім цього, НТШ стало основним видавцем українських підручників.

НТШ належать безсумнівні заслуги в розробці української наукової термінології. Історична роль товариства полягає у виведенні української науки за межі українознавства. До найважливіших досягнень членів НТШ у галузі точних і природничих наук слід віднести відкриття І. Пулюєм катодного проміння (названого пізніше рентгенівським), праці М. Зубрицького в галузі теорії математики, внесок С. Рудницького в дослідження географії України.

***Рашидбейли Нихат,
Музаффарли Нихат***

*I курс, факультет «Пожежна безпека»
Національний університет цивільного захисту України*

ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНЫЕ ПРИНЦИПЫ ТВОРЧЕСТВА ТАРАСА ШЕВЧЕНКО

Общеизвестно, что Тарас Шевченко – гениальный представитель украинской литературы и культуры, известный поэт и талантливый художник. Когда анализируешь факты биографии и творчество Шевченко, задаешь вопрос: почему именно он является символом украинской культуры, почему его спустя много лет так и не удается познать до конца, и он остается знакомым и одновременно незнакомым для каждого, кто пытается его понять. Необходимым он является не только для украинцев, но и для других народов, в том числе и для представителей Азербайджана.

Для понимания феноменальности этой личности, прежде всего, как нам кажется, нужно видеть не стандартную биографию Шевченко, а Шевченко – человека.

Тарас Григорьевич принадлежит к ярким представителям украинской культуры потому, что он принес в этот мир ценности, которые важны для каждой нации.

Прежде всего, Шевченко – символ борца за справедливость, за правду, за независимость. Он настоящий патриот Украины.

Его творчество и его имя долгие годы замалчивалось или представлялось так, как было нужно официальной идеологии.

Мы узнали, что здесь, в Харькове – городе, в котором Тарас Григорьевич никогда не был, впервые в Украине в 1889 году в своей усадьбе известный меценат Алексей Алчевский установил памятник поэту (точнее, его бюст из дорогого белого мрамора, заплатил за него 1000 рублей). Тогда невозможно было официально открыть памятник Шевченко, памятник был помещен в саду на территории усадьбы. Что это? Память о поэте? Конечно, да. Но это еще и публичное признание его таланта и его взглядов.

Сегодня в мире 1384 памятника Тарасу Шевченко, 1256 в Украине и 128 за рубежом в 35 странах мира. Памятник Шевченко в городе Харькове, в парке Шевченко считается одним из лучших и является символом Харькова, который стал для нас уже родным, потому что мы учимся здесь уже второй год.

Есть памятник Шевченко и в Азербайджане – в столице Баку. Что это? Память о поэте? Конечно, да. Но это еще и международное признание его таланта и его взглядов.

Символично, что памятник борцу за свободу Украины Тарасу Шевченко стоит на проспекте Свободы в Баку. Потому, наверное, что долгие годы наши народы боролись за свободу и независимость и наконец обрели её. Украинский скульптор представляет нам молодого Шевченко, когда ему было 26 лет, тогда он написал свою книгу стихов «Кобзарь». Тарас Григорьевич передает людям «Кобзарь» как символ поэтического вдохновения, которое делает людей внутренне богатыми, нравственными. Это ли не мечта всего прогрессивного человечества? С обратной стороны памятник напоминает дерево иву с корнями – символ Украины и народных корней, источников его творчества.

Произведения Шевченко касались всех тем, которые волновали и будут волновать человека, к какой бы нации он не принадлежал.

Это необходимость постоянно учиться, учиться у других народов и не отказываться от достижений родного народа.

Произведения Тараса Григорьевича Шевченко передают лучшие достижения мировой литературы. Исторические произведения помогали и будут помогать понять прошлые исторические события и ориентироваться в современных. Интимная лирика привлекает искренностью чувств и переживаний.

Шевченко вел дневник, который не потерял своей актуальности и сегодня. Здесь есть размышления об устройстве государства и справедливого общества, об отношениях между людьми, о ценности человеческой жизни. Настоящий Шевченко – глубокий философ и тонкий лирик, понятный всем народам.

Рожкова А. О.

*II курс, факультет «Бізнес-управління»
Народна українська академія*

ШЕВЧЕНКО У СПОГАДАХ СУЧАСНИКІВ

Тарас Григорович був одним із тих, хто зміг поєднати силу слова та красу пензля. Поет, який віддав усі свої сили боротьбі за визволення рідної України від соціального й національного гніту, виражав прагнення та сподівання всіх народів, усіх прогресивних людей світу.

Життєвий шлях Кобзаря був дуже коротким – лише 47 років. 34 роки провів у неволі, 24 роки – під ярмом кріпацтва, понад 10 років – у найжорсткіших умовах заслання. А решту – 13 (вільних) – перебував під невисипущим наглядом жандармів.

Усе його життя було низкою випробувань. Майже під кінець йому усміхнулося щастя: він бачив початок тих змін у суспільстві, до яких прагнув усією душею.

Його пам'ятають, поважають, ним захоплюються, до нього прислуховуються. Він і сьогодні популярний. Його твори пройняті демократичними ідеями. Його заклик до братерства й любові, до правди й справедливості, а над усе – до волі, має всесвітнє значення. Підтвердженням цього є той факт, що книги Т. Шевченка видавалися за кордоном і перекладалися 147 мовами світу. Шанують поета й на теренах України. Його ім'ям названо вулиці, школи, селища, шахти. На сценах українських театрів ставлять вистави за мотивами його творів. У містах і містечках України встановлено пам'ятники.

Яке ж враження справляла ця людина? Автор статті «Спогади киян про Шевченка» Шигирін говорив, що велика кількість людей вивчала українську мову лише для того, щоб почитати твори Кобзаря. Петрашевець Момбеллі про Шевченка сказав так: «Він середній на зріст, широкоплечий і взагалі міцної кремезної будови, у талії широкий через особливий склад кості, але зовсім не товстий. Обличчя кругле, борода й вуса завжди вибриті, бакенбарди ж кругом обрамляють усе обличчя, волосся вистрижене по-козацьки, але зачесане назад: він не брюнет і не блондин, але ближче до брюнета».

Російський письменник І. Тургенєв особисто знав

поета. У його спогадах Т. Шевченко також постає людиною «міцної будови тіла з широкими плечима, з широким чолом; у ньому втілювалася постать кремезного козака».

Т. Шевченко був дуже комунікабельною людиною. Його приятель А. Козачковський, який тоді працював лікарем, у своїх спогадах запише: «Наскільки Шевченко міг захоплювати навіть незнайоме товариство, доказом може служити такий випадок: на самому початку приїзду його в Малоросію один з його приятелів завіз його до генеральші Т. Г. Волховської. Здається, це був день її іменин, на який, крім місцевого товариства з кількох повітів, з'їжджалися до неї знайомі з Петербурга і Москви – близько двохсот осіб. У це блискуче товариство Шевченко прийшов майже нікому не відомий. Не минуло години після його приїзду, як серед російської і французької говірки лунала вже українська мова; а через кілька годин припинилися танці, і господиня, поважна стара, за 60 років, захоплена майже загальним настроєм гостей, виконала з Шевченком народну українську «Метелицю».

Цікавими видаються й спогади пана Шершавицького, який випадково заїхав у гості до свого приятеля пана Лук'яновича. Шершавицький багато чув про поета-кріпака й очікував побачити погано виховану людину в мазаних дьогтем чоботях і гадав, що той почуватиме себе соромливо в панських хоромх, проте його зустрів зовсім інший Шевченко. Поет був одягнений у модний сюртук столичного кравця з вільно пов'язаною краваткою. Він вільно привітав П. Шершавицького. Почалися розмови про історію, культуру, й Шершавицький дивувався глибоким знанням і розумові Шевченка, а почувши його вірші, відчув небувале захоплення українською мовою.

Шевченко – людина, творчість якої досі є прикладом щирого патріотизму та нечуваної хоробрості для представників сьогодення. Правду кажуть, що талановита людина є талановитою в усьому.

Томилка М. В.

11-Б клас

МОУ лицей № 9, г. Белгород

СЫН СВОЕГО НАРОДА

**(размышления о романе-исследовании
«Тарас Шевченко» Мариэтты Шагинян)**

Изучая творчество великих писателей и поэтов, всегда стремишься как можно больше узнать об особенностях стиля, литературных приемов. Но наше осмысление творческого наследия Тараса Шевченко началось с одноименной книги Мариэтты Шагинян. Ее известная русская писательница посвятила истории культуры XIX в., жизни и творчеству великого поэта Украины.

Удивительно разнообразно, жизненно содержание этого произведения, которое является историко-биографическим романом. История и современность, каждая в отдельности, составляют самостоятельные аспекты его содержания. Но история и современность не оторваны друг от друга, они гармонично сочетаются. И, прежде всего, в постоянном стремлении автора подчеркнуть значение творчества Шевченко для наших дней.

В книге создан многогранный образ Шевченко – поэта, писателя, человека, гражданина, мыслителя, сына своего

народа. Переданы особенности его мощного интеллекта, раскрыт мир его чувств, черты характера, мировоззрение, показана динамика формирования его личности. «Образ Тараса Шевченко очень сложен, трагичен, необычайно жизненен, глубоко обусловлен», – такой представляется М. Шагинян личность ее героя. И, как отмечают литературоведы, у писательницы Кобзарь предстает перед читателями словно живой простой человек.

Если говорить о сюжете книги, то он целиком подчинен этой идее. Последовательно развивается авторская мысль о поэтическом мастерстве Шевченко, постепенно переходя в восхищение его талантом, разносторонней художественной одаренностью, артистизмом натуры.

В подходе к истории и личности Тараса Шевченко, во взглядах автора, в способе воспроизведения фактов, одним словом, в позиции писательницы проявились ее представления о двух силах истории – личности и народе. В произведении закрепляется понимание роли масс, а идея народа как решающей силы истории воплощается в образе одного героя. Поэтому, естественно, что в книге проблема «поэт и народ» стала основной.

В биографии и творчестве самого Т. Шевченко все прямо соотносится с жизнью народа. «История моей жизни составляет часть истории моей родины», – говорил поэт. А родина и народ были для него едины. «Хотя бы глянуть на народ поработенный, на мою Украину», – писал он в далекой ссылке. Под словом «народ» он понимал всех угнетенных в царской России – «...от молдаванина, до финна». Их доля волновала и тревожила поэта больше собственной.

Народность образа поэта в построении социально-психологического портрета героя является исходной. И с этим созвучны строки из произведения М. Шагинян: «Господствующей чертой личности Шевченко было сознание себя сыном своего народа... И Шевченко не мог забыть этого никогда и ни на одно мгновение не мог... отделить собственную свою судьбу от страшной судьбы своего несчастного народа».

Создавая свою книгу о жизни и творчестве великого украинского поэта, писательница мастерски нарисовала яркий образ исторической личности с проникновением в ее внутренний мир, эмоциональностью авторской речи, образным отражением действительности, показав жизнь и личность Шевченко в неразрывном единстве с творчеством поэта, художника, общественной деятельностью.

Раскрытие значения творчества Шевченко для нашего времени, нацеленность на освоение его наследия, желание подчеркнуть, чем уникален поэт и его традиции, позволяют рассматривать историко-биографический роман М. Шагинян как значимый с художественной и исследовательской точки зрения.

Улитина М. С.

*IV курс, факультет гуманитарных и социальных наук
Российский университет дружбы народов, г. Москва*

ТАРАС ШЕВЧЕНКО: ПРЕБЫВАНИЕ В МОСКВЕ

Тарас Григорьевич Шевченко – выдающийся украинский поэт и художник, автор прозы на русском языке, основоположник современного украинского литературного языка. Судьба Тараса Шевченко тесно переплелась с Россией так же, как неразрывно связаны судьбы России и Украины.

О пребывании Т. Шевченко в Москве написано немного. Эта тема интересовала преимущественно исследователей-украинцев, среди которых были и такие, кто пытался в чем-то сместить акценты в сторону преувеличения влияния московского окружения на поэта. Но, судя по всему, как раз наоборот, почти вся тогдашняя московская элита стремилась встретиться с Шевченко.

Поэт несколько раз бывал в Москве в 1844 и 1845 гг., в 1858 и 1859 гг.

Существует детальное описание пребывания Тараса Григорьевича в Москве с 10 по 26 марта 1858 года, когда он встретился с влюбленной когда-то в него княжной Варварой Репниной, и с самым дорогим в Москве человеком, у которого он и остановился, – актером М. С. Щепкиным. Встречи и знакомства в Москве были, несомненно, важными и знаковыми для духовного космоса поэта, который после ссылки возвращался к полноценной жизни, с наслаждением вдыхал интеллектуальный воздух.

В московском дневнике Шевченко названо свыше 30 фамилий. Из них 8 – это давние знакомые Тараса Григорьевича, с которыми он встречался в Москве, в том числе Бодянский, Максимович, Мокрицкий, Репнина, Щепкин. Кроме того, Тарас Григорьевич назвал в дневнике немало людей, с которыми он в первый раз встретился в Москве, среди них Аксаковы, Афанасьев, Бабст, Волконский, Забелин, Кетчер, Корш, Крузе, Мария Максимович, Мин, Станкевич, Хомяков, Погодин, Чичерин, Шумский и другие.

Отбывая из Москвы, Шевченко записал однозначно: «...Оставил я гостеприимную Москву. В Москве более всего радовало меня то, что я встретил в просвещенных москвичах самое теплое радушие лично ко мне и непритворное сочувствие к моей поэзии».

Немало памятных мест, связанных с украинским поэтом, существует в Москве и в 21 веке.

В 1959 году открылась библиотека, ей с 1965 года по инициативе г. Киева было присвоено имя Т. Г. Шевченко, которое она носит и сейчас.

В 1961 году, к 100-летию со дня смерти Кобзаря, улица Дорогомиловская на правом берегу Москвы-реки была переименована в набережную Тараса Шевченко, а к 150-летию со дня его рождения на ней, в сквере перед зданием гостиницы «Украина», был открыт в 1964 году величественный памятник Кобзарю. Памятник Шевченко в Москве представляет собой фигуру Тараса Григорьевича, одетую в несвойственную ему шинель-крылатку, идущую вверх по склону скалы навстречу ветру и судьбе. Скала изготовлена из огромных необработанных гранитных блоков, на которые нанесена памятная надпись. Мощная фигура поэта

(высота – около пяти метров) широко шагает, заложив руки за спину, задумчиво вглядываясь в дорогу. Так представили нам авторы «окрыленного» украинского поэта, писателя и художника Тараса Шевченко.

Особо хотелось отметить те, работы, которые хранятся в Государственной Третьяковской галерее и дают нам возможность познакомиться с образом украинского Кобзаря. Во-первых, это посмертный портрет украинского поэта и художника в исполнении И. Н. Крамского, созданный по фотографии и носящий, прежде всего, документальный характер.

Во-вторых, это работа И. Е. Репина «Не ждали». Центральной фигурой полотна является политический ссыльный, который неожиданно вернулся домой. На стене висит портрет Т. Г. Шевченко.

«Апостолом свободы» называл И. Е. Репин Тараса Шевченко. Однозначное отношение художника к украинскому поэту может характеризовать и отношение русской интеллигенции и XIX, и XXI веков к Т. Г. Шевченко.

ЗМІСТ

Постановчі доповіді3

Гассій К. Р.

До питання про вплив різних чинників на творчість

Т. Г. Шевченка 3

Грибанова М. А.

Т. Г. Шевченко в Санкт-Петербурзі.

Архитектурный очерк 5

Пишкун Я. О.

Шевченко і релігія 8

Секція І. «Шевченко – поет» 11

Аскерова Л. Х.

Жанр послання у творчості Т. Г. Шевченка 11

Близнюк А.

Образ Бога (Шевченко і релігія) 14

Гаджиахмедова Г.

Історична доля козацтва у творчості Т. Шевченка 15

Ганишина П. Е.

Біблійні мотиви й пророцтво майбутнього у творчості

Т. Шевченка (на матеріалі поезії «Ісаія. Глава 35

(Подражаніє)») 19

Герасименко В. О.

Мотиви казематного циклу Т. Г. Шевченка 21

Гузій А.

Відображення трагічних подій 1768 року в поемі

Т. Г. Шевченка «Гайдамаки» 24

Джерелій А. А.

Идейно-художественная специфика поэмы

Т. Г. Шевченко «Слепая» 26

Задьорна Л. С.

Рослинна символіка в поетичних творах

Т. Г. Шевченка 29

<i>Зубрілова Л.</i>	
І Дніпр широкий, наче море	31
<i>Зусева Ю. И.</i>	
Идейно-художественная специфика поэмы	
Т. Г. Шевченко «Тризна»	34
<i>Коришунуова В. О.</i>	
Тема долі у творчості Тараса Шевченка	36
<i>Найденко О. В.</i>	
Образи-символи могили, степу, хати, саду в поезіях	
Т. Г. Шевченка	38
<i>Сігілет К. В.</i>	
Образ матері в поемі «Катерина»	41
<i>Скорик В. В.</i>	
Елементи романтизму в поемі Т. Г. Шевченка	
«Гайдамаки»	43
<i>Смірнова А.</i>	
Образ Неньки-України у творах Т. Шевченка	46
<i>Чепеленко А. Г.</i>	
Поема «Слепая» як віддзеркалення давньогрецького	
міфу про царя Едіпа	48
<i>Шахненко К.</i>	
Композиція поеми Т. Шевченка «Наймичка»	51
Секция II. «Проза Кобзаря»	54
<i>Алексеева Е. Е., Сикачев Е. Н.</i>	
Повесть и поэма «Наймычка» Т. Шевченко: гендерный	
аспект	54
<i>Воровик Т. А.</i>	
Історіософська проникливість творів Т. Шевченка	57
<i>Гущин Е. В.</i>	
Венец шевченковского творчества (размышления	
о Кобзаре)	60

<i>Жиленкова О. А.</i>	
Женщина как объект и субъект социальной помощи (по мотивам произведений Т. Шевченко)	62
<i>Костенко Т. А.</i>	
«Давидові псалми» в контексті творчості Т. Г. Шевченка	65
<i>Латинский В. Г.</i>	
Антропоцентризм художественной прозы Т. Шевченко ..	68
<i>Лежибокова Я. В.</i>	
Мотиви творчості Тараса Григоровича Шевченка	71
<i>Мацкивский В. А.</i>	
Мировоззренческие идеи в творчестве Тараса Шевченко	73
<i>Морський М. О.</i>	
«Щоденник» як творча лабораторія Тараса Шевченка ..	76
<i>Орехов В. О.</i>	
Русскоязычные повести Т. Шевченко: общий обзор	78
<i>Рымарь М. С.</i>	
Автобиографические мотивы повести Тараса Григорьевича Шевченко «Художник»	80
<i>Степанов І. А.</i>	
Притчовість у творчості Т. Г. Шевченка	83
<i>Таран А. О.</i>	
Історія створення й поширення прозових творів Т. Г. Шевченка	86
<i>Татач А. А.</i>	
«Букварь южнорусский» Т. Шевченко	89
<i>Шило К. В.</i>	
Присвяти у творчості Тараса Григоровича Шевченка	91
Секція III. «Шевченко – художник»	94
<i>Бакиева Д. А.</i>	
Образ Петербурга в комедии «Сон» Т. Г. Шевченко	94

<i>Бондар Р. С.</i>	
Шевченко-офортист	97
<i>Задорожна Н. Ю.</i>	
Мотиви художньої творчості Т. Г. Шевченка	100
<i>Кардаш О. О.</i>	
Шевченко-художник: психологічний аспект.	
Відображення духовної еволюції в автопортретах	
Шевченка	102
<i>Кравець Є. В.</i>	
Портрет Т. Шевченка «Катерина» як вершина	
реалістичного живопису	105
<i>Крамар Ю. Б.</i>	
Гравюри Т. Г. Шевченка	107
<i>Лисенко М. В.</i>	
Найвідоміші картини Тараса Григоровича Шевченка ...	110
<i>Мамедова С. Н.</i>	
Петербургская академия художеств и ее роль	
в становлении Т. Г. Шевченко как художника	113
<i>Мінко А. В.</i>	
Становлення Т. Г. Шевченка як художника	115
<i>Мунтян К. В.</i>	
Шевченко-художник. Ілюстрації до літературних	
творів	118
<i>Науменко А. А.</i>	
Малярська спадщина Тараса Шевченка	120
<i>Руїссам Л. М.</i>	
Шевченко – художник	123
<i>Ухолова О. О.</i>	
Серія офортів «Живописна Україна»	125
<i>Ханьжина К. А.</i>	
Т. Г. Шевченко – художник	127
<i>Чернікова А. О.</i>	
Візуальні коди поезії Тараса Шевченка	130

Секція IV. «У пам'яті нащадків» 133

Бардакова І. О.

Тарас Шевченко в пам'яті нащадків 133

Берест К. В.

Феномен Шевченка як підґрунтя патріотичного
виховання 136

Біленко А. С.

Пошанування І. Франком творчості Т. Шевченка 138

Дорогая А. М.

Переклади творів Шевченка 140

Зінковська К. І.

Україна у творчості Тараса Григоровича Шевченка 142

Колеснікова В. К.

Т. Шевченко і концепція ідеальної людини в прозі
Ч. Діккенса 145

Кочерова А. О.

Сполучникові антропоцентричні порівняння у творчості
Тараса Григоровича Шевченка 148

Попова Д. О.

Про значення у творчості Т. Г. Шевченка топонімів 149

Разумна О. С.

Наукове товариство імені Шевченка 152

Рашидбейли Нихат, Музаффарли Нихат

Интернациональные принципы творчества Тараса
Шевченко 155

Рожкова А. О.

Шевченко у спогадах сучасників 157

Томилка М. В.

Сын своего народа (размышления о романе-исследовании
«Тарас Шевченко» Мариэтты Шагинян) 160

Улитина М. С.

Тарас Шевченко: пребывание в Москве 163

В сборнике представлены материалы международной студенческой научной конференции к 200-летию со дня рождения Т. Г. Шевченко «Грани таланта», отражающие содержание докладов на пленарном заседании, а также докладов и выступлений на основных студенческих секциях конференции: «Шевченко – поэт», «Шевченко – художник», «Проза Кобзаря» и «В памяти потомков».

Таким образом, в материалах конференции найдла отражение многовекторная рецепция творческого наследия великого украинского писателя и художника. В частности, существенное внимание уделено анализу русскоязычных прозаических произведений Тараса Шевченко, а также исследованию интернациональных мотивов в творчестве и биографии Кобзаря.

О-24 **Обрії таланту** (до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка) : матеріали міжнар. студ. наук. конф., Харків, 12 березня 2014 р. / М-во освіти і науки України, Ін-т вищої освіти НАПН України, Харк. гуманітар. ун-т «Нар. укр. акад.» [та ін. ; редкол.: В. І. Астахова (гол. ред.) та ін.]. – Х. : Вид-во НУА, 2014. – 172 с.

У збірці представлено матеріали міжнародної студентської наукової конференції до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка «Обрії таланту», що відображають зміст доповідей на пленарному засіданні, а також доповідей і виступів на основних студентських секціях конференції: «Шевченко – поет», «Шевченко – художник», «Проза Кобзаря» і «У пам'яті нащадків».

Таким чином, у матеріалах конференції знайшла віддзеркалення багатовекторна рецепція творчої спадщини великого українського письменника і художника. Зокрема, істотну увагу приділено аналізу російськомовних прозових творів Тараса Шевченка, а також дослідженню інтернаціональних мотивів у творчості й біографії Кобзаря.

УДК 821.161.2.09 Шевченко
ББК 83.3(4 УКР)5-8 Шевченко 4